SUZAN SAMANCI

Korkunun Irmağında*

Roman

*SEL

KORKUNUN IRMAĞINDA • SUZAN SAMANCI

*

KORKUNUN IRMAĞINDA*

SUZAN SAMANCI, 20 Eylül 1962'de Diyarbakır'da doğdu. *Eriyip Gidiyor Gece* (1991, Edebiyat Gazetesi Yay.), *Reçine Kokuyordu Hêlîn* (1993, Can Yay., 2011, Sel Yay.), *Kıraç Dağlar Kar Tuttu* (1996, Can Yay.,-1997 Orhan Kemal Öykü Ödülü ikinciliği-), *Suskunun Gölgesinde* (2001, İletişim Yay.) adlı öykü kitaplarından sonra *Korkunun Irmağı*'nda adlı romanı (2004 Metis Yay.) ve *Halepçe'den Gelen Sevgili* (roman, 2010, Sel Yay.) yayınlandı.
Reçine Kokuyordu Hêlîn, Almanca, Flamanca, İspanyolca, İtalyanca ve İsveççeye, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu* ise Almancaya çevrildi. *Perili Kent* adlı adlı öyküsü Almanya'nın Sesi Radyosu'nun açmış olduğu yarışmada 831 eser arasından ilk yirmi beşe girmiş, Almanca ve Türkçe antolojide yer almıştır. *Reçine Kokuyordu Hêlîn*, Bajarê Mirinê (Ölüm Kenti, Avesta Yay.) adıyla, *Suskunun Gölgesinde* ise Siya Bêdengiyê (Aram Yay.) adıyla Kürtçe yayımlandı. Çok sayıda öyküsü İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Almanca, Arapça ve Soraniceya çevrildi. 1995 yılından bu yana, Demokrasi, Gündem ve Özgür Politika gazetelerinde düzenli olarak köşe yazarlığı yaptı. Halen Taraf gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır.
Yazarın tüm kitapları Sel Yayıncılık tarafından yayımlanacaktır.

e-posta adresi: ssamanci@superonline.com

* **SEL** YAYINCILIK / ROMAN

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85 Faks: (0212) 516 97 26

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

*SEL YAYINCILIK: 509
ISBN 978-975-570-510-1

KORKUNUN IRMAĞINDA
Suzan Samancı
Roman

Sel Yayıncılık, 2011

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Kapak ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Metis Yayınları, 2004
Sel Yayıncılık'ta Birinci Baskı: Eylül 2011

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Suzan Samancı

Korkunun Irmağında

Roman

Anneme ve babama

Kentler de insanlar gibi
yürüyüşlerinden tanınırlar.

Robert Musil

Hep aynı düşle uyanıyorum. Bu tatlı düşü kimseciklerle paylaşamam... Tatlı bir haleyle kuşatılıyorum; o kuşatılmışlığın rehavetiyle irkilince, hüzün yüklü bakışlar hiç peşimi bırakmıyor. Yürümek istediğimde korkuların dolanıyor ayaklarıma. İşte park! Usta bir ressamın tuvalinden fırlamışçasına rengârenk çiçeklerin arasında dem çeken mülteciler... Uçuşan kuş sürüsü... Bazen kuş oluyorum yöremin gökyüzünde... Bir an uzayıp giden yaralı bir ses... Kentin sessizliği iliklerime dek işlerken, yabancılığımı elle tutacağım neredeyse...

Odanın içinde dolanıp dururken, yakınlaşan gökyüzüne bakıyorum; her şey boş bakışlı insanlara dönüşüyor. "Yüreğim ve aklım!" diyorum. Sivri kuleli bakımlı çatılar, aynı boy ağaçlar, tertemiz caddeler yöremin yoksulluğunu ne çok anımsatıyor. Zaman kuşu çarmıha gerilmiş inliyor. Gözlerim yabancılığa, yorgunluğa direniyor. Hızla akan trenler, kilisenin çanları uzayıp gidiyor. Bilincimde uçsuz bucaksız çöller, ovalar canlanırken, dağlar, tepeler yarılıyor, akan ırmağın derinliğinde ilerliyorum.

Hafta sonları ormanda yürüdüğümüzde yeşillik kokusu genzimi yakıyor, pürüzsüz gökyüzüne bakarken içim titriyor. Farklı bir zamandaymışım duygusuna kapılıyor, Rodî'nin adımlarını saymaya başlıyor, sonra saydığımı ya ayrımsarsa diye düşünüp kaygıya kapılıyorum. "Şu kavak ağaçları da ne kadar dosdoğru!" diyorum. Rodî, "Bu yüzden ömürleri yok bunların," diyor. "Doğruluk ve yok oluş!" diye mırıldanıyorum. Doğada bulunan her nesne, canlı ve cansız varlıkların her türlü devinisi kendi oluşumuz aslında. Dönüp dolaşıp ölüm kentlerini, bozguna uğramış coğrafyamızı anlatıyoruz.

Güneş ağaçların yapraklarında ipildiyor. Rodî'nin varlığından güç alırken, ona sevgimi anlatamıyorum. Sevgide acemi, kendimi ifade etmede kekemeyim.

Rodî, "Hep yürüyoruz," dediğinde durdum. Gökyüzüne baktım. Beyaz saçaklı bulutlar hızla akıyordu. Yeşilin tonlarına bürünen ağaçlar, yüreğimize yaşama sevinci akıtırken, birbirimizin kafasından geçenleri öğrenmek istercesine ürkekçe bakışıyoruz. "İşte nehir!" dedi. Yamaçtan usulca indiğimizde elimden tuttu; kollarının gücünü duyumsadığımda, içimden yıldızlar koptu. Sözcüklerimiz nehrin mırıltısında boğuldu. Suda taş sektirirken, "İnsan karmaşık bir varlık!" dedim. "Evet, deli, dâhi, iyi, kötü ve yabanıl..." dedi. Haklıydı.

Birleşen ellerimize alışmaya çalışıyoruz. Bazen donup kalıyoruz; donukluğumuzun karamsarlığa dönüşmemesi için kendimizi zorluyoruz. Farklı bilinçlerle karşılaşmak sarsıyor, yeniliyor; nedenlere niçinlere sürüklerken, oluşu, tercihi de dayatıyor. Gelişmek: acının ırmağına dalış...

Elimi kuvvetle sıkarken, gökyüzünün sonsuzluğunda erir gibi oluyorum. Bir şeye inanmak, sevmek, umut etmek çoğaltıyor... Önemsiz düşünceler ve sözcüklerden kurtulmak için yüksek sesle şiirler okuyor, birbirimize takılıyor, kalın kafalı politikacılarla dalga geçiyoruz. İki yüzlü çıkarcılara, döneklere "Sahtekârlar!" diye diş biliyoruz.

Uzaklara bakıyoruz. Rodî, "Sanat onarıcıdır, kurtarıcıdır; renkler bilincimde dans ediyor, yüreğimizin rengini tuvale akıtmalıyım," derken, elleri saçlarımda geziniyor. "Yazmayacak mısın?" dediğinde, "Yazmak!" diye mırıldanıp, gülümsüyorum.

Susuyorduk. Susturuluyorduk... Islak yataklarımızda ancak geceleri konuşabiliyorduk. Nemli karanlıkta sözcükler ıslığa dönüşürken, biçim değiştiren yaşlı çatılara bakıyorduk; sağır ve dilsiz gibiydiler.

Gündüz yataklarımızı ıslatan, kalaslarla saldıran haki renkli adamları kalın enselerinden tanıyorduk; yüzleri yoktu, sesleri de... Ay ışığı yataklarımızın üstünde solarken, kol kola giriyorduk. Ellerimizi yumruk yapmaktan yorulmuyorduk; yorgunluğumuz yedi canlı kediydi, diriliveriyorduk. Sesimiz karanlıkta uzayıp giderken ant içiyorduk...

Karanlığa bakıyordum. O ıslak küf kokulu evler... Dut ağacında sallanan gövdeler... Ölüm ne ki!.. Hep bir ağızdan "Ölüm ne ki!" diye fısıldıyorduk. Aklıma hep kayalıklarda uyur gibi yatan Rojhılat geliyor: Yüzünü çevirdim. Burun delikleri, ağzı silme karıncaydı. O an avazım çıktığı kadar bağırmak istemiştim. Neden ölmedim diye kızıyordum kendime. Kazdığımız mezarları, üstümüzde dönenip duran leş kargalarını, kayalıklarda dinlenen iki başlı kör yılanı düşünüyordum. Parkalarıyla gömmek zorunda kaldığımız arkadaşların sökükleri ni, düğmelerini dikiyorduk. Alınlarına üç renkli kaşbastıyı bağlarken, yaşıyor olmanın utancıyla sarsılıyorduk. Belleğimizde kımıldayıp duran marşları inancımızla eritmeye çalışıyorduk... Buz yürekli adamlar çoğaldıkça çoğalıyor, güneçli bakışlarımızdan ürküyorlardı...

Mizgin kırsaldan gelmişti; neden kırsal diyorum ki, köylüydü, basbayağı köylüydü işte! Köylülüğünü hiç yenemedi. Dudak kıvrımlarından kaybolmayan o gülüşü, gözbebeklerindeki giziyle otantik bir tabloya benziyordu. Korku içinize işlemiş, diyordu Mizgin. Sus-

kunluğumuz korkunun öbür yüzüydü. Geceleri dirilen korkularımız dudaklarımızda mırıltıya dönüşüyordu. Kent suskundu. Parke taşlı sokaklarında in cin top oynuyordu. Kaldırımlarında badem ağaçları vardı, ıslak avlularında dut. Güneş yükselirken bazalt taşlarından buğu yükselir, tozlu dut ağaçlarına kuşlar inip kalkardı. İyi ki vardılar. O garip suskuyu delen onlardı. Peykelerde, duvar diplerinde burunlarını karıştırarak dinlenen yaşlı yüzler de birer korku anıtıydı. Ağızlarını sıkıca yumuyor, yün gibi kaşları inip kalkıyor, "Buna da şükür!" diyorlardı. Bu evlere öylesine alışmıştık ki... Yaşlı yüzler kaygıyla bakıyorlardı; yüzlerindeki korku dalgasını yakaladığımda, ürperiyordum; binlerce yılın tortulaşmış ürpertisiydi bu. Her seferinde değişik adlarla giderdik bu evlere; adımızı sormamayı öğrendiler önünde sonunda. Çocuklara sokulup onları sevdiğimizde bazı anneler kaygılanıyordu. Neden kaygılanıyorlardı ki, sadece seviyorduk onları. Enfiye çeken yaşlılarla göz göze geliyorduk. Çok şey bilip de susan gözleri iyi tanıyorduk.

Her şey dingin bir çığlıktı...

Mizgin köyün ilk okuyan kızıydı. Anası "Ebe ol!" diye tutturmuştu. Burnunu havaya dikerek, "Avukat olacağım. Kurtuluş okumakta, dünyayla baş etmenin tek yolu bu!" diyordu. "Okursam kente taşınırız, anamın dişlerini yaptırırım. Bayramdan bayrama yediğimiz et ile pirinci haftada bir yeriz," diye gülümsüyordu kurnazca.

Koğuşumuz köy odası gibi uzuncaydı; ranzalarımız da kırık dökük. Paslı dolaplar bize sessizliği daha çok anımsatıyordu. Sabahın erinde bir de uyku saatinde bozuk hoparlörden marşlar yükseliyor; postal sesleri, kalın öksürükler, hırıltılar... Yataklarımız ıslatılmadığı gün neşeleniyorduk. Daracık penceremizden görünen çöplüğü çok seviyorduk. Duvardan, tavandan binlerce gözün bizi gözetlediği sanısına kapılıyor, eprimiş giysileri katlayıp duruyorduk. Yatağımın ayakucuna oturup bakışlarım pencereye kaydığında çenemdeki sivilcelere giderdi ellerim, koparmaya odaklandığımda, "Yine mi Allah aşkına!" diyenlere hiç aldırmazdım.

Yatağımızın altındaki fermuarları bozuk valizler hepimizindi. Cımbızımızı, tırnak makasımızı zulalarımıza sıkıştırıyorduk. Nedense en çok tırnak makasını seviyorduk; hani markası "Tırım" olanlardan. Kokulu sabunları giysilerimizdeki küf kokusu için kullanıyor, üçüncü kalite yeşil sabunlarla da yıkanıyorduk. Bazı süslü kızlar zulalarında makyaj malzemeleri saklıyordu. Dayaktan sonra aynaya bakıp inadına yüzlerini boyuyorlardı.

Cezaevleri ikinci evimizdi; salıverildiğimize sevinemiyorduk. Hiç sevgilisi olmamış kızları gözlerinden tanıyorduk. Erkek kokusu çok hoş diyen kızlarda farklı bir yırtıklık vardı; analarının etkisinden kurtulmayan erkekleri ne edeceğiz ki diye omuz çekiyorlardı. Aramızdaki en güler yüzlü kız Mizgin'di. Ciddi duruşuyla bile gülümser gibiydi; beyaz gömlek, çorap giymeyi çok severdi. Gömleğinin üstündeki hayali tozları fiskeleyip dururken, kentli kızlar "Gundi!"* diye kıkırdardı. Her an aklı gömleğindeydi; kolundaki ütü çizgisini yoklayıp dururdu. Akşamları gömleğinin kırışıklığını özenle düzeltir, kapının arkasına asardı. Gömlek yere düşmeye görsün, yüzü buruşurdu hemen. Evde herkes işini bilirdi. Burada da en çok cımbız aranırdı, bir de göz kalemi. Güneş odaya uzandığında kaşların, bıyıkların uzadığı gelirdi akla. Pencerenin aydınlığında ağızlar lastik gibi gidip gelir, kaşlarımız kızarırdı. Dışarı çıkarken pudra sürerdik kızarık yerlere. Günah işlemiş gibi bakışlarımızı kaçırırdık. Adresler ezberimizdeydi. Daracık parke taşlı sokakları gezerken, Mizgin beyaz gömleğini giymiyordu; hacı yeşili giyelim ki etkilensinler, diyordu. Yürümeyi seviyordu. Akşamüstü paydos saatiyle birlikte bir an kalabalıklaşıp ıssızlaşan sokaklar onu ürkütmüyordu. Yorgun argın eve döndüğümüzde, gözlerini bir noktaya dikiyor, kendi kendine konuşuyordu. Arkalarına dönüp bakmaktan insanların gözü enselerine kayıyordu neredeyse, akşam karanlığına karışırken birbirlerini görmezden geliyorlardı. Görmezden gelenlere inadına seslenirdi. O an ağızlarından burunlarından korku dumanı çıkıyordu. Yüreklerinde kentin acısını

* Köylü

fazlasıyla taşıyanlardı. Dudakları titriyor, gözleri doluyordu. Gökyüzüne bakıp "Korkunun beyni!" diye mırıldanıyordu. Boşlukta uzayıp giden metalik sesler kulaklarımızı yaladığında rasgele bir binanın girişine sığınıyor ya da merdiven inip çıkıyorduk. İnsanların sesleri yoktu, gürültüleri de... Gece geviş getirirken, gözlerini kapayıp kendi kendine konuşuyor, hamakta sallanırcasına gevşiyordu.

Dernekte basın işlerinden sorumluydu. Panoları değiştiriyor, bildiri yazıyor, muhabirlerle görüşüyordu. Boşluğa bakan karanlık odadan hiç çıkmıyor, yanık tavşan ayağıyla sobanın çevresindeki külleri temizliyordu. Soba kızardığında eller ovuşturulup bıyıklar çiğneniyor, sesler birbirine karışıyordu. Sözcükler birbirine karışırken, kesik polis sirenleri duyuluyor ya da bitişik binada parazit yapan radyodan ağır esrik marşlar yükseliyordu. O an kentin uğultusu "Kırp!" diye kesiliyordu. Gazete kaplı pencereyi açıp dışarıya baktığımda bir kulaç ötede leblebi yiyen emekli gardiyanı görürdüm. Güneşli günlerde burnunu havaya diker bir leğen dolusu leblebi tüketirdi. İstediği kadar leblebi yesindi, yalnızlık boynunda asılıydı; o tasmayı boynundan çıkaran yoktu. Eskisi gibi ıslık da çalamıyor, köşeciğinde ağlıyordu.

Mizgin yıkanma tembeliydi; neden diye sorduğumda beni küçümsercesine "Bilmiyor musun? Alışmalıyız..." diyordu. Yıkanırken duşun altına giremiyordu; kovaya su dolduruyor, kırık hamam tasıyla dökünüyordu; su sorunumuz yoktu. Bedeni yüzünden daha esmerdi; sürmeli ela gözlerinde dinginlik ve güven vardı. Onu çıplak gördüğümde her seferinde kalın beline hiçbir erkeğin sarılamayacağını düşünürdüm. Erkeklere güvenmezdi. "Onlar başımızın düşmanı baldır dostudur," diyordu. Dernekte yapılan yemekler ucuza satılıyordu. Buzdolabındaki kaçak etler dışarıya taşıyor, etlerin hastalıklı olmasına kimse aldırmıyordu. Bıyık altından gülüp "Bize bir şey olmaz," diyorlardı. Yemekte göz göze geliyorduk. Söyleyemediklerimiz bakışlarımızda asılı kalırdı. Ekmeği koparışı, kaşığı tutuşuyla ben buradayım diyordu. Çıkık elmacık kemiklerinin üstündeki tüyleri neden temizlemiyorsun diyemiyordum. Yöresinin kadınları iple yüz temizlemeleriyle meşhurdu. Karın yağmasını dört gözle beklerdi. Bahçe

duvarını aşıp, temiz bir köşeden plastik tasa doldurduğu kara pekmez döküp ağzını şapırdatarak yer, "Bizim helvamız," diyerek yemem için ısrar ederdi. Kar helvasını yedikten sonra yüzü kızarır, odanın içinde gidip gelirken annesinin ağıtlarından mırıldanırdı.

Yürürken erkekler gibi kollarını sertçe savuruyor, adımlarını genişçe açıyordu. Ezberlediğimiz sokaklara, evlere bir kedi sessizliğinde süzüldüğümüzde yorgunluktan tabanlarım acırdı; acıyor diyemezdim; ama yüzümün buruşukluğundan hemen anlardı. O an bir ıslık tuttururdu, ıslığından inancın, güvenin nağmeleri yayılırdı. Biraz varlıklı olanlardan, menegüç kahvesi, yorgan iğnesi ve iplik istiyordu.

Gece kentin iniltisi duyulduğunda kirlenmiş yorganları sökerdi; bitleri ayıklarken, "Amma da şişman bitler!" diye gülerdi. Ortası eprimiş çarşafları, yorgan kılıflarını tenekeye basıp kaynattığımızda eve ağır bir koku yayılıyordu. Tek gözlü elektrik sobasının önünde uyuya kalır, kâh rüzgârın penceredeki uğultusuyla kâh uzayıp giden sirenlerle sıçrardık. Çoğu kez sabah ezanına dek siyasi konuları tartışırdık. Hoca ezana başlamadan önce boğazını temizlerdi. Sesinden fiziki yapısını, karakterini çıkarmaya çalışırdık. Mizgin "Nuç!" diye dilini damağında şaklatır, "Doğru tahlil yapamazsınız, gerçek sesini metal yutuyor," derdi.

Perdeyi aralayıp sokağa bakardık. Birkaç yaşlı ağır aksak camiye giderken, telaşla dönüp bakarlardı. Mizgin, "Yaşamışsınız yaşayacağınız kadar, bu gök ekinler budanırken..." diye söylenirdi. Bir ölçü süte üç ölçü su katıp menegüç kahvesi yaptığında keyiflenirdik. "Saf süt içecek kadar zengin değiliz," derdi.

Işık lekeleri odaya düştüğünde ayakkabılarımızın çamurunu sıyırırdık; yüreğimizden de hüznü böyle sıyırmak isterdik. Ayaküstü bir şeyler atıştırdığımızda Mizgin hâlâ kalkmamış olurdu. Seslenirdik. Duymazdı. "Uykucu!" derdik. Bazen odanın aralık kapısından onu izlerdim; gülümseyip mırıldandığında farklı düşler kurduğunu bilirdim. O an kalın beli, erkek gibi yürüyüşü gelirdi aklıma. Gülerdim.

Duraklarda beklerken yokluğunu duyumsardım. Varlığı insana güç veriyordu. Tıslayan otobüs, sidiğini tutamayan yaşlıları anımsatırdı. Tezek, ekşi yoğurt kokan otobüsün camında Mizgin'i görürdüm:

çantasından tezekleri çıkarıp pasta gibi yiyor, kurnazca gülümsüyordu. Kızların ona "gundi" deyişine takardım. Köylüler ve hocalar çok fasıktır derdi annem. Kendi kendime "Mizgin!" diye mırıldanırken, camdan bana bakan gizemli yüzüne dalıp giderdim.

Bizden daha az uyuyordu. Yasaklı kitapları yutarcasına okuyor, odanın içinde gidip gelirken parmaklarını kıtlatıyor, "Burjuva ve köylü zihniyeti" diye mırıldanıyordu. Gazetede çıkan fotoğrafına göz ucuyla bakmıştı. "Sen birilerine benziyorsun," dediğimizde, güldü. "O biri hepimiz değil miyiz?"

Uykuda Âyet-ül-Kürsî mırıldandığını söylediğimizde, "Osurukçu ninemin yüzünden. Ninem beni Hoca'nın evine götürüyordu. Karısının gözünün üstünde koca bir siğil vardı. Dişleri paslıydı. Kalın dudaklarını gerip çatlak sesiyle 'Rihlete'ş-şitâi ve's sayf fe'l-yabüdû' derken, nefesi hep çiğ nohut kokardı. Kaç kez onu kuleteynde apış arasını yıkarken gördüm. Biz de o sudan bir güzel içiyorduk," diyordu.

Dernekte odaya kapanıp okuyordu. Odaya girdiğimizde, hoşnutsuzluğu yapmacık bir esnemeye dönüşür, "Şu osurukçu ninemin sureleri kulaklarımda fink atıyor," derdi. Zamanla yarışıyordu. Gözlerini tavana dikiyor, kalemini kemirip sayfaların kenarına not düşüyor, çelik kitaplığın altını üstüne getiriyordu.

Kent dışında olduğumuz bir hafta sonu eve döndüğümüzde, eşyalar ortalığa saçılmıştı. Mizgin'in bavulundaki broşürler yok olmuştu. Farklı bir tütün kokuyordu her yer. İkide bir pencereden bakıyor gelen geçen gölgeleri sayıyorduk. Metalik gürültüyle irkildik. Zil kuş gibi öttü. Çamaşır telindeki külotlarımızı hemen topladık. Biri "Külotlarımızın ortası sapsarı!" dedi. "Bunu düşünmenin sırası mı?" diye tısladık. Kapı tekmeleniyordu; gıcırtısı gecede uzadı. Sivil giysili adamların sesi marş kokuyordu. Yel gibi içeriye dalıp, bizi duvara dayadılar. Biri tenceredeki kuru fasulyemizle alay etti. Diğeri, "Bu nimet sizi çarpsın, şehitlerin kanı sizi boğsun!" dedi. "Herkesin şehidi var," diyemedik.

Bir yumak gibi küflü ıslak hücrelere atıldık. Duvarlar kan lekeleri ve yazıyla doluydu. Soyunduk. Birbirimizin çığlıklarını duyduk. Islandık. Üşüdük. Sayıkladık. Bir geceyarısı eve bırakıldığımızda pestil gi-

biydik. Mizgin aramızda yoktu! Dernekte soğuk rüzgârlar esti. Konuşmalar fısıltıya dönüştü. Kent dışındaki evlerimizden birine giderken, duvarlardaki afişlere gülümsüyorduk. Evin sahibi yumurtası gelmiş tavuk gibi dolanıyordu. Kadının madeni dişi parlıyor, kızı coşkuyla çay demliyordu. Tezekle doldurulan soba kızardığında, Mizgin gözümün önünden hiç gitmiyordu. Kızgınlığımız hücre gibi çoğaldığında sustuk. Karanlığa konuştuk. Düşlerimizde sıçradık...

Bir sabah Mizgin dikildi karşımıza. Hortlak gibiydi. Ön dişi kırılmış, göz akları sararmıştı. Durmadan kaşınıyordu. "Bizim bitlerimiz insaflı!" dedi. Konuşmadık, konuşamazdık... Bavulunu topladığında, kısalmış bluzu daha çok yukarıya çekildi; beli tazı beline dönmüş, morarmıştı. Gözlerini kırpıştırıp durdu, kasten boğazını temizledi. Ağlamadı. O çok sevdiği beyaz gömleğini, "Germany" marka cımbızını bir de not defterini unuttu. Cımbızı sutyenimin arasına sıkıştırdım. Not defteri, şiir dizeleri, özlü sözler, günlük yapacağı işler, rakamlar ve şekillerle doluydu.

El ayak çekildiğinde pencerenin önüne iliştim. Ay ışığı sokak lambasından cömertti. Tümcelerin arasından Mizgin'in haklılığını arıyordum. Kafam karmakarışıktı. Ağlamak istiyordum, ağlayamıyordum. Cımbızın varlığını göğüslerimin arasında duyumsadıkça Mizgin'in elmacık kemiklerini düşünüyordum.

Dernek mühürlenmişti. Ezberimizdeki adreslere ulaşıyor, loş odalarda sobanın çevresinde çömeliyor, sesler bir yükselip bir alçaldığında çatıları döven rüzgâra kulak kabartıyorduk. Mizgin'in yokluğu kent dışındaki evlerin uzaklığını daha çok duyumsatıyordu. Botlarımız çamura gömülüyor, yumuşak kayganlıkla göğsümün arasındaki cımbızın sertliğini ayrımsarken, çelişkilerim çoğalıyordu. İyice alçalan göğe bakıyor, çamurun çıkardığı seste yoğunlaşıp gevşemek istiyordum. Gri çöplüklerin üstünde dönenen kuşların çığlıklarıyla duraksıyor, kıraç tepelere, dumanı tüten gecekondulara bakıyordum. Buradaki kızların cımbızı daha çok sevdiklerini düşündüğümde ne gereksiz şeyler düşünüyorum diye kızıyor, kendimi küçümsüyordum.

Mizgin köye dönmemişti, nereye gittiğini bilmiyorduk. Öfkemiz dudaklarımızda ince bir şarkı olduğunda, tren dumanı gibi hüzün

gözlerimizden yükseldiğinde içimize dönüyorduk. Fotoğrafına çarpı işareti kondu. Her gece evimizin çevresinde gölgeler kımıldıyordu; bu gölgeler diğer gölgelere benzemiyordu. "Mizgin'in demir karyolasını da dışarıya atın," dediler. Karyolanın pasına işaret edip "İşleyen demir" diye mırıldandılar. Birbirimizin soluk alışına, ayak seslerine kulak kabartıyorduk. Şıpıdık terlikler, kapı gıcırtısı, ezan sesi, öksürükler, parazit yapan radyo ve siren sesiyle varlığımı garipsiyor, uzun bir tünelde koştuğum sanısına kapılıyor, nefesim tükeninceye dek bağırmak istiyordum. Yemek için yumurta bile kıramıyorduk. Damlayan musluk kafamın içindeyken, ani bir kahkaha duvarlara çarpıyordu. Seslerimiz birbirine benziyordu ya, bir ses "Koyvereceksin ya da kendini işe vereceksin, o zaman bilincinin labirentinden çıkarsın," diyordu.

Bir gece öyle bunaldım ki, dışarıya çıktım. Kuru bir soğuk vardı. Evler, pencereler korkulu bir bekleyiş içinde inliyor gibiydiler. Önce hangi yöne sapacağımı bilemedim. İnin cinin top oynadığı sokakta sekerek bir uçtan bir uca gidip geldim. Binaların adlarını, tabelaları yüksek sesle okuyor, tersinden okurken yeni bir şey keşfetmiş gibi kendimi önemsiyordum. Az ötedeki çocuk parkına gittim. Kırık salıncak, parlayan tahterevallide sanki binlerce çocuğun kesik dilleri asılıydı. İçimdeki yaralı çocukluğum yüreğimi tırmaladı. Kaydırağın merdivenine oturdum. Ezberimdeki adresleri, telefonları düşündüm. Salıncağın pasını fark ettiğimde "İşleyen demir," diyen ses kulaklarımı yaladı. O an canlandım. Göğsümdeki cımbızı anımsadım; cımbızı ağaçlara savurduğumda bir siren sesi duyuldu. İçimdeki korku cinim dellendi. Sürüklenen ayak sesine bir köpeğin ürümesi eklendi. Durdum. Alçalan gökyüzüne baktım. "Tanrı!" diye fısıldadım.

Eve döndüğümde horultulara damlayan musluğun sesi karışıyordu. Horultularda yasaklı düşünceler uyukluyordu. Uzayıp giden sirenler bu düşüncelerin peşindeydi. "Dikkatli olun, her yerde gizli kulaklar var," diyordu burma bıyıklı ağabey. Dağlara bakıyor, "Bizim şarkımız orada!" diyordu. O zaman yüreğimizdeki şarkıyı tutturuyorduk; şarkı bin parçaya bölünüyor, pencerelerden, kapı aralığından içe-

riye giriyor, uyuyanların kulaklarını ısırıyordu. Yataktan sıçrayanlar, "Bu şarkıyı dedelerimiz, ninelerimiz de söylüyordu, hıım hıım... Şimdi anımsadık," diye alanlara koşuyorlardı.

Haki renkli ve kalın enseliler, bir adım ileri, iki adım geri giderek alanlarda bekleyenlere bağcıların edasıyla saldırıyorlardı. Bekleyenler kendi şarkılarını söylerken, "Dağdan gelip, bağdakini kovuyorsunuz!" dediler. O an olanlar oldu. Haki renkliler, bağrışıp "Bizim osuruğumuz cinli, cinlerimizi uyandırmayın, ortalık toz duman olur, kesin sesinizi! Çarpılmışsınız çarpılacağınız kadar. Yoksa yok olursunuz hardal şerbetiyle..." derken, kart kurt diye tepindiler. O sırada kadınlar en öne geçip karınlarını sıvazladılar. "Oramıza telsiz cihazı yerleştiremezsiniz istemezzük! Kabak kafalı çocukları dolduracağız sokaklara. Pırpırım tohumunu siz aşıladınız, şimdi düşünün kara kara..." dediler. Eller havaya kalktı: "Hamdü senalar diyebilseydik Rabbimize... Kim firavunların lanetini okudu üstümüze?" Zemzem suyu içenler haki renklilerle tokalaştı, "Bunlar gâvurun soyundandır, vatan millet Sakarya!" diye inlediler.

Kendimi külçe gibi eve attım. İçimdeki heyecanı ve korkuyu sayı sayarak bastırmaya çalışıyordum. Odanın içinde gidip geliyor, "Yedi yüz doksan dokuz," derken olduğum yere çöküyor, horoz gibi boynumu uzatıyor, "Sekiz yüz," diyordum. Sekiz rakamını çok seviyorum: yatık şekli sonsuzluk demek ya, sonsuza dek diye inlerken, neyin sonsuzluğu diye yeniden düşünüyordum.

Evde oluşum keyif veriyordu. Kuru yapraklar sürükleniyor, balkonlardaki renkli çamaşırlar çırpınıyordu. Kaba bir öksürük sesiyle irkildiğimde, yaşlı bir adamın bacaklarını açarak yampiri yampiri yürüdüğünü gördüm. Rüzgâr adamın ceketini şişiriyordu. Çevresine bakındı, "Hak tuu!" yaptı, kömürlüğün duvarına işedi, öylesine çok işedi ki, köpüklü bir gölcük oldu.

Ölüm ıslığı iyice yükseldiğinde, dedelerinin, ninelerinin şarkılarını söyleyenler kahvelere gitmekten çekiniyorlardı, hatta evlerinden çıkmak istemiyorlardı. Öyle ki direkler, ağaçlar gözlerinin önünde dişi kurda dönüşüyormuş. Yontu gibi kürsülerde pineklerken, garso-

nun gözü hep dışarıda olurdu. Kahveci her seferinde yasaklı renklerin bulunduğu tabloları kaldırır, kahramanlık türküleri çalardı. O an korku öksürükleri çoğalırdı. Dudaklar gerilir, kaşlar inip kalkardı. Siren sesi duyulduğunda ya da haberler okunduğunda hazırola geçiyorlardı. Caddeyi gözetliyor, sabırsızca ellerini göğüslerinde gezdiriyor, kadın doğmadıklarına hayıflanırken, onlara diş biliyorlardı. Beyinlerindeki korku, yüreklerindeki sıkıntı, ellerine akıyordu. Elleri öfkeleniyordu; bu öfke gece kadınların bedeninde hoyratça geziniyordu. Haki renklilerle tokalaşanların elleri daha öfkeliydi. Bunların göz akları kırmızıydı. Çıkmaz sokakları iyi biliyor, gece diş bileyenlerin işlerini yapıyorlardı. Bunları tanıyorduk. Yürürken arkalarına bakmıyor, garsonlara bağırıyor, şoförlere kızıyor, meyhanelerde ana avrat düz gidiyorlardı. İçmek unutturmuyordu. Pislikleri boncuk gibi patır patır dökülüyordu. Uykuyu unuttuklarını hiç kimseciklere söyleyemiyorlardı. Onlara göre ölümün ıslık çalması boşuna değildi. Dedelerinin, ninelerinin şarkılarını söylemekte ısrar edenler, kuyruklarını kısıp oturmadıkça ve de "Kart Kurt" soyundan geldiklerini kabul etmedikçe gökten ateş yağmaya devam edecekmiş, miş de miş...

Sokaklar, evler, elektrik direkleri, taşıtlar, tarlalar, nehirler pusuda! Deliler mezarlıklarda... "Suçlu kim?" diye fısıldıyorduk. Beynimizin suçlu olmadığına karar veriyorduk. Her seferinde "Suçlu olan toprak ve gökyüzü," diye mırıldanıyorduk.

Günler bulanık suya döndü. Ayna karşısında dişlerimi sayıp duruyordum; bir noktacık çürük gördüğümde bunu iyiye yormuyordum. Yürekler dişin çürüğünü soluyordu. Gece yüreğimin acısını görüyordum camlarda; kara bir yılan gibi kıvrılıyordu. Tavandan sarkan ampule bakıyordum. Yağlı bir kement olup sallanırken Mizgin'in osurukçu ninesinin sureleri çarpıyordu kulağıma. Sıkıntım bir an beni yutuyor, ölümle köşe kapmaca oynuyordum. Gülüşüm bir tüfek gibi patlıyor, varlığımı garipsiyordum.

Okuldan uzaklaştırılanlara ben de eklendim. Üzülmüyorum diye kendimi kandırıyordum; üzülüyordum aslında. Sabahları daha erken kalkıp balkonun taşlarını, tencereleri ovuyordum. Yüksek sesle sayı

saymaya, çizgilere basmamaya, yoldan geçenlerin ense sayımı da eklendi. Enseleri ikiye ayırıyordum: yaşlılar, gençler. Genç enseler daha çoktu. Kaplumbağanın boynu gibi buruşuk enseler, mezarlara kapanıp ağlayan enselerdi. Kimin ne olduğunu enselerden tanırdım, enseler yalan söylemez...

Yiyecek almak için yoksul semtlere gidiyordum. Bazen yürüyor, bazen de dolmuşa biniyordum. Dolmuştaki yüzler ve sesler birbirine benziyordu... Tezek kokusuna ağır bir tütün kokusu karışıyordu. Bacaklarının arasındaki naylon poşete sıkıca yapışıyorlardı. Poşette bağırsaklar, dili sarkmış koyun başları vardı. Dolmuş çukur yollarda fren yaptığında, erkekler sararmış nasırlı elleriyle kanlı koyun başlarını poşete tepiştiriyor, iç çekip "Ölüm ne ki, hepimizin kapısında," diyorlardı.

Kent dışındaki mavi badanalı evlerin çevresi gri çöplüklerle kaplıydı. Dar sokakları adımlıyordum. Evler küskündü, dilsizdi. Mantar gibi çoğalan kümesleri, tandırları saymak istediğimde inek böğürtülerine içli ağıtlar karışırdı. Dul kadınlar, kızlar fare zehri arıyorlardı. Daha cesaretli olanlar geceyarısı yağlı ipe koşuyorlardı.

Âşık olmaktan, sevmekten neden bu denli korkuyorum? Film izlerken sevişme sahnelerinde yüzüm kızarıyor, kalkıp mutfağa seğirtiyorum. Küçükken sinemada gözlerimi kapatırdı annem. Kaç kez babamın hırlayarak üstüne abandığını gördüm. Haki renklilerden pek korkardı babam. "Aman ha işten atılırsam, bir lokma ekmeğe muhtaç oluruz, kimse selam bile vermez," diyordu. Dedem ise Şeyh Sait'i anlatırdı. Ayışıklı bir gecede silah taşımışlar bir köyden bir köye. Dedem, Dersim günlerinin geri geleceğini söylüyor, tespih çekerek gökyüzüne bakıyor, "Uçaklar uçaklar!" diye inliyordu. Gençlere baktıkça "Çok yaşadım, haksızlık bu, ölmek istiyorum," diyordu. Babam da dedemi suçlayıp duruyordu. "Kalsaydın o küçük sınır ilçesinde, bak rahat var mı bize! Bu lanetli topraklar bizim neyimize!" "Suss!" diyordu dedem. "Toprak altında yatanların kemikleri sızlar, her gece dualar okuyorum yitip gidenlere..."

Babam korkaktı! Dedem cesur görünse de gizli korkularını babama aşılamıştı. Tavşanın yavrusu tavşana benzerdi, yoksa babam ne-

den korkak olsundu. Çevremize göre daha şanslıydık. Babamın bir işi, sağlık sigortası vardı. "Koca arıyorsun sen!" diye üstüme yürüyüp dövseler de, her gün dayak yemiyordum en azından. Cumhur'a bir fiske bile vurmazdı. O sevgili Cumhur'uydu çünkü... Sanki bu adı kıçının korkusundan koyduğu anlaşılmadı mı? İçime saldığı korkuları söküp atacağım...

Yekta, Dara ve Kendal buluşalım diye haber göndermişlerdi. Sur dibindeki o salaş çay evinde buluştuğumuzda kararlıydılar. "Mizgin öldürülmüş, cesedi köprü altına atılmış..." dediler. Onlara Mizgin'i anlattım. Anlatırken hata yapmaktan korkuyordum, bir an boğazım tıkanıyor, yutkunur gibi yapıp burçların üzerine inip kalkan güvercinlere bakarak zaman kazanmak istiyordum. "Susma anlat!" dediler. "Hepsi bu kadar!" dedim kekeleyerek. "Daha güvenli yere taşındık; elinizdekileri bize getirin, eviniz mercek altında," dedi Kendal. Kitapları, bildirileri çuvala koyup tuvalet boşluğundan sarkıtıyorduk. "Fareler, şu fareler olmasa!" dedi Dara. Kitaplar yasaklıydı. Kitaplarda kaybolmuş yüzler, Sümer rahiplerinin gaddarlığı ve günlükler vardı.

Sodalı çayı içerken kırmızı gözlü karıncalar beynimi kemiriyordu. "Karıncalar!" dedim. "Ne karıncası?" diye gülüştüler. Dördümüz de çayı höpürdeterek içiyorduk. Birçok şeyi birbirimizden saklıyorduk. Susuyorduk. Yekta, Dara ve Kendal gökyüzüne bakarken dudaklarını kemiriyor, ağızlarının kıvrımlarında farklı bir suskunluk genişliyordu.

Alandaki oturma eylemimizde burçların üzerindeki iri kıyım insanları anlattım. "Yüzleri var mıydı?" dediler. "Yoktu!" dediğimde, ansızın ceplerini karıştırıp, "Hava daha da bulanacak!" diye fısıldadılar. Konuşurken yanaklarımı şişirip duruyordum. Tam karşımda simit satan sümüklü çocuğun da aynı hareketi yaptığını gördüm. Bu çocukların dillerinin altında ne baklalar var, diye düşündüm. Gözlerimin gerisindeki birikmişliği anlıyorlardı, biliyordum. Mizgin'in beyaz gömleğini, hayali tozcukları nasıl silktiğini, kolundaki ütü çizgisini anlattım. Sözcükler kafamda uzayıp gidiyordu. "Keşke ya-

zabilseydim," diye mırıldandım. "Neyi?" dediler. "Hiç!" dedim. Yazmaya kalktığımda sözcükler dilimin üstünde eriyip gidiyor, diyemedim.

Sonbahar perisinin eteklerini rüzgâr biçiyordu. İçimde bir şeyler kımıldıyor, kayboluyor ve ben onları yeniden bulurken, "Büyüsünü sevdiğim dilsiz kalem!" dedi Yekta. O an surlarda dem çeken güvercinlere kaydı gözlerim. Güvercin olup uçmak isterken göğsümden vuruyorlardı, çeşme yalağına düşüyordum, çocuklar değnekle ittirip oynarken ağzı salyalı bir köpek gelip bir lokmada yutuyordu. "Mizgin!" diye inledim. Yüreğim atıyordu; sözcükleri biriktirmekten dilim şişiyor, ağzıma sığmıyordu. Bazı ağabeyler Mizgin'e kızmışlar, "Sana sesini, gözlerini kazandırdık, nankör!" demişler.

Kitaplara gömülüyordum. Tuvaletin boşluğundan aldığım kitabı kemerime sıkıştırıyordum. Yürürken kitabın varlığı bana güç veriyordu. Korkum dağılıyordu, eve gitmek istemiyordum. Ayaklarım beni kent mezarlığına götürüyordu. Mezarlık değil bir panayırdı sanki. Bağbozumu kokusuyla birlikte ağıtlar uzayıp gidiyordu. Gözleri kan çanağı kadınlar, uzaklara bakarak mırıldanıyorlardı. Alnı dövmeli yaşlıların ağzı kuyu gibi açılırken, kendi ölümlerine ağlıyor, burunlarını eteklerine silip, gevşemiş tülbentlerinden sarkan kınalı saçlarını telaşla gizliyor, "Sadık yarimiz kara toprak..." diye inliyorlardı.

Koşup "Mizgin!" diye bağırmak geliyordu içimden. Belikleri sirke dolu küçük kızların, çapkın imamların, büzük ağızlı ihtiyarların yanından geçip asırlık dut ağacının altındaki peykeye oturdum. Mezar taşlarına bakıyordum. Tüm taşlar birer insan kafası oluyordu. Dünyaya doymamış bakışlardan ürküyordum. O an kalkıp gitmek istiyordum, ama ayaklarım beni götürmüyordu. Sonra yarım kalmış şarkıları dinliyordum. Kan içiciler mezar taşlarından bile korkuyorlardı. Kendi şarkılarını söylemekte inat edenlerin mezarlarına dinamit koyuyorlardı. Ertesi gün analar, babalar yeniden kapatıyordu. Ölülerden bile korkuyorlardı, birçok ismin ölmeyeceğini iyi biliyorlardı. Gök alçalıp hava kararmaya başladığında kafamdaki karıncalar ortaya çıkıyordu. O an kitaptan ezberlediğim tümceler daha büyük

birer karınca oluyor, kıvıl kıvıl çoğalan küçük karıncaları yutuyordu; bu yüzden kitapları seviyordum, kemerime sıkıştırdığım kitabı okşuyor, "Benim Kur'an-ı Kerimim," diyordum.

Kentin direklerini, parke taşlarını, kaldırımlarını, sinekli dükkânlarını, tezek kokulu minibüslerini, koca ayaklı özel timlerini, "Errık!" diye bağıran adamı, komando elbisesi giyen pörtlek gözlü kızı, her gece duvara işeyen adamı, iyi tanıyordum. Hiç değişmeyen bu yüzler zamanın durduğunu anımsatıyordu.

Kafamda gezinen karıncalardan korkuyordum; hele "Errık Adam"ı görünce bu korkum daha da artıyordu. Nefes nefese eve döndüğümde köşe başlarındaki özel timlerin mırıldandığı ağır esrik marşlarla duraksıyordum. Ekmek çiğner gibi sakız çiğnediklerinden balon yapmakta zorlanıyorlardı; avuçlarındaki leblebileri havaya fırlatıp yakalayanların ıslıkları çok boğuktu. Dudak kıvrımlarında birikmiş leblebi tortusunu silmek istiyordum her seferinde.

Her sabah aynı saatlerde askeri araçlar pencereleri sarsarak geçiyor, akşamları daha da gürültücü oluyorlardı; insanlar perdeleri aralayarak bakarlardı, sonra bomboş sokaklarda kuru yapraklar sürüklenir, köpekler kuyruklarını kısarak ürürdü. Bazen askeri araçların camlarından kelepçeli eller ya da kasklar görünür, gün ışığında bir kaskın metali ışırdı, bu ışıltı timlerin boğuk ıslıklarından daha da ürkütücüydü.

"Yılda iki kez kente gelirdik," diyordu Mizgin. "Harman kalktığında, okul açıldığında." Kente geldiğinde uzun elbisesinden, tumanından utanırmış. Babasının vitrinlere yansıyan görüntüsüne, sağa sola savrulan şalvarının ağına sinirlenir, tutup çekiştirmek hatta yırtıp yok etmek istermiş. Babasının pantolon, kendisinin de kolsuz mini bir elbise giydiğini hayal edermiş. Yoğurt, peynir getirirlermiş istasyona; saz benizli kentliler kapışırlarmış. "Kadınlar peynir topaklarının yanında işiyor, sidiği peynire sıçrıyor!" dediğinde, babası "Kadınlarımızın sidiği şehirliye ilaçtır," diye gülüyormuş. Babası kamyonların gölgesinde otururken o da oyuncakçı dükkânının önüne gidermiş. Tül-

lü koca naylon bebeğe bakıp dururmuş. Oyuncakçı altın dişliymiş, ikide bir bacağının arasını kaşırmış.

Akşamüstü tıslayan itfaiye arabasıyla birlikte tozlu bir buğu yükselir, ardından süslü faytonlar geçerken, faytonların kırmızı kadife koltuğunda oturmayı çok istermiş. Bir keresinde parlak düğmeli bir adam, mavi puanlı elbiseli kadını incecik belinden tutup "Hoop!" diye faytona bindirirken, kadın sevinçli bir çığlık atmış. "Ayy yapma Ferit!" demiş. Bu sözcüğü anlamadığı halde, o saat ezberleyivermiş. Bostana giderken, çeşmeden su taşırken, oyun oynarken "Ayy yapma Ferit!" çocukların arasında tekerlemeye dönüşmüş. Köydekiler, Ferit adlı yüzbaşıdan çok söz etmişler.

Mardin Kapı'daki topal kadına sıkça rastlıyordum. Onu her görüşte "Sürü" filmindeki topal kadın geliyordu aklıma. Bunun boyu daha da kısaydı. Çelik topuklu ayakkabılarının üstünde yaylanarak yürürken yere yakın kıçı ördek gibi titrerdi. Sinek pisliğiyle kaplı dükkânların camlarını tükürerek silen erkekler, onu gördüklerinde kasten boğaz temizleyip birbirlerine seslenirlerdi. O zaman topal kadının yüzüne bir gülümseme yayılır, daha çok kırıtırdı.

On yıl cezaevinde kalan saçı sakalı birbirine karışmış Kêkê Hasan, esnafı dolaşıp sigara istiyor, herkese "Yüzbaşım!" diyordu. Marx'tan, Engels'ten söz ediyor, gökyüzüne bakıp, "Onlar bizi gözetliyor, Allahla güreşiyorlar!" diyordu.

Aşefçiler Çarşısı'nda hep aynı yerde oturan yaşlı kadının önünden geçtiğimizde tanır gibi bakardı. Kaşları kirpikleri yok gibiydi; şiş göz kapakları titrerdi. Yamuk tepsisinde muska şeklinde pestiller, cevizi bol sucuklar vardı. "Bağlar yok oldu, ceviz ağaçları çatır çatır yandı!" diye ellerini dizine vururken, "Bunları yemek neyimize, bize şeker, çay lazım," derken, çevresine bakınır, "Deliler çoğalıyor," diye mırıldanırdı. Pestili bölüşüp bir lokmada yutarken, ezberimizdeki adreslere yönelirdik. Ense sayma saplantısına düşmüştüm ya, bundan bir türlü kurtulamıyordum. Ense saymaktan yorulunca kendi ensemi de katıp bu işe son veriyordum. O an ensem ağırlaşır, kurşun değmişçesine irkilirdim. Yaşlı teyzenin mırıltısı gelirdi aklıma, o delilerin arasına ka-

rışmayı özlüyordum. "Delirebilir miyim?" diyordum kendi kendime. Delirmek cennete gitmekti... Gittiğimiz evlerde bulgur yemekten midem taş gibi oluyordu. Yeşil soğan olduğunda kendimizi şanslı sayıyorduk. Soğan kokulu sözcükler birbirine karışırken, sesler yükselip alçalıyordu.

İnsanlar iki-üç adımda bir dönüp arkalarına baktıklarının ayırdında değillerdi; ritmini kaybeden adımlar, kollar, yüzler, bakışlar korku yüklüydü. Vitrinlere bakıyordum. Buz bakışlı mankenlerin yüzünü parçalamak, göğüslerini kesmek istiyordum. Hatta gelen geçene tekme savurmak ya da enselerine tabanca dayayarak korkutmak istiyordum. Parlak cama yansıyan görüntüme bakıp, "Delisin sen, nasıl böyle şeyler düşünüyorsun?" diye kafa sallıyordum. O an hemen cidileşip çevreme bakıyor, yanımdan kayıp gidenlerin arasında tanıdık bir yüze rastlamamak için yolumu değiştiriyordum. Kalbim kuş gibi çarpardı, evin kapısına geldiğimde, çarpıntım yavaşlardı. Hepimiz sır boncukları yutmuştuk; bu boncukları taşımak kolay değildi. Ayak seslerinde, kitap sayfalarında yoğunlaşırken, her an duyduğumuz, ama bir türlü alışamadığımız siren sesi dikkatimizi dağıtırdı.

Uyuyamıyordum. Kafamın ağırlaştığını, yastıkta büyüdüğünü hissediyordum. Yüzü görünmeyen bir adam, çinko tepside taşıdığı beyinle önüme dikiliyordu. Beyinde, göz ve ağız vardı. Kıpır kıpır konuşuyor, bizim şarkımızı söylüyordu. Sayı sayarak pencereden baktığımda, sokak bütünüyle enseye kesiliyordu. Üşüme krizine tutuluyordum. Topal kadının ördek gibi titreyen kıçı, yaşlı kadının kızarık göz kapakları, Kêkê Hasan'ın kirli sakalı...

Dedemin tereyağı yumağı gibi sisli gözleri, fırlak ademelması inip çıkıyor, titrek adımlarla bahçede geziniyor, gürültüyle geçen uçaklardan ürküyor, bahçe duvarının dibine sinip elini gökyüzüne açıyordu. Askerliğinden hiç söz etmezdi. Kafileye katılıp dönmeyen annesinden de. "At pisliğinde arpa tanesi arayacak durumlara düştük," derken, kırçıl sakalı titriyor, "kedi eti bile yedik!" diye inliyordu.

Her gün değişik yerlerde görüşüyorduk. Dara ve Yekta Mizgin'in yöresinden, Kendal ve ben biraz kentliydik. Kentli de olsak köylü de nereye gitsek kimliğimiz okunuyordu yüzümüzden. Yüreğimizin silgisi olabilseydi acıyı bilmeyenler... Biz gidip de dönmeyenleri, köprü altındaki, yol ağzındaki cesetleri, ağıtları iyi biliriz. Dönüp dolaşıp Mizgin'den, evin çevresindeki gölgelerden söz ediyordum. Dara, "Mizgin'in ölümü açığa çıkmalı!" Yekta, "Hepimizin özgürlüğü birbirimizin eteğine, paçasına takılıyor." Kendal, "Özgürlüğü armut gibi cebimizde taşımaktan kurtulursak, gerçek anlamda varolacağız," diyordu. Tanrı'yı gökyüzünden indirmenin birinci ilke olduğunu öğrenmiş, inanmıştık. Ama bu kolay değildi. Kafamızdaki satranç taşlarını yerli yerine oturtmalı, çekişmekten kaçınmalıydık. Bir kapıdan bir kapıya gidip duruyorduk. Bu dağın taşın, bu toprağın bize ihtiyacı vardı. Yollar uzadıkça uzuyor, kuru dallara korku tünemiş, sarkıyordu. Yamalı asfaltın ortasında sürüklenen bakırçalığı yapraklara dalıp gidiyordum. Yaprakların çıtırtısı içimdeydi. Külüstür kamyonlar ve traktörlere yüklenmiş eşyaların arasında iki büklüm oturan insanları gördüğümde, boğazıma yumruk tıkanıyordu. Otobüstekiler uykuya sığınıyorlardı. Gençler uyumuyordu. Bacaklarını sallayıp gür bıyıklarını çekiştirip duruyorlardı. Dara, "Gök ne kadar alçak, dağlar sisten görünmüyor," derken birden sis çözülmeye başladı. Sisli hava ürkütüyordu. "Yaz kış demeden az mı teptik bu yolları? Lagar katırlarla kaç kez donma tehlikesi geçirdik. Babam sararmış buğday tarlasında ilerlerken, 'Eskerê Romî!'* diye şarkı tuttururdu. En son

* Türk askerleri

gördüğümde avluda güneşleniyor, elini siper edip bana bakıyordu," dedi Yekta. Dara ise "Babamın uçkuru gevşekti, güzel kadınlara hiç dayanamazdı. Anamla hep alay edip durdu. Gözü dışarıdaydı. Sarışın iri yarı kadınları gördükçe derin bir ah çeker, 'Şu Osmanlı kadınlarından bize kısmet olmadı!' diye yakınırdı," dedi. Kendal güldü. "Benim babam korkağın tekiydi. Yarı kentliler, dönek ve korkak olur. Memurdu. Lojmanda daha fazla oturabilmek için her sabah marş dinlerdi. Balkonda ekmeğini otlu peynire banıp anneme emirler yağdırırdı: 'Radyo dinle, güzel Türkçe konuşmaya bak, unut lêê loo'ları.' Annemin dili dolanır, kuytu köşelere siner, 'teres!' diye söylenirdi." "Benim babanı da öyleydi," dediğimde güldük.

Dara ile Yekta'nın annesi köyün en çok çocuk doğuran kadınlarıydı. Kimse onlarla yarışamıyordu. Kara kuru ve diriydiler. Benim anamda kırk çeşit hastalık vardı; yine de yaşıyordu işte! Kendal, "Benim anam da öyle!" dedi. Kimin yüzünden? Tereslerin yüzündendi! Hastalıklarını kadınlara kusuyorlar, analar da çocuklara... Hepimiz suskun bir çığlıktık... Teresler çocuklarının parlak düğmeli elbiseler giymelerini istiyordu. Bilinmeyen iklimlere giden taşıtlara bineceklerini, yüzlerinin ise olmayacağını bilmiyorlardı. Cesetlere basıp geçiyorlardı; bunlar kendi şarkılarını söyleyenler ile yüzünü güneşe dönenlerin cesetleriydi. Teresler aynalara hiç bakmıyor, gündüzü de hiç sevmiyorlardı.

Kendi dilini konuşamayanlar ve yaban bakışlılarla bir bütündük, ama kendimizi bir-iki adım önde görüyorduk. Ne de olsa mürekkep yalamışlığımız vardı. Mürekkep yalamışlara karşı, yükümlülük karışımı saygının ötesinde içten içe bastırılmış bir öfke duyuyorlardı. El altından dağıtılan gazeteleri ters tutup, "Tahsil bambaşka!" derken, sesleri ıslık gibi çıkıyordu. Onların bize imrenerek bakması gizli bir sevinç veriyordu; bu sevincimiz güce, acıma duygusuna dönüşüyordu. Hep bir ağızdan konuşmalarına dayanamıyor, uyarıyorduk. O an herkes birbirinden şüpheleniyordu. Ajanlık şerbeti içen solukları ayıklamaya çalışıyorduk. Kitaplardan öğrendiğimiz özellikleri iyi biliyorduk, ama bu solukları tanımakta güçlük çekiyorduk. Gözlerde yoğunlaşıyorduk, gözler yalan söyleyemezdi. Sonra iç sesimizi dinliyorduk...

Anadilimizde yazılmış dergiler, kitaplar elden ele dolaşıyordu. Melek Tavus'u, Mevlüt'ü, Zerdüşt'ü anadilimizde okuyorduk. Bir de bakıyorduk ki, akşam güneşine karşı duaya duran yaşlıların ve marul yemeyen çocukların arasına sürüklenmişiz. Dantelden takkelerini düzeltip boğaz temizleyen muzip yüzlü hocalar, "Hepimizin Allahı bir, el açışımız farklı!" diyorlardı. Onlara "El açmayı unuttuk," diyemiyorduk, "Belê, belê,"* diye kafa sallıyorduk.

Kente doluşanlar, alışmakta zorlanıyorlardı. Fırın ekmeğine "Lastik gibi," diye dudak büküyor, tuvalete oturmakta güçlük çekiyor, ahırın kokusunu özlüyoruz, diyorlardı. Kola ve kıçı pamuklu cigara içmeyi çok seviyorlardı. Alt üst kot takımlara bayılıyorlardı. Bu takımları giyen birden bire kentli kesilse de kokularını bir de bakışlarındaki yabanlığı yok edemiyorlardı. Ergen kızlar memur eşlerine işledikleri patik ve liflerin parasıyla silikonlu sutyen ile kadın bağı alıyorlardı. Taş gibi memeleriyle bıyıklarını buran erkeklerin önünden geçerken, yaşlılar, "Boşuna kırıtmayın, kocasız kalacaksınız, erkek mi kaldı?" diye inliyorlardı.

Herkes Avrupa'ya gitme düşü kuruyordu. Güney'den gitmek zordu; mayınlar vardı. İstanbul'a gidip gemilerin ambarında saklanmak ya da Meriç'i yüzerek geçmek kalıyordu geriye. Varını yoğunu satıp sınırı geçmek isteyenlerin çoğu dolandırıcıların tuzağına düşüyordu; bu yüzden kendilerini asanları hiç konuşmak istemiyorlardı. Bazen de mavi gözlü sarışın askerleri ayarlıyorlardı. Rüzgâr çıktığında tel örgülere takılan konserve kutular takırdayınca sınırı yel gibi geçiyorlarmış. Özel timler, başlarındaki yaprakları, isli yüzleri, kızarık göz aklarıyla tıslarcasına küfrediyorlardı. Ares'e küfretmiyor, savaşın tahta tanrılarına küfrediyorlarmış. Ellerini ovuşturup geceleri onlardan direktif alıyorlarmış; öyle diyormuş ellerinden sağ kurtulanlar.

Akşamüstü birdenbire boşalan caddeler yürek deliciydi. Silik sokak lambalarından karamsarlık sarkıyordu, hatta kulak kabartıldığında ağıtları da duyuluyordu.

Yanımdan kayıveren insanlardan korku dalgası yayılıyor; bu dalga içimde büyüyen yumrukları harekete geçiriyordu. Birden ayakla-

* Evet, evet.

rım yerden kesiliyor, insanlar gri boşlukta kara birer lekeye dönüşüyordu. Bu lekeler dokunduğumda beni yutmaya kalkıyordu. Kalabalığa karışıp soluklanıyordum. Kuş gibi çarpan yüreğimi avucuma almak istiyordum. İnsanların ritmik bir şekilde sallanan kolları değneğe, bacakları makasa dönüşüyordu. Kendimi garipsiyor, "Yaşıyor muyum?" diye mırıldanıp kolumu çimdikliyordum. Alışkanlığın verdiği itiyle, ansızın bir binanın girişine sığınıyor, oyalanıyordum. Duyuruları, posta kutularındaki silik isimleri okuyordum; bu yetmiyormuş gibi bir de tersinden okuyordum.

Yekta ve Dara sürekli bir şeyler yazıyorlardı. Aramalar sıklaştığında züppeler gibi giyiniyorduk; vitrinlere yansıyan görüntümüze bakıp gülüyorduk. Kendal gizlice, ellerindeki kalaşnikovlarla kalabalığa saldıran timlerin ve köpekli polislerin fotoğraflarını çekiyordu. Mitler, cahşlar gittikçe çoğalıyordu, mitler sinsi, cahşlar ise saftirik. Onları da enselerinden tanıyordum, enseler yalan söylemez...

Yeni şarkılar, şiirler ezberliyorduk; şarkılarda ve şiirlerde aydınlık güzel günler vardı. Bu güzellikler yüreklerde büyüdükçe, savaşın tahta tanrıları çığlık atıyordu; bu çığlıklar listeye dönüşüyor, liste de kurşunlara... Enselere tek kurşun sıkabilmek için yüreklere her gün kin aşılanıyor, bir de hayali düşmanlar yaratılıyordu. En çok kelle getirenler anında paraya boğulup terfi ettiriliyordu.

Caddeleri dolanıp dururken delileri gördüğümde onların bedeninde erimek istiyordum. En çok da rahatça konuşan ağızları olmak istiyordum. Deliler timlerin en büyük eğlencesiydi. Ceplerinden çıkardıkları bir avuç leblebiyi tek tek fırlatıp yakalamalarını istiyor, onları bir köpek gibi iyice oynattıktan sonra ton balığı konservesi veriyorlardı. Timler en çok kız yurdunun çevresinde dolanmayı seviyordu. Bir yandan kalaşnikovlarını sallarken bir yandan da apış aralarını kaşıyor, düşük kemerlerini çekiştiriyorlardı. Elektrik tellerinde sallanan farelere bakıp gülüyorlardı. Belli ki geceyarısı canları sıkılmış bu oyunu onlar oynamışlardı. Leblebi yemekten sesleri pürüzlü çıkıyordu. "Bize fındık fareleri, fındık fareleri gerekli..." diye birbirlerini dürtüyorlardı. Darbe sonrası yakalanan eski belediye başkanı, serbest kalır kalmaz ilk işi tüm dişlerini çektirmek olmuştu. Ellerin-

deki silaha rağmen onlar da korkuyorlardı. Birçoğu siyah gözlüklerinin arkasına sığınıyordu. Nöbet tutmaktan yoruluyor, yanlarından geçen sebze arabasından bir turp alıp, top oynuyorlardı. Sebzeci ölümün kapısına dayanmayacağına inanırcasına boğazını temizliyor, sesini yükseltiyordu. İçlerindeki korku devi kımıldamaya başladığında azgın boğalara dönüşüyorlardı. Yoldan geçen gariban bir insanı çevirip "Ne biçim yürüyüş böyle?" deyip tekme tokat girişiyorlardı. Kan revan içinde kalan adam ağzını burnunu silip hiçbir şey olmamış gibi yoluna devam ediyordu. Onlarla göz göze gelmekten korkuyor, kollarımın dengesini kaybediyor, pısıveriyordum. Ezanlar okunduğu an ölüm kulaklarımda uğultuya dönüşüyordu.

Dara, Yekta ve Kendal de çocukken polis olmak istiyorlarmış. Olsa olsa narkotikçi yaparlardı sizi dediğimde güldüler. "Zengin olurduk, bebek yüzlü, aptal sevgililerimiz de olurdu." Dili kırık olanlar istedikleri kadar bayrağı taşısınlar; hep mercek altındalar. Bu yüzden ölümü daha çok özlüyorlar, özlediklerini söyleyemediklerinden gizlice tespih çekiyorlar.

Yekta, Dara ve Kendal yeni kiraladıkları evde pek kalmıyorlar, değişik evlere gidiyorlardı. Aile olmayan evlere şüpheyle bakılıyordu. Kapıcı masraf makbuzunu uzatırken, "Bina sakinleri sinirleniyor," diyormuş. Kedi sessizliğiyle merdivenlerden çıkarken, kapılar aralanıp hızla çarpılıyormuş. Karşı komşuları olan yaşlı kadın, kahve ikram etmiş. Üç iri yarı adamın evinde arama yaptığını, onu sorguya çektiklerini anlatmış. Yekta, "Bizim neyimiz var teyzeciğim?" diye gülümsemiş. Dara ve Kendal parmakla kahvenin telvesini de yemişler. Teyze başını sallamış, "Ben bilmez miyim?" derken, onlara bir topak bağ helvası vermiş. "Emekli maaşımla çamaşır makinası aldım, kirli çamaşırlarınızı verin yıkayayım," diye ısrar etmiş. Yekta ile Dara vermek isteyince Kendal engellemiş. Onlara Mizgin'in güldüğü şişman bitleri anlattığımda, "Biz de dağ kokulu çamaşırlarımızı kaynatıyoruz," dediler. Kendal'in babası da babam gibi ikide bir yokluyordu onu. Yazdıkları mektuplarda "Aklınızı başınıza toplayın," diye uyarıyorlardı. Babası kaldıkları evi bulmak için kenti altüst et-

miş. "Korkudan tüm bildiğini unutmuştur da ondan," dedi Kendal. Sonunda evi bulmuş, ama yorgunluktan kapının önüne yığılıvermiş. Öyle demiş titrek ağızlı teyze. "Teresler cimri olur, taksi parasına kıyamaz, tabanları patlamıştır gezmekten," dedi Kendal. Teyzenin evinden çıkarken, devletin düdüğünü öttüren renkli bir gazeteyi sıkıca kavramış, medet umar gibi çevresine bakınmış. "Bizleri düşün a oğul?" diye inlemiş. Köhne bir kahvede oturmuşlar, annesinin hastalığından söz etmiş; onu hasta eden sensin, diyememiş Kendal. Sur dibinde dolaşırlarken, izlendiklerini fark etmiş babası. Geceyarısı eve nasıl baskın yapıldığını anlatmış. Sarkık bıyıklılar, "Oğlunu iyi yetiştirememişsin!" diye kükremişler. "Ne yapmış ki benim oğlum?" demiş anası. Biri gülerek, "Sivrisineklerin arasına katılmış!" Annesi de, "Tek tek sivrisineklerle uğraşacağınıza, bataklıkları kurutun!" diye söylenmiş. Evin altını üstüne getirmişler. Kendal, "Babam teres, ama yine de ona acıyorum," diyordu. Babasını ciğerci Mirza'ya götürmüş. Yürürken sağına soluna bakıp dualar mırıldanıyor, gelen geçene tanıdık gibi gülümsüyormuş. Kendal, babasının pantolonundaki ütü parlaklığına baktığında annesinin gözyaşlarını görmüş. Kafasındaki eski köprüleri yaktığından susmuş. Ağaçların yapraklarını saymak istemiş. Babası ısrarla gece baskınından söz edip duruyormuş. Irak'tan, İran'dan, Suriye'den gelen bir deste mektubu yere fırlatmışlar. "O mektuplar da neyin nesi, ne işi vardı bizim evde? Bir yanlışlık olmalı," diye kafa sallamış babası. Sonra Kendal'in puşili fotoğrafını yırtıp "Oğlun hain!" dediklerinde, babasının dudakları titremiş, "Etmeyin, eylemeyin burada herkes bunlardan takar," diye inlemişse de, adamlar, "Cık cık," diye kükreyip, "Biz hainleri kokularından tanırız!" demişler.

Koltuğa gömülüp, "Bize demli çay yapın!" demişler. Kendal'in annesinin dizleri titremiş. Çaylarını höpürdetirlerken, "Kurşunlar hangi enselere gireceğini iyi bilir..." diye mırıldanmışlar. Babasının yüzü kireç gibi olmuş. "İşimiz çok, başka bir gün gelip, iğnenin deliğine bile bakacağız!" diye küfürler savurup gittiklerinde, sabaha dek çişe çıktık, demiş babası.

Babası, sağ elini göğsünde gezdirip "Buradaki insanların avurtları daha çöküktü, çoğu da dişsiz!" dediğinde, Kendal gülümsemiş, "Sen

kimsin uzaydan mı geldin?" demiş. Kendal'in kulağına fısıldamış: "Kaçak çay götürmek istiyorum, ama at kanıyla kurutuyorlarmış!" Kendal, "Kim bilir belki de insan kanıdır..." demiş. Korucu olan amcalarını sormuş Kendal. Babası ağlamaklı olmuş, yüzlerinin kirli sarı bir renk aldığını, bıyıklarının aşağıya sarktığını, bağıra bağıra konuştuklarını, dağ tepe gezdiklerini, mezar kazmaktan ellerinin nasırlaştığını anlatmış. Bir kez karşılaştıklarında görmezden gelmişler. Yanlarında yüzü gözü boyalı itirafçı bir kız varmış.

"Farkında mısınız," dedi Yekta, "insanların giysileri hızla griye ve siyaha dönüşüyor." Sur dibinde oturmuş, Kör Lato'nun çekirdeklerinden çitliyor, "Tuf" yapıyorduk. Diken saçlı kızlar, kabak kafalı oğlanlar bize bakıp kıkırdıyorlardı. "Şunlar," dedi Dara, "Aynı tornadan çıkmış gibiler." O sırada "Ne tornası?" dedi tinerci bir çocuk. Muşamba yeleğinden sigarasını çıkardı, fiyakalı bir edayla yaktı, "Şimdi burası şehir mi abê? Hiç şehirden tezek kokusu gelir mi?" dedi yarım yamalak Türkçesiyle. "Bizim kafamızın içi de tezek kokuyor mu?" dedi Kendal. Tutukça güldük.

Evin anahtarını verdiklerinde çevreme bakındım. Çocuklar okuldan dağılıyor, hamile bir kadın tandırı şişliyordu. Surların burçları maskeli adamlara dönüşüverdi. Kulaklarım uğuldadı. Temmuzun sıcağındaki cenaze töreninde, burçların gerisinden ateş açan kara adamlar sanki karşımdaydı. "Ne o taş kesildin?" dedi Dara. "Hiç!" diye omuz çektim.

Eve giderken tabelaları okuyup, ense saydım. Böylelikle, bilincimde uzayıp giden kıvıl kıvıl düşüncelerden kurtuluyordum. Bazen içimden kahkahalarla gülmek geliyordu, ama gülemiyordum. İnsanların nasıl adım attıklarına bakıyordum. Erkeklerin paçalarında çamur, kadınların çoraplarında kaçık arıyordum. Anahtar avucumu kanattığında irkildim. Ter içindeydim. Avucumdaki anahtar oluyordum. Önüme kapılar dikiliyor, kapıları açmaktan yoruluyordum.

Binaya girdiğimde herkes beni gözetliyor sanısına kapıldım. Oysa merdivenlerde kimseciklere rastlamamıştım. Kapıyı açtım. Sessizliğin sesi arı yumakları gibi havada uçuşuyordu. Ev loştu. Yerde kocaman ayak izleri vardı. Bit pazarından aldığımız eşyalar birer in-

san gibi kımıldıyordu. Biri ayağının çamurunu sehpanın kenarına silmişti. Banyoya geçtim. Ağır bir kokuyla birlikte Mizgin'in gülüşünü, şişman bitlerimizi anımsadım.

Bir gölge görür gibi oldum. Güç almak istercesine sandalyeyi sürükledim. Yasaklısından bir şarkı tutturdum. Sandalyeye çıktım, havalandırmanın penceresini açtım. Karadulu andıran bir örümcek boynuma düştü. "Pis faşo!" dedim. Örümceklerin faşosu olur mu diye düşündüm. "Olur olur, eşyaların bile faşosu!" dedi içimdeki ses. Havalandırmanın penceresinden sarktım. Gayya gibiydi. El yordamıyla ipi buldum; torba epeyce ağırdı. Çekerken zorlandım. Üstünde hamam böcekleri, fare pisliği vardı. Hamamböceklerini gördüğümde Gregor Samsa gelir aklıma. Sırtüstü kalasıcalar... Torbayı açarken, Gregor Saaam saa dedim uzunca. İki kitabı, notları aldım. Torbayı bağlayıp sarkıttım. Bir el boğazımı sıkacakmış sanısıyla irkildim. Odalarda yolunu şaşırmış tavuk gibi dolandım, yerdeki ayak izleri kımıldar gibi oldu. Kitapları kemerime sıkıştırdım. Kapıyı kapatırken, yukarıdan ayak sesleri geliyordu. Hızla merdivenlerden inip soluğu sokakta aldım.

Gökyüzü gittikçe alçalıyor, bakırçalığı yaprakların kokusuna kızarmış ekmek kokusu karışıyordu. Kadınlar gergin devinilerle çamaşır topluyor, kilim çırpıyor, cılız kediler çöplüklerde miyavlıyorlardı. Çöplüklerde bolca mukavva kutu ile kopuk ipler vardı. İpler kedilerin ayaklarına dolanıyordu. "İyi ki kediler kendilerini asmayı beceremiyor," diye düşündüm. İpler, kalorifer boruları ve dut ağaçlarında sallanan insanları anımsatıyordu. Kitapların sertliği acıtıyordu. Ayakkabı bağcığını gevşerdi böyle anlarda. Eğilip bağlayamazdım. Bağcığın benden öç aldığını düşünürdüm. Gözlerim seğirirdi.

Lüks bir pastanede buluştuğumuzda, "Evde ayak izleri vardı," dedim. Dara ile Yekta'nın eprimiş dirseklerine bakıyordum. Camın ötesinde çürümüş yapraklar kıpırdıyordu. Çay içerken girip çıkanları inceliyor, bakışlarımız bir noktaya dikiliyordu. Açılıp kapanan ağızları, şişkin avurtları ayrımsıyordum. "Gözbebeklerinizde kıvrak bir kemençe var," dedim. "Seninkinde kaval mı var?" dedi Kendal. Masanın parlak gri metaline yansıyan gölgelerde telaş arıyorduk, bu ara-

yış çoğalma isteğimizdi. Kasılarak yürüyenler ya da masaya efelenerek kaykılanlar boş değildi. Biliyorduk. Bu yüzden biz gündüzü severken, onlar geceyi seviyordu. Yekta bıyıklarını kemirip duruyordu. Dara'nın bıyığına saçkıran vurmuştu. Sarımsağı tuza banıp sürüyorum, diyordu. Kendal bıyıksızdı. Tarla gibi geniş üst dudağı hep terliydi. Ağzını büzerek şarkı mırıldanırdı. Kasılarak yürüyenler bizi göz hapsine alınca, şarkı küçük küfürlere dönüşürdü. Ortada dolanan garsonlar iki dirhem bir çekirdek halleriyle beyaz horozlara benziyorlardı. "Yolunu bulan ülkeyi terk ediyor," dedi Dara. Kaçmak kurtuluş değil, diye mırıldanırdık. Birbirimize söylemesek de ölüleri saymaktan geri kalmıyorduk. Biz de kendimizce bir liste yapıyor, sıranın kime gelebileceğini konuşuyorduk. Gruplaşmalar ölüm getirdiğinden, insanlar yalnızlaşıp suskuya gömülüyorlardı. Konuşmalar: fren, silah ve telsiz sesleriydi. Kaçışlar mayınlara, tel örgülere takılıyor, şişmiş cesetler kıyıya vuruyordu. Korkunun kalesine kilitlenmiştik. Rüzgâr korkuları dağıtamıyordu. Çürümüş yaprakların kokusuyla birlikte ağır kan kokusu yükseliyordu. Elleri telle ya da domuz bağıyla bağlanmış cesetler pullukların ağzına takılıyordu. Yarım tümcelerle anlatılanlar: ensede tek kurşundu; diğer ayrıntılar yutuluyordu.

Mizgin'den sonra arkadaşlarla aramızdaki mesafe daha çok açılmıştı. Özel durumlara pek değinmiyorduk. Karoların çizgilerine basmadıkça içimdeki ses "Aferin!" diyordu. Perdeyi çektiğimde ise rüzgâr ıslık çalıyordu. Leblebi yemekten kısılmış boğuk ıslıkları anımsadığımda, bölük pörçük marşlar söylerdim. Gülme sesi duyardım. Elektrikler kesildiğinde gülme sesleri ve boğuk ıslıklar çoğalırdı. Topuklarımı sertçe yere vururken cesaretlenirdim.

Zil sesi duyduğumda, bizimkilerin çalışı taklit ediliyor mu diye ikirciklenirdim. Gölge gibi kayıverirlerdi. Nefesleri kavrulmuş çekirdek kokardı; çoğu kez hiç konuşmazdık. Karanlık uzayıp giderken, erkenden uykunun bahçesine dalardık. Solukların art arda dizildiğini, solukların sırlardan ağırlaştığını düşünürdüm. Yorganın altında şişman bitler gelirdi aklıma, o bitleri fıs fıslı DDT ile öldürürdüm; patır patır yere dökülürlerdi; iri karıncaları salar, onlardan kurtulurdum böylece.

Evden gelen mektuplar canımı sıkıyordu. "Okulunu aksatma, sana ihtiyacımız var..." diyorlardı. Bir hafta sonu uğradım. Annem iki büklüm yerleri siliyordu. Elleri kızarıp şişmişti. Dudakları gerildi, "Sen misin?" dedi uzaklara bakarak. Sabunlu suyu döktü. Karşımda oturdu. Elleri kazağının altında kımıldıyor, Allah'ın emriyle ölenleri bir bir sayıyordu. Babamın kalın öksürüğü duyulunca, "Nesi var?" dedim. Dudakları kıpırdadı, "Akciğerleri bitmiş!" dedi. O sırada babam "Tüberküloz tüberküloz kızım!" diye gürledi. Annemin yüzüne acı bir gülümseme yayıldı, "Verem, ince hastalık!" diye mırıldandı. Her şey karaborsa olduğundan hastalıklar cirit atıyordu. Bütün yaşlılar gibi, namaza, duaya sığınmıştı babam. Namazlığın üstünde yaylanırken, kemik yığını bedeni acı verdi. Kirli sarı yüzünde en ufak bir kımıltı yoktu, ağzı buruşuk incire, gözleri de feri sönmüş iki lambaya benziyordu. Mendil dayanmıyordu. Annem eski çarşafları kesiyor, mendil diye yastığının altına bırakıyordu. Babam kalınca tükürünce, annem yüzünü buruşturan Cumhur'a kaş göz işareti yapıyordu. Babamı tanıdık bir doktora götürürken, yolda şimdi devrilecek diye kaygılanıyordum. Elleri cebinde, kafasını eski paltosuna gömmüştü. Rüzgâr ağzımıza doluyor, hiç konuşmuyorduk. Bir ara, "Altın diş yaptıramadım, daha sağlıklıymış!" dediğinde, "Altın diş senin neyine!" diyemedim. O an Kendal'in sözleri geldi aklıma. Çökük avurtlarında, gözlerinde korku yumaklarının kımıldadığını gördüm.

Döndüğümün haftasında annem aradı, "Baban," deyip telefonu kapattı. Yeni bir sınav hakkı tanınmıştı, çalışmalıydım. Babamın çökük avurtları, kirli sarı yüzü, kabuk bağlamış dudakları geliyordu gözlerimin önünc. Bir ay sonra eve gittiğimde annem konuşmadı. Ba-

bamın giysilerini fakir fukaraya dağıtmak için valize yerleştirirken, çenesi titriyordu. Takma dişi bardağın içindeydi. Annem "Altın diş, altın diş," diye mırıldanıyordu. Cumhur hakkımda çok şey duymanın getirdiği şaşkınlıkla oturduğu yerde yaylanıyor, dudaklarına anlamını çözemediğim bir gülümseme yayılıyordu. Annem, burun uçları delik terliği evirip çevirirken babamın kocaman ayaklarını düşündüm. Yazın Suriye işi kaçak çoraplarını çıkarır çıkarmaz "Gelin," derdi. Ayakları öyle kötü kokardı ki, nefes almak istemezdim. Parmaklarını kıtlatırken, "Nasırlarımı acıtıyorsunuz!" diye bağırırdı. Ellerimi sabunla yıkayıp, iri tuzla ovduğum halde kokusu bir türlü çıkmazdı, arkadaşlarım "Sarımsak mı doğradın?" diye sorduklarında, "Hıım hımm," diye kafa sallarken, babamın koca ayaklarını kesip yok etmek isterdim.

Annem pencere kenarında sökükleri onarırken, kaçamak bakışlarla bana baktı, o an içinin yumuşadığını anladım. Bir şarkı mırıldandı, şarkıda sahipsiz kalan bir kadının acıları vardı. Ona insanın sahibinin olmaması gerektiğini anlatamazdım...

Eve döndüğümde bildik yüzlere birkaç yüz daha eklenmişti. Kızlar evin içinde gidip geliyor, "Şimdi sıra kimde?" diye mırıldanıyorlardı. Patlayacak gibiydim. Zembereği kırılmış bir saat gibi koyuverdim kendimi. Onlara annemin çilekeşliğini, babamın teresliğini anlattım. Cahş amcalarımı unutur muyum? Kızlardan biri alay edercesine, "Baban boş muydu sanıyorsun! O da MİT'e çalışmıştır," dediğinde, boğazım kurudu. "Bilmem ki!" diye omuz çektim. Babamın hortlaksı yüzünü düşündüm, hiçbir anlam ifadc etmeyen gözlerini. "MİT ne etsindi onu!" diye söylendim. Biri sigarasını tellendirip bacak bacak üstüne attı, "Aslında onlara böylesi gerekli," dedi.

Aramaların, tutuklanmaların yoğunlaştığını duyunca kalınca giyindik; hazırlıklı olmalıydık. Herkesin küçük yol çantası yanı başındaydı. İçinde pet, ağrı kesici, diş fırçası, şeker, tuz ve vitamin hapları vardı.

Her an kapı çalınacakmış sanısıyla bekliyordum. Uykuyu, duvarları garipsiyor, karanlıkta şekil değiştiren eşyalar "çıt çıt" diye ses çı-

karıyor, bedenim buz kesiyordu. Yorganın ekşimsi kokusu ise annemin gül kokulu çamaşırlarını özletiyordu Yatağın içinde dönüp durdukça, sıkıntı karıncalarım çoğalıyor, yastığımın içinde telimsi kıpırtılarıyla birlikte her tarafım kaşınmaya başlıyordu. Çitten koyun atlatmaya çalışıyordum, koyunlar birer insan olup bana "Suss!" diyor: "Sürüden ayrıldığın için böylesin, çek cezanı!" Sararmış otlardan yiyen koyun başlı insanlar mutluydu. En tepede ise leblebiciler ile ölüm ıslığı çalanlar geyik eti yiyorlardı. Uçsuz bucaksız okyanusun ortasında koca bir gemide yolculuk yaptığımı düşündüm...

Havalar soğumuştu; ev içinde ellerimiz üşümeye başladığında dondurucu soğukların kapıya dayandığını anlıyorduk. Köşeciğimize çekiliyor, ders çalışıyor, kitap okuyor ya da gazeteden beğendiğimiz yazıları kesiyorduk.

Binaların önü tahta kapı pazarına dönmüştü. İnsanlar yemiyor, içmiyor para biriktirip evlerine çelik kapı taktırıyorlardı. Bereket versin ki ev sahibimiz tanıdıktı, kendiliğinden getirip yaptırdı. Ne komik sanki çelik kapılar açılmıyor muydu? Açılıyordu hem de tereyağından kıl çeker gibi, kendimizi kandırıyorduk işte! Dara ile Yekta'nın ailelerine baskı yapıyorlarmış, kardeşlerini okulda sıkıştırıyor, babalarını sürekli karakola çağırıyorlarmış.

Sokağın köşesindeki kestaneci ile çekirdekçiden şüpheleniyordum. Ölümler çoğaldıkça yabani mantar gibi türediler. Önlerinden geçerken, her seferinde kasten öksürüp, "Kestane kebap, çifte kavrulmuş taze çekirdek!" diye bağırdıklarında adımlarım gevşiyordu. Bir keresinde Tatar yüzlüsü çekirdek tartarken, başındaki külâhı gözlerine dek indirdi; burnunu çekip duruyor, dudakları kıpırdıyordu. Eldiven gibi burnu vardı. Koca burnuna bir yumruk indirmek istemiştim. Köşe başları tutuldu, gelen geçenler arandı. Eller yukarıya kalkıyor, arananlar hızla uzaklaşıyordu. Kolumdaki çanta düştü; tırnak makasımı, petimi ve kardeşimin yazdığı son mektubu yerden alırken, deve dudaklı olanı yanındaki sıskayı dürttü. "Baak sen leen şuna!" dedi. Apış arası avuçlarcasına arayan kadın polis kikirdedi, "Halası gelmiş aslanım," dedi. "Ne halası be!" dedi sıska olanı. Kadın, "Aybaşısı oğlum aybaşısı!" diye çantama bir tekme savurdu, "Sen pek tekin birine benze-

miyorsun ama..." derken aklımda kalan tek şey morumsu çürük diş etleriydi.

Akşam elektrikli sobanın çevresinde toplandık. Biri "Yazık oldu Mizgin'e!" dediğinde, her kafadan bir ses çıktı, iki grup oluştu, bana "Neden susuyorsun konuş!" diye çıkıştılar. "Ne konuşayım?" dedim. "Hıım, sen çok şey biliyorsun!" diye kafa salladılar. İçimde huzursuz bir dalgalanma oldu. Cımbızı zulamdan çıkardım. Ağzımı yaya yaya kaşlarımı ve bıyıklarımı temizledim. Evden gelen mektubu okudum. "Bak, annemin gözyaşları var mektupta..." diyordu Cumhur. Sivil giyimli dört adamın evimize geldiğini, hakkımda sorular sorduklarını, fotoğraf albümüne, bacanın deliğine baktıklarını... Biri Kürtçe konuşuyormuş. Annem "Biz Kürt değiliz!" dediğinde, kel kafalı olanı gülmüş, "Aferin sana hah işte böyle, ama güzel Türkçe konuşmaya bak, o zaman Türk oğlu Türk olursun!" demiş, "Sahi biz neyiz abla?" diye soruyordu.

O gece ilk kar yağdı. Çocuklar gibi neşelendik. Işığı söndürüp pencereden dışarıya baktık. Kar sokak lambasının altında vızıldayan arılar gibiydi. Dışarıya çıkıp kar topu oynamak istediğimizde, "Nerede olduğumuzu unutuyoruz," diye acıyla gülümsedik. İri yarı adamlar geceyi yararcasına elektrik direğinin altında toplandılar. Perdeyi kapatıp, aralığından bakmadan edemedik. Amerikan askerlerine benzeyen adamların yüzünde kar maskesi vardı, iri pelteyle yağan karın altında şakalaşırlarken, "Bunlar insan mı?" diyorduk kendi kendimize.

Ertesi gün Dara, Yekta, Kendal ile kentin çıkışındaki yolda yürüdük. Kar helvaya benziyor, usulca eriyordu. Islak hava yüzümüzü kesiyor, ayakkabım su çekiyordu. Askeri araçlar ağır kaplumbağalar gibi ilerliyor, başı boş köpekler kuyruklarını kısıp ürüyordu. Birbirimize baktık. Ayakkabılarımın ıslaklığı iyice rahatsızlık vermeye başlamıştı. Olduğum yerde tepinerek, "Tiyatroya gidelim mi?" dedim. "Yetişir miyiz?" dedi Dara. Hızlandık. İçerisi sıcacıktı, ürperdim. Ayakkabılarımı çıkardım. Göz ucuyla baktığımda dördümüz de çıplak ayaklarımızı sallayıp duruyorduk.

Sahnede bir çiftlik vardı. Hayvan sesleri, traktör homurtusu duyuluyordu. Orada olmak istedim bir an. Salon pek kalabalık değildi. Loş-

luktaki enseleri görünce içim daraldı. Dara, Yekta ve Kendal'e baktım taş gibiydiler. Yanımdaki adam bıyıklarını çiğneyerek izliyordu. Çiftliğin şamatası güzeldi. Eteklerini toplayıp kuyudan su çeken hizmetkâr kız ile kâhya mırıl mırıl konuşuyor, çiftlik sahibi onları pencereden izliyordu. Ne olacak diye sabırsızlıkla bekliyordum. Efektler beni farklı bir dünyaya sürüklese de, kıpırdayan ayaklarıma, bıyığını çekiştiren adama, heykelimsi hallerinden sıyrılan, ellerini çenelerine dayayan arkadaşlara bakıyordum. Enseler ise hiç aklımdan çıkmıyordu. Saymamak için direnSem de içimdeki ses sayıyordu. Sayılar jet hızıyla yükselip, alçalıyordu. Samanlıkta koşuşturup şakalaşan gençlere bakarken, arkadaşların da aynı duygulara sürüklendiğine emindim. Kapalı yer korkumuzu yeni keşfediyorduk. Birinci perdeden sonra dışarıya zor attık kendimizi. Ağzımızdan buğu çıkıyor dişlerimiz takırdıyordu.

"Sabaha karşı hep karabasanla uyanıyorum," dedi Kendal. "Bir kalenin içinde mahsur kalıyoruz. Kadınlar saçlarını kesip birbirine ekliyor, saçlara tutunarak aşağıya iniyoruz. Birden kadınların başı kabak gibi oluyor. 'Biz demir sesli kadınlar, gidip de dönmeyen kocalarımızı arayacağız.' Annem de vardı aralarında. Loş bir köşede ipek böcekleriyle uğraşıyordu. 'Anne!' dediğimde, bakışlarını çevirdi, ağzına dut yapraklarını tepiştirdi. 'Biz buyuz işte!' dedi."

Sulu caddelerde ayak seslerimiz yankılanıyordu. Dönenen kar kuşlarına bakıyorduk. Elektrik tellerinden sular damladığında Dara ayaklarının üstünde yükselmiş, Kendal, ayaklarıyla kaldırımdaki karı küremiş, Yekta yanaklarını şişirmiş, ben de yanı başımızdaki büfenin camına bakıp durmuştum. Kendal ayağını iki kez yere vurdu, "Gelin olasıca!" "Kim?" dedim. "Kim olacak sen!"

Notlarımız kötüydü, baraja takılıp kalıyorduk. Bizim yarasayı Hoca'nın karısının yanına gönderme kararında hemfikir olduk. Giydiği geniş mantodan, başındaki siyah eşarptan dolayı böyle diyorduk. Kollarını açtığında gerçekten de yarasaya benziyordu. Hoca'nın karısına giderken, Mekke işi simli bir kumaş ile hurma götürdük. Yarasa çok ustaydı. Yüz çizgileri yumuşak, ses tonu okşayıcıydı. Hoca'nın karı-

sı günlük kokuyordu. Tespih çekip, bu dünyanın fani olduğunu söylüyordu. İkram edilen aşureye, "Nuh'un yemeği," dediğimde, kadın burnuna enfiye çekip hapşırdı. "Dostluk, kardeşlik yemeği," derken, simli kumaşa baktı, okşadı. Kızının kına gecesinde diktirip giyeceğini söyledi. Kızı İran'a gelin gidecekmiş. Bana örtünüp örtünmeyeceğimi sorduğunda, duru bir sesle "Hayır!" dedim. Yarasa, dudaklarını ısırdı, "Deli misin," diye beni çimdikledi. Hoca'nın karısı düşük göz kapaklarının altından baktı, burnunu kadife mendiline silip, kalın bacaklarını ovuşturdu. "Gizemli olmakta, kapalı olmakta saadet var kızım," derken, kan damlayan yanaklarına, düğme gibi dudaklarına bakıp, derste ikide bir badem bıyığıyla oynayan hocamızın, bu ağzı öpüşünü, kat kat etlerinin arasındaki teri, ekşi kokuyu ve orgazm olabilme yeteneğini düşünüyordum.

Hoca'nın evinden çıkınca yarasadan ayrıldım, bir başıma sokaklarda dolaştım. Kâh enseleri sayıyordum, kâh aşurenin içindekileri. Sayılar kafamda beton gibi ağırlaşırken, pirinç, nohut, buğday, kuru fasulye, çetene, kayısı, fındık, fıstık, badem, kuru üzüm, portakal kabuğu derken, soluğumdan yayılan tarçın kokusuyla, Amado'nun "Tarçın Kokulu Kız" adlı romanını düşünmeye başladım. Kendimi garipsedim. Evleri, insanları, makas gibi açılan bacakları...

Karanlıkta yürürken tökezliyordum. Köşe başındaki iki tim kasketlerini çıkarmış, sağa sola bakınıyordu. Biri sakız çiğniyor öteki leblebi yiyordu. Ağızlarının şapırtısından kuşlar bile ürküyordur, diye düşündüm. Karşı kaldırıma geçmek onları uyarmaktı. Masum, aptalımsı bir ifade takındım. Tam önlerinden geçerken, sıcak bir ter bastı, kalp atışlarım hızlandı, boğazım kurudu. Leblebi yiyen, "Tanrım bu günler bir bitse!" diye mırıldandığında, onların da insan olduğunu anımsadım. Dönüp baktığımda, çocuklar gibi şakalaşıyorlardı.

Evler didik didik edildiğinden uzun süredir giden gelen pek yoktu. Dara, Yekta ve Kendal ile her an birlikte olmak istiyordum. Suskunun derinliğindeki kaygılarımızı anlatarak, korkularımızdan sıyrılmak istiyorduk. Korkuya takılıp kalmak, adamsendeci olmak, döneklikten, kahpelikten daha da kötüydü!.. Korku cıva gibiydi. Göz-

lerimizden, yüzümüzden söküp atabiliyor muyduk bilemiyorum, ama sesimize asılı kalıyor, ellerimizde kenetleniyordu. Birbirimizin gözlerine ve dudak kıvrımlarına sinen ifadeyi biliyorduk, bir olumsuzluk yakalasak da, çoğu kez susuyorduk, birbirimize mecburduk. "De geet tırşıkçı, de geet gundi, de geet hırpo!" derken, ağzımızı yayarak o özgün şivemizle, "Bılı yor sın, bılı yor sın!" diyorduk. Yüzümüze umudun gülücükleri yayılsa da, gözlerimizdeki acı silinmiyordu. Gözlerimizde çılgın bir başkaldırı vardı, bu başkaldırı kontrolsüz göz süzmelere, ani parlamalara dönüşüyordu.

Sokaklarda dolanıp dururken kendimize şaşırıyorduk. Delice bir cesaret içindeydik. Yekta yürürken kemerini çekiştirip duruyor, kahvede, nehir kıyısında dilimize dolanan yasaklı şarkıları mırıldanıyorduk. Sur dibinde güneşlenmek terapi gibi geliyordu. Gözlerimizi kapadığımızda kafamız boşalıyordu. O an hiçbir şey duymak, düşünmek istemiyorduk. Kadınların kargışlı haykırışlarına, çocukların mızıkçılığı ve top sesleri karışıyordu. Bazen kendimi zır cahil biri gibi hissederdim. Sırtında güllü elbisesiyle kürsüye tünemiş, sakız çiğnerken ilk gecenin hayaliyle yaşayan kız... Suskunluğumu arkadaşların mırıldandığı şarkılar bozardı. Ayaklarıyla toprağı eşeledikçe şarkının ritmi daha çok hızlanırdı. Dalıncımdan sıyrıldığımda çevreme bakınır cahil benli kızı aranırdım. Şarkıya katılmadığımı gören Dara, elleriyle dizinde tempo tutup, "De haydi lê," derdi. "Yok lo!" diye omuz çekerdim. Sırtımı ısıtan kırık gün ışığıyla mayışıp esnediğimde utanırdım. Tembelliğime çizgi çekmek istercesine yekinir, sur dibinde yürümeye çalışırdım. Yürürken kafamdaki karmakarışık düşüncelerden kurtulmak isterdim, okuduğum kitapların isimlerini, ezberlediğim özlü sözleri düşünüp, bölük pörçük şiirler mırıldanırdım. Ayaklarımın altında ezilen çürümüş yapraklar sanki bedenimdi.

İkindi ezanına karışan güvercinlerin gurultuları, alçaktan uçan helikopter sesi tüm sesleri biçip geçiyordu. Tüylerimi diken diken eden bu sesle birlikte ayaklarımı "Rap rap rap!" diye yere vuruyordum; boğuk gülüşler duyduğumda duraksadım. Zamanında kenti istiridye gibi koruyan surların yıkık duvarında güneşlenen iki kadın bana bakı-

yordu. Kadının biri beyaz tenli ve al yanaklıydı, diğeri ise hamileydi. Al yanaklı olan tülbentiyle ağzını kapayıp "Bu Mit mi ne?" dedi. Hamile olanı ise, "Ne Mit'i talebe bunlar talebe, bizim için çalışıyorlar," dedi. Al yanaklı ile göz göze geldik, bir an gözünün karası yok olunca, sırtını dönüverdi. Hamile kadının teneke dişi ışıldarken, karnını kaşıdı, "Allah yardımcınız olsun!"

Ortalık daha çok bulandığında her şey gri bir boşluğa dönüşüyor, sözcükler yarım kalıyor, gözbebekleri büyüyordu. Tahta kapılar sökülüp çelik kapılar takılıyordu; çelik kapı taktıranların kalp atışları yavaşlıyor, kahramanlık şarkılarına başlıyorlardı. "Mitler ve itler gittikçe çoğalıyor!" diyordu Yekta ile Kendal. Dara "Belki ben de Mit olabilirim!" diye gülümserken bıyığını kemirip duruyordu.

Bir akşamüstü Dara ile Kendal ezberlerindeki adreslere gittiklerinde geri dönmediler. Apar topar bir araca bindirilmişler. O gece sabaha kadar Zifir'in adamları mı yoksa Yüzbaşı Co mu? diye kaygılanıp durduk. Zifir'in adamlarıysa dönmeyeceklerini, Co'nun köpeklerinin havlayacaklarını, dişlerini göstereceklerini, ısıracaklarını, ama öldürülmeyeceklerini biliyorduk.

Bir hafta sonra geceyarısı inleyerek kapıyı tıklattıklarında donakaldık. Emekleyerek içeriye geldiler. İnsan bu denli nasıl değişebilirdi. Kola şişesinin üstüne oturtup, kediyle birlikte çuvala bırakmış sonra da askıda bekletmişler... "Sizi gidi anarşistler, Kızıl Moskoflar, bölücü ibneler!" diyen Co, köpeğinin orasını okşayıp uyarmış, "Bak bize kalmaz, bu aslan ananızı beller! Ne bok yediğinizi biliyoruz, kıçı kırık şarkılarınızla ne yapacağınızı sanıyorsunuz? O şarkılara neler şırınga ettiğinizi, okulu da neden uzattığınızı biliyoruz..." diye kükremiş. Köpeğimin sidiği ilaçtır diyerek onlara içirirken, kendisi de viski içiyor, "Noş, noş!"* diye kasıklarını tuta tuta gülüyormuş. Yekta lokman hekime koştu. Ballı macunlar ve bitki lapası getirdi. Dara ile Kendal'in gözleri çizgi, ağızları da pörtlemiş, çürük bir et parçası gibiydi. İki gün kıpırtısız yattılar. Ağızlarına şıra akıtıp vitamin eriyiği verdim.

* "Şerefe, şerefe!"

Her gün dertleştiğim eşyalar da karamsar bakıyorlardı. Hüzünlere, acılara açılan derin anımsayışların hiç durmadan çoğaldığını, bölük pörçük anıların kâbusa dönüştüğünü, loş odanın sessizliğinde Dara ile Kendal'in yorgunluğunu yaşarken, eski gölgemizde büyüyen yeni benliğimizin tüm isyanlarına hazırlıklıydık. Okyanusun ortasında karayı arayan gözler gibi inatçı ve umutluyduk.

Sabahın parlak aydınlığı bilincimize akarken, havada uçuşan kuru yapraklar da içimde uçuşmalara neden oluyordu. Sokaktaki telaşlı adımlara dalıp gidiyor, Dara ile Kendal'in her soluyuşunda derin bir utançla sarsılıyordum. Onların iniltilerini yutmak istiyordum. Elimi alınlarına koyarak uyandırdığımda, kirpikleri titriyordu. Işığı yakmamı istemiyorlardı. "Bir iyileşeyim," diyordu Dara. "Gözlerimi kapattığımda köpek sürüsüyle boğuşup duruyorum, hepsinin de tasması var, o tasmalara hepimizin adını yazıyorlar," diye mırıldanıyordu Kendal. Işığa bakmaya alıştıklarında biraz iyileştiler. Bir süre uzaklara bakıp ara sıra ıslık çaldılar. Ansızın yerlerinden kalkıp yine oturuyorlardı.

Çay ocağında otururken gözleri hep kapıdaydı, bardağı kıracakmış gibi tutuyor, gözlerini kırpıştırıyorlardı. Ferzo kaş göz işaretiyle temkinli olmamızı anımsatırken, "Ben bilirem ben bilirem ne zordur..." diye söyleniyordu. Şu sokaklara, surlara iyice bakalım ansızın gidebiliriz, diyorduk. Sonra garip bir hüzne boğulurken, buğulu camlara bakıp susuyorduk. Buğulu camlarda, yarım kalan anılarımız, çocukluğumuz ve gitmek istediğimiz yer vardı...

Bir araya gelip sabahlara kadar yaptığımız konuşmalar güç veriyordu; sonra güç durumuna kafa yoruyordum. Güç durumunu didikleyip parçalara böldüğümde, çarptığımda kalan güçsüzlük oluyordu. Sinirleniyordum. Yeni baştan düşününce hiçliğin bahçesinde dolanıp duruyordum. Saplanıp kalıyordum. Ayağı ökse otuna batmış kuş gibi can havliyle çırpınıyordum; çırpınışımı kimsecikler duymuyordu. Geceler daha çok canavarlaşıyor, gökyüzü anlamını yitiriyor, nesneler alay eden canlılara dönüştüğünde yapışkan unutkanlığın pençesine takılıyordum. Adları, olayları unutuveriyordum. Anımsamaya çalışınca kan ter içinde kalıyordum. Her şeyden vazgeçtiğim an da

belleğim sözcük seline sürükleniyordu. Önemsiz anılarım çoğaldıkça çoğalıyordu. En çok da çocukluğum dolanıyordu ayaklarıma. Duvarın üstündeki erimiş çikolatayı yerken, dişlerimi kıran taşlara hiç aldırmamıştım. Babamın Cumhur'a aldığı çikolataları bana vermeye kıyamazdı annem. O çüklüydü ya, soylarının soplarının devam ettiricisiydi. İş yaparken kamburu çıktığında ona ne çok acırdım; sarılmayı, gevşemiş kundak başını sıkıştırmayı, göğsünde ağlamayı... Daha neler neler geliyor aklıma bir bilseniz!

Mizgin dolanıp duruyor çevremde. Aklım gittikçe karışıyordu. Korku ve kuşku insanı diri tutuyor biliyor musunuz? Arkadaşlar bir görünüp bir kayboluyorlardı... Gazete bürosuna uğradığımızda, el altından iyi satıyoruz dediler. Gazete satanları yakaladıkları an, bir hangara çekiyor ya da apar topar arabaya atıp kent dışında bir ağaca bağlıyorlarmış, sonra sağlı sollu ateş edip ölümü yaşatıyorlarmış. Gazetede çalışan tanıdık arkadaşlar gitmiş yerine başkaları gelmişti. Kod adı Şoreş olan didon sakallıyı gözüm pek tutmadı. Giysileri pek yeniydi. Cebinin üstündeki metal markayı ayrımsayınca göz göze geldik. Sigarasını aranır gibi yaptı, çekmeceden aldığı sigarayı ilkin bana sonra arkadaşlara tuttu. Bu yüz neden böyle kaygısız ve küstah, dedim içimden. Bıyıklarını kemirip kalemi parmaklarının arasında döndürürken, entelektüelliği yansıtan bakışlarında aldatıcılık geziniyordu aslında. İçime sıkıntı çöktü; ayağımı sallayıp duruyordum. Didon sakallı, "Ortalık toz duman, yollar kapalı," dediğinde, sanki bilmiyoruz, dedim içimden. Yüzüne deseydim ya... Art arda çay içtik, gazeteleri karıştırdık. Zamanı unutmuştuk; yok unutmuyorduk unutuyor gibi yapıyorduk. Kapı zili hiç susmuyordu. Gelenler ilkin şaşkınca bakınıyor, sessizce el sıkışıyor, duyulur duyulmaz bir sesle, "Anlatacaklarımız var," diyorlardı. Ansızın duyulan kuvvetli siren sesi pencerenin macununu dökerken, çölde yolumu kaybediyordum. Güneş tam tepemde dans ediyor, adım atamazken leş kargaları çevremde dönenip duruyor, koşmak istiyor, koşamıyordum. Önüm arkam, sağım solum mezar ayaklılarla doluyordu. Heyecanlı konuşmalar, biten sayfalar, terli esmer yüzler, tıkırtılar... Çöl, mezar ayaklılar, leş kargaları...

Yekta, Dara ve Kendal gazete okurken caddeye bakıyordum. Sorgucu kırkılmış kuş pencereyi gagaladığında irkildim. "Kuşları da!" Kalkıp pencereye doğru yürüdüm. "İçimdeki sevi kuşu!" diye mırıldandım. Yekta, Dara'yı dürttü, Kendal gazeteyi ağzına siper edip, "Karışmayın," diye mırıldandı. Kuş uçtuğunda elimi göğsüme bastırdım. Sorgucu kırkılmış kuş yüreğimde çırpınıyordu.

Sıkı denetimden dolayı bir araya pek gelemiyorduk; bir araya gelmek zincir gibi çözülmekti. Bir başıma kalmaktan ilk günler ayaklarım yerden kesildi. "Neredeyim?" düşüncesinde boğuluyordum. Hep uyumak istiyordum. Zil ya da siren sesiyle uyandığımda yatağın içinde dönüp duruyor, ağzım yakası açılmadık küfürlerle doluyordu. İçimde en ufak bir duygu kırıntısının kalmadığını düşündüğümde yüreğim acıyordu...

Bir akşamüstü yine enseleri sayarak eve dönüyordum. Kanalın geçtiği derenin içinden iki genç fırladı, ilkin şakalaşıyorlar sandım; meğerse bali torbası için itişip kakışıyorlarmış. Küçüğü ağlamsık bir kahkaha atıyor, öteki ise bali torbasına yumulmuş aheste aheste yürüyordu. Kaçıncı ensede kaldığımı anımsamakla meşguldüm. Pis kokulu dere yağmura gebe bulutların çekim alanına sürüklemiş, beni donuklaştırmıştı. Bir an derenin kıyısındaki kokulu taş oldum, ot oldum... Saçaklı bulut olduğumda hırıltılı, keskin bir solukla esrik halimden sıyrıldım. Uzun boylu genç pantolonunu sıyırmış, arkadan bana sarılıyordu. Bağıramadım, aklımdan tüm dillerdeki yardım sözcükleri geçti. Yere çömelip sıkıca yumuldum. Genç tökezledi. Emeklerken, "Kaltak kirpi!" dedi. Bir anda bacaklarım çelikleşti, yel oldum. Soluk soluğa köprünün ucuna geldiğimde, dönüp baktım. İki genç hırlaşıyordu. Ne garip! Olanları kanıksadığıma hiç şaşmadım. Saldıran gence öfke duymuyordum. "Normal miyim?" diye mırıldanıp caddenin karşı tarafına geçtim. Ağır aksak bir ihtiyar tespih çekerek bana baktı, beyaz uzun kaşları oynadı; göz göze geldik. Köprü altında iş beceren kadınlardan olduğumu düşündü. Bir-iki adım atıp döndüğümde bana bakıyordu. Üstünde fare grisi daracık bir ceket vardı; oğlunundur mutlaka diye düşündüm. O an içimden geçenleri

okurcasına kollarını çekiştirip ceketine baktı. İçimden ona "Kambur belli hart hurt!" dediğimde, "Kuzulkurt münafık!" dedi. Dedi mi ki? Ya da ben öyle sandım. Tinerciyi düşündüm: Ya oracıkta beni becerseydi, becerebilir miydi? O solucan çüküyle...

Sıkıcı kış günlerinde birilerinin gelmesini ne çok istiyordum. Kapının önünde soluklanıp kulak kabarttığımda ense saymaktan yoruluyor, kafam ağırlaşıyordu. Binanın girişinde bir uğultu yükselir gibi oluyordu. Uğultuda: hırıltılar, kesik ıslıklar ve küfürler vardı. Co'nun köpeklerinin bana saldırdığını düşündüğümde, tüm kaslarım seğiriyor, mideme kramp giriyordu. Kapıyı açıp kendimi içeriye atıyor, tüylerim diken diken oluyordu. Sonra kulağımı kapıya dayıyor Co'nun köpeklerini bekliyordum.

Birileri gelip gitmişti işte! Kül tablasında izmaritler vardı; portatif gardırobun fermuarı da açıktı. Kot pantolonlar, parkalar, yün başlıklar yerinde değildi, askılıklar yatağın üstündeydi; saydım on üç taneydi. Neden uğursuz rakam diyorlardı. "Pehh uğursuzmuş!" diye güldüm. Aynadaki görüntümden ürktüm. Gözlerimi yumduğumda enseler ve karoların çizgileri geldi aklıma. Tek gözümü açıp görüntüme baktım: Yıpranmıştım, bakımsızdım; kaz ayağı kırışıklıklarım iyice derinleşmişti. Hemen banyoya koştum, kafamı suyun altına tuttum; su başımı uyuşturdu. Saçlarımı kurularken arındığımı, rahatladığımı hissettim. Farklı bir güçle dolmuş gibiydim. Dolapları karıştırıyor, çamaşırları katlayıp, yasak olmayan kitapları boy sırasına göre dizerken Mizgin'in gömleğini düşünüyordum. Sadece gömleğini mi? Kalın belini, o güzel gözlerini, kendine güvenini...

Zil çalınca irkildim. Parmaklarımın ucuna basarak kapıya seğirttim, dürbünden baktığımda başı bağlı bir kadın yere bakıyordu. Açmak istemiyordum. Zil ısrarla çalıyordu. Kılıktan kılığa giren "Mit"lerden olmadığı ne malumdu? İlkin derince soluk alıp verdim, kendimi çimdikleyip rahat ol dedim, ama kanımın yüzüme hücum etmesine engel olamadım. Göçmen yüzlü kadın sırıtarak "Kusura bakmayın rahatsız ettim, torunumun yaşaması için yedi yıl dileneceğim diye ant içip adaklar adadım, gönlünüzden ne koparsa..." derken, de-

rin bir ah çekip yere çöktü. Ne yapacağımı şaşırdım, kapıyı her an kapamaya hazır bir dikkat içindeyken ikircikleniyordum.

Kadın elini çenesine dayadı, mırıldanıp neredeyse emreder gibi bir bardak su istedi. Kapıyı kapayıp kapamama kararsızlığı yaşarken, kadınla göz göze geldik. Daha çok şüphelendim. Kadının gri gözlerinde bilmişlik ve küstahlık vardı. Pörsümüş akciğeri andıran dudakları aralandı, ayrık dişleri göründü, dişlerinin üstü sarı tabaka ile kaplıydı. Elimde olmadan "Dişlerin dişlerin!" dedim. Kadın tülbentini düzeltti. "He ya dişlerim sağlamdır, çok şükür!" dedi. Hemen mutfaktan bir bardak su getirdim, kadın suyu üç yudumda içti, ağzını koluna sildi, sonra gözlerini bir noktaya dikip, "Oğlumu savaşta kaybettim!" dedi. O an gevşedim, kadını daha çok konuşturmak için "Ne savaşı teyze?" dedim. "Genç kalmadı haberin yok mu senin?" dedi. İçimden "Yalancı!" dedim. Düşüncelerimi okurcasına, "Valla doğru söylüyorum, oğlumun eli kınalıydı, askere gitti, bir daha geri dönmedi..." dediğinde, gözlerini tülbentinin ucuyla kuruladı. Ona ne verebilirdim ki! Ev tam takır kuru bakırdı. Bir kalıp sabun ile diş fırçası getirdim, diş fırçası kullanılmış olabilirdi. Sabunu kadına verirken, "Bu da diş fırçası, dişlerini fırçalarsın!" dedim. Kadın sabunu torbasına bırakıp, üstünü silkeler gibi yaptı, "Bu bizim neyimize!" diyerek gülme krizine tutuldu, ilkin donakaldım, sonra ben de gülmeye başladım. Kadın merdivenden inerken, omzunun üstünden bana bakıp fırçayı fırlattı, "Dinê dinê!"* dedi. Pek bozuldum. Ne diye ona diş fırçası verdim ki! Kadının bakışını "Dinê dinê!" deyişini uzun süre unutamadım. Bizimkilere anlattığımda kasıklarını tuta tuta güldüler. Kendal, elini şaklatıp, şarkı söyler gibi "Dinê dinîkê!" derken, Dara pantolonunun kemerini çekiştirip "Wey limînê!"** diyor, Yekta da elini dizine vurup gülüyordu.

O gün yüreğimizdeki sıkışmışlık biraz olsun dağıldı, ense saymadım, karolar aklıma gelmedi. Ama Mizgin'in cımbızı ile ütülü gömleği geldi. Öldüğüne bir türlü inanamıyor, her an çıkıp gelecekmiş sanısına kapılıyordum.

* "Deli, deli!"
** "Vay halime!"

Kaçak kullanıldığından elektrikler sıkça kesiliyordu. Tümden giderse soğuktan donacağız. Bizimki de kaçakmış. "Yakalanırsak!" dediğimde, "Düşündüğün şeye bak!" diye eğlendiler benimle. Elektrik sobasının kızarık çubuğuna diktim gözümü; çubuk Sırat Köprüsü oldu, teller mahşeri bir kalabalık; kalabalık uğuldadı kulaklarımda. İnsanlar karıncalara dönüşüp pıtır pıtır ateşe düştü; çıtırtılar yüreğimi dağlıyordu. Yüzüm kızardı, avuçlarım terledi. Ansızın mutfağa gidip tüpü kontrol ettim, nasıl da sıkı kapamışım, ne diye açmaya çalışıyordum ki... Bana "Dinê dinê!" diyen göçmen yüzlü kadını düşündüm. Ayrık dişleriyle karşımdaydı. Şu an burada olsaydı da göğsüne çöküp paslı dişlerini temizleseydim. O kadın boş değildi; bilmez miyim!..

Ellerim ayaklarım fazla gelmeye başladı, ense saymaktan rakamlarla boğuşmaktan külçe gibiydim. Kendimi otogara zor attım; otogar ıssızdı. Bir bölük asker, hazırol vaziyette bekliyor, gözlerini kısıp uzaklara bakıyorlardı. Elleri koltukaltındaki kadınlar ise otogarın kuytu köşesinde yontu gibiydiler... Başı gövdesine göre büyük simsar "Gel!" diye işaret etti. Simsar bizim şarkıları çok iyi biliyordu, adresleri de... Sakız çiğneyip balon yapan şoför sırıttı. Teybe bir kaset sürdü, ahlar oflar uzayıp giderken şoförün ensesine bir şaplak vurmak istedim. "Derdimiz bize yetmiyor mu?" diyemedim.

Sokağımıza geldiğimde hava kararmıştı. Kar habercisi rüzgâr iliklerime dek işledi. Sokakta kimsecikler yoktu. Boyasızlıktan kavlayan ayakkabılarıma baktım, ayağıma takılan taşa vurdum. Odamızın ışığı pır pır ederken içime bir sıkıntı çöktü. Derin bir nefes aldım, gökyüzüne baktım. "Tanrım! Bir yağmur yağsaydı da içimdeki sıkıntıyı alıp götürseydi..." Zil kuş gibi öttü, "Kuş şuk, kuş şuk" diye tempo tutarken, annem kapıyı açtı. Kısık bir sesle "Sen miydin?" dedi. Ocakta bir şeyler unutmuş gibi mutfağa yürüdü, kundak başı yazmasını sıkıştırdı, elini dudaklarına götürüp, "Ne diyeceğimi unuttum, iyi misin?" dedi. Babamın ölümü annemi iyice kurutmuştu. Durmadan yerleri, duvarları siliyor, pencereleri parlatıyordu. "Saçların!" dedi sustu. Sonra, "Kız kısmı saçlarıyla güzeldir, erkek misin kız mısın

belli değil!" Kız oğlan kız halam, alaysı bakışlarını üzerime dikip, "Böyle mektep olmaz olsun, tilkiler üstünden geçmiş gibi," diye mırıldanıp kuru eliyle baldırımı yokladı, "Bir dirhem et bin ayıp örter!" diye kafa salladı. "Erkek kokusu nedir bilmem, iyi ki bilmiyorum, bilenler ne halt işledi sanki!" derken, tereyağı yumağı gibi gözleri soğirdi, dudaklarına çocuksu bir gülümseme yayıldı: "Kaymaklı püskürfit getirdin mi?" Sonra yutkunup, "Evlen bir marketçiyle de doyasıya püskürfit yiyelim," dedi.

Dara okuldan uzaklaştırılınca köyüne gitmek zorunda kaldı. Ortada olanlar, yolunu şaşıranlar korucu düdüğüne heves ediyorlarmış. Bu hevesin bizi boğacağından korkuyorduk. Dara'nın köyüne gittik. Yerde ince bir kar tabakası vardı. Köy odasında ve camide bir araya gelen köylüler, dağ masalları anlatıyor, her gün geçen uçakları sayarken, tez elden hayvanları satmak istediklerini, ama para etmediğini söylüyorlardı. Yiyeceklere de ambargo konmuştu, her ay evlere gelen şeker, yağ ve un torbalarının çetelesi tutuluyormuş.

Yaşlılar köşelere siniyor, ellerini gökyüzüne açıp dua ediyorlardı. Bir lokma ekmek ziyan edilmiyordu, akşamdan kalan ekmekleri ıslatıp yemeyi biz de öğrenmiştik. Duvar diplerinde güneşlenen köylüler, ellerindeki çubuğu yere sürterek, "Dağ tepe kurt oldu, geceleri köyü basmalarından korkuyoruz," diyorlardı. Çocuklar geceleri sıçrayarak uykudan uyanıyorlardı. Kentten gelen portakallarını yemeye kıyamıyor, yiyenler de kabuklarını ipe dizip boyunlarına asıyor, bizim esansımız diyorlardı.

Karın yolları kapamasından çok korkuyorduk. Kıtlık gören iki canlı tarih "Fışkılarda tahıl aratma Rabbim!" diye inliyorlardı. Köye yeni atanan öğretmen taa Trakya'dan gelmişti. Akşam muhtarın evine gittiğimizde yüzü aydınlandı. Bakışlarındaki umutsuzluk elle tutulur gibiydi. Sesi titredi, bir yumak gibi oldu, başını ellerinin arasına alarak, "Zor, çok zor!" dedi. Muhtar burnuna enfiye çekerek: "Zor değil yeğenim, zor değil!" "Beyaz geceler ürkütüyor," diyordu öğretmen. Dosdoğru ölümden korkuyorum deseydi ya, beyaz geceden korkuyormuş... Biz ne yapalım peki? Korkularımız içimizde ırmak oldu, yılan oldu kim bilebilir ki!.. "Yazın köyümüz çok güzel oluyor," dedi Muhtar, imam başını sallayıp, "Belê güzel oluyor," dedi. Köyün çobanı bir noktaya

bakıp kendi kendine mırıldanıyordu. Saftrik öğretmen sordu: "Bir kederi mi var?" Muhtar, "Hapşuu!" dedi. Herkes sustu. Muhtarın sesi tüplü lambanın cızırtısını bıçak gibi kesti, "Koyun otlatırken, çatışma görmüştür yeğenim!" Çobanın ağzı köpürdü, gözü döndü; kalkıp odanın ortasında usta bir pandomimci gibi gördüklerini anlatmaya çalıştı. Zaza traşlı bir çocuk, "Dilini yutmuş!" diye kıkırdarken, gece uzayıp gidiyordu.

Kışın ortasında yollar kapandığında insanlarla hayvanlar bir arada yatar, ama pireler uyutmaz, diyordu Dara. Bir de sülük kapan hayvanların böğürtüsüne dayanılmazmış, kancayla çıkarıldığında sesleri kesilirmiş.

Sabah öğretmeni muhtarın evinden alıp okula gittik. Tek derslikli okul okuldan başka her şeye benziyordu. Dikenli tellerle çevrili okulun bahçesinde taze sığır tersleri vardı. Öte yakadaki alçacık evlerin bacalarından, tandırlardan duman yükseliyor, gri kül yığınında köpekler boğuşuyordu. Okulun paslı kapısı gıcırtıyla açılınca muhtar öksürüp tespih çekmeye başladı. "Yağ süreceğim hiç merak etmeyin!" Öğretmen dudaklarını ısırdı, derin bir soluk alıp kamburunu çıkardı, parmaklarının üstünde yükselirken, duyulur duyulmaz bir sesle, "Olacak gibi değil, çok bakım istiyor, camların çoğu kırık," dedi. O an hepimiz göz göze geldik. Hemen kolları sıvadık. Akşama dek pencereleri naylonladık, dolapları tamir ettik. Muhtarın kızı çay ve gözleme getirdi. Öğretmenin yüzü bir anda kırmızıya kesmişti; dili dolanıyor, "Kuş uçmaz kervan geçmez bir köy!" derken boğazı düğümleniyordu. Muhtar öğretmenin sırtını sıvazlıyor, "Yapma yeğenim, ışığınıza ihtiyacımız var..." diyordu.

Ertesi gün çocuklar okula doluştu. Çoğunun okul önlüğü yoktu! Çil yavruları gibi sınıfa koştular. Öğretmenin şakakları seğiriyordu. Aralık kapıdan sınıfa baktığımda arkalarına yaslanan çocuklar, ağızlarını sıkı sıkıya kapamış, boş gözlerle öğretmene bakıyorlardı. Öğretmenin titreyen sesi alçalırken, tembel bir horoz uzunca öttü. Okulun çevresindeki tersleri gagalayan kuşlara dalıp gittiğimde kafamın boşaldığını hissettim. Dara, Yekta ve Kendal volta atıyorlardı; parti, devlet ve baskı sözcüklerini çocukların "Mamoste, mamoste!"* diyen sesleri bastırıyordu.

* "Öğretmen, öğretmen!"

Ekşi peynir kokulu minibüsle kente en son ben döndüm. Stabilize yolda minibüs güçlükle ilerliyordu. Kimsenin ağzını bıçak açmadı; sigara içerken uzaklara bakıyor gibiydiler. İçime bir sıkıntı çöktü. Nadasa bırakılmış tarlalarda sığırlarını güden genç, minibüsün önünü kestiğinde, ağzından buğu çıkıyordu; ağlar gibi yolu işaret etti, şoföre bir şeyler söyledi. Kızarık burnunu elinin tersiyle sildi, minibüstekilere hiç bakmadı. Değneğini kaldırıp, "Hoo hoo!" haykırışıyla sığırlara koştu. Hepimizde bir hareketlilik oldu. Şoför "Keşif gelmeden asfalta ulaşsaydık," dedi. Üç yol ağzına geldiğimizde şoför durdu. Tanrım! Elektrik direğinde bir adam sallanıyordu. Boynundaki kartonda "Cahş!" diye yazıyordu. Adamın boynu kırılmıştı. İnsanların dili bu kadar uzun muydu? Adamın ayakları çorapsızdı. Şoför gaza bastığında uzaklardan gencin "Hoo hoo!" sesi duyuluyordu.

Köyden kente göç edenlerin bölük pörçük ağıtları duyulurken, elleri koltuk altında yürüyen kadınlar bir kurtarıcı arar gibisine bakınıyorlardı. Eprimiş güllü elbiselerinde, bakışlarında umarsızlığın izlerini görüyordum. İçimdeki hüzün öfkeye dönüşüyordu, bu öfkenin yoğunluğu arttığında gözlerimi kapayıp sonsuzluğu düşünüyor, mavi çevrende usulca kanat çırpan bir kuş oluyordum.

Dara iki kez mektup gönderdi: "Kar yolları kapadı. Öğretmen de haftasında çekip gitti. 'Çocuklara ders vermeye kalkınca kıkır kıkır gülüyor, beni hiç saymıyorlar,' diyordu." Dara'nın çakır gözleri karşıma dikiliyordu. Tezek yeşili, tütün yeşili, kehribar sarısı damarlarında hepimizin acısını görüyordum. Kulaklarının büyüklüğüne, dikliğine gözüm takıldığında sır dinlemekten diye düşünürdüm. Kulağının girişindeki tüyler uzadığında umudunun askıda olduğunu bilirdik. "Kaldır şu askını, umutsuzluk bulaşıcıdır..." dediğimizde, kulakları kızarırdı. Kulakların yine kızarıyor mu, diye soruyordum.

Çocuklar okula gelmekten vazgeçmişler. Kurtlar köylere kadar iniyormuş. Dağlardan kopan çığların gürültüsü, unsuz ve şekersiz kalacaklarını anımsatıyormuş. Tezekleri bitenler ormandan odun topluyor, kardaki üç çizgiyi çok iyi ayırmsıyorlarmış. Tilki ve kurt izi birbirine karışırken, keklik izi dosdoğru uzayıp gidiyormuş.

Yekta ile Kendal'den haber alamayınca pirelendim. Bir koşu evlerine gittim. Anahtarla kapıyı açtığım sırada, karşı komşu yaşlı kadın, kapıyı aralayıp kafasını uzattı, "Epeydir görünmüyorlar, yollarını gözlüyorum, helva yapacağım," dedi kısık sesle. Ev derli topluydu; sanki birileri temizleyip gitmişti. Dolapları açıp kapadım. Defalarca perdelerin arkasına, pencerelerin kenarına baktım. Bir şey bulmam gerekiyormuş gibi dolanıp durdum. Bulmak önemsenip insan yerine konmaktı...

İki ev arasında mekik dokurken ıssız caddeler ürkütüyordu. Sıkı sıkıya kapalı perdelerin gerisinde kımıldayan gölgeler arıyordum, en ufak bir kımıltı yoktu! Hani diyordum burunlarını cama dayayan çocuklar, pencerenin önünde örgü ören yaşlılar?.. Bir giz gibi balkona çıkan kadınlar, telaşlı devinilerle çamaşırları toplayıp içeriye çekiliyorlardı. O an boğulur gibi oluyordum, bacaklarım odunlaşıyor adım atamaz duruma geliyordum. "Hadi hadi!" diye kendime güç verirken bildiğim tüm marşlar rüzgâr gibi geçiyordu bilincimden.

Sonunda Yekta yeni bir sınav hakkıyla kalan derslerini verdi. "Bu dersleri veren ben miyim? Mecburi hizmette ne edeceğiz?" diye kafasını kaşıyordu. Dara'nın ve Yekta'nın yokluğunu duyuyordum. Uzakta değildi Yekta, bizim yöremizdeydi; sıkı kontrollerden dolayı gelemiyordu. Yolu kesen maskeli adamlar, gözlerine kestirdiklerini alıp götürüyor, birkaç gün sonra da cesetleri yol kenarında bulunuyordu. Dağın eteğindeki ilçede Süryaniler, Yezidiler ve Araplar da yaşıyormuş. Ayakta kalan kilisede yaşayan Papaz Markos'u anlatıyordu Yekta. Süt dişleri çıkan papaz hâlâ cin gibiymiş. Eski günleri

anarken ıstavroz çıkarıp ağlıyormuş. "Ne güzeldi bre o günler görmeliydiniz. Sabah ezan sesinden sonra hayvan çığıltılarına kilisenin çanları karışırdı. Bayramlarımızı severdik. Ramazan'ı da, Hedo Rabo'yu, Kurban'ı da... Ninova ve Meryem Ana oruçlarında yemek getirirlerdi. Kilisenin avlusunda büyük kazanlarda yemek pişirip birlikte yerdik. Tütsüler yakıp renkli yumurtalar tokuştururduk. Birbirimize kötü gözle bakmadık, kıyamadık..."

Burada da her köşe başında tanklar var, diyordu Yekta. İşsiz insanlar kahvede kâğıt oynayıp dikkatle ajansları dinliyor ya da duvar diplerinde güneşlenip tespih çekiyorlarmış. İlçede büyük bir mezbaha varmış. Lagar atlar, katırlar bir de kurbağalar burada kesiliyormuş. Gecenin sessizliğini anıran eşekler ve top sesleri yırtıyormuş... Karanlık çöker çökmez elektrikler çoğu kez kesiliyor, telefonlar da çalışmıyormuş. Kiminle konuşulursa konuşulsun önce karşılarına karakol çıkıyormuş. Kadınlar ve ergen kızlar durmadan kazak, atkı ve başlık işliyorlarmış. Annemin zayıflığını düşündüm: ancak ağlasındı... Babamı ve Kendal'in babasını da... İnsanı teres olmaya iten nedir? Ben de teres miyim? Bu tümceyi aylarca taşıdım. Ense sayarken, uykudan kalkarken, yumurta kırarken, tuvalete giderken, istem dışı ağzımdan çıkan teres sözcüğünü ezip yok etmek istercesine sokaklarda dolanıyordum. Yorgunluktan kafam boşalır gibi oluyordu. Bir an cesaretleniyordum. Gökyüzünün derinliğine dalıyor, pike yapan kuşlarla yarışmak istiyordum. Bu sevincim uzun sürmüyordu. Gürültüyle geçen askeri araçların içinde yeşil kaskları gördüğümde, hırıltılı gülüşlerin, enselerin, rakamların gayyasına sürükleniyordum. Pergel gibi açılan bacaklara bakıyordum; sonra kendi bacaklarıma; bacaklardan kurtulup yüzlere baktığımda, ağızların sıkı sıkıya yumulu olduğunu görüyordum.

Sur dibinde yaptığımız gezintileri, kentin dışındaki kulübede yaptığımız konuşmaları düşünüyordum. Yağmurun barakalardaki pıtırtıları, piknik tüpünün üstünde fokurdayan demlik, parlayıp sönen sigara ateşleri ne güzeldi. Rojhılat derinlik taşıyan bir fısıltıyla, "Yağmur çoğaltıcıdır," demişti. "Eksilmiş miydik?" dediğimde, "Bilmem!" diye mırıldanmıştı. "Sorularını içinde sürgün etme ne olur!" demiş-

tim. Tüpün ateşinden çalıp sigarasından derin bir nefes çekmiş, gözünü bir noktaya dikmişti. Yüzünde insanı büyüleyen bir güç vardı. İçim titrerdi. Aramızda demlikten yükselen buğu, gittikçe artan yağmur, ürüyen köpeklerin sesi duyulduğunda susuyorduk. Sanki konuşsak, bir şeyler çözülecek, kırılacak sanısına kapılıyorduk. Rojhılat, "Çay kına kokuyor," dediğinde, "Evet, kokuyor," dedim gözlerine bakarak. "Bana öyle bakma!" ünleyişiyle omuz çekti. Ağzını mühürlemişti. Yüreğimin aralık kapısında kuşku dolu tedirgin kuşlar havalanıyordu. O kırgın sesi... Yağmur pıtırtıları gittikçe artarken, Rojhılat ayağa kalkmış yağmur dinmeyecek kaygısıyla dudakları kıpırdayıp durmuştu.

Pencereden dışarıya bakıyordum. Korku uğultusunda boğulan kentin ruhuna dalış yaptığımda, "öyle ya kentlerin de karakterleri yok muydu?" diye düşünüyordum. Haritadaki kentler birer insana dönüşüyordu. Onlarla konuşurken, ürkek gölgelerin kayışıyla düşüncelerim donuveriyordu. Sokak lambasının ağaçların üzerindeki kımıltılı yansımasında yoğunlaşıp güç kazanmak, unutmak istiyordum. Olmuyordu işte! Sözcükler uzayıp gidiyor, abuk sabuk ilgisiz sahnelerin içinde kaybolacağım kaygısıyla başım dönüyordu. Okuduğum kitaplar avutmuyor, salonda dolanıp duruyordum. Düşüncelerimden uzaklaşmak, bir an olsun rahatlamak için neler vermezdim ki... Düşüncelerim uçuşan kuş sürüsü gibiydi... Söz dinlemeyen asi, deli kuşlar... Uçmayı öğrenemiyordum. Ya göklerde süzülüp dinginleşeceğim ya da yerde sürünüp bu kuşları bir odaya hapsedeceğim. "Hapsetmek ve uçmak!" diye mırıldandım. Öyle ki bozuk bir plak gibi yineleyip durdum. Kitapları karıştırırken, sayfalar uçmaya ve hapsetmeye dönüşürken, inleyen kentin korkulu bakışını da görüyordum. Yaralı bir tanrıça gibi acı çeken kent...

Hep aynı saatte çöp toplayan çocukları bekliyordum. Birbirlerini ittirip arkalarına bakıyorlardı. Bazen torbalarını elektrik direğinin dibine bırakıp oynarken, polis sireniyle bir anda gözden kayboluyorlardı. Torbalara kuşkuyla yaklaşan polislerin homurtuları geceye karışırken, pencerenin gerisinde giz yoğunlaşıyordu.

Çocuk yüzler yaşlı ve yitikti...

İyi ki güneşimiz eksik olmuyor, yoksa daha çok dellenirdik. Güneş içimizi ısıtıyor, hüznümüzü biraz olsun dağıtıyordu. Yatağıma uzandığımda taş gibiydim. Yastığın üstündeki saç tellerini topladım. Kızıl, kahverengi ve siyah. Saç telleri birer insan olup, sanki ensemde soluyorlardı. İçimde bir şeyler kırılıyordu; kırılmışlığı onarmak istercesine, bir sese, bir varlığa gereksinim duyduğumu kendi kendime söyleyemiyordum ki... Gözlerimi kapadım.

İnsanın içine lök gibi oturan acılar vardır, anlatılmayan, gittikçe çoğalan... Varoluş ırmağına ulaşmak istiyorum da neden bu denli tökezliyorum; tökezledikçe darmadağın oluyorum. Yüreğimi, bilincimi, ağzımı, kulaklarımı, gözlerimi elle tutuyorum. Odanın içinde gezinen gölgemle konuşuyorum. Kendimi ikiye bölüyorum. O evden eve koşturup ense sayan "ben" ile evde gölgesiyle konuşan "ben..." Bana kafa sallıyor. Otur da kitapları yut! Kitaplara dokundukça gücüm artıyor, siluetim renkleniyor. "Varoluş ırmağında yolculuk yapmaktan korkmaz yorulmazsan etlenip canlanacağım, diğer yarını da içime alacağım; bir bütün olacağım. İşte o zaman gökyüzünden seyredeceksin dünyayı," diyor. O ırmakta hep ilerlemeyi göze almalıyım. Ah öyle kolay mı ki! Kurşunlar kafataslarını kalbura çeviriyor, cılız enseleri seçiyor. Kent gittikçe kararıyor. İçimdeki ses hedef ve amacımın ne olduğunu soruyor. İki ayrı bayrak: biri düşüncem biri pratiğim, diyorum.

Arkadaşlar dört bir yana dağıldığından bu yana daha da çok dikiliyor karşıma, korku cinlerim gezindikçe geziniyor. Kimseciklere söyleyemiyorum içimdeki depremi. Bir yapbozum ben. Her seferinde sesimi, yüreğimi, gözlerimi, kulaklarımı, ağzımı yerli yerine oturtmak istiyorum. Hevesle başlıyorum, ırmağa ilerliyorum: bu sesim, bu gözlerim, bu kulaklarım, bu ağzım diyorum. O an gün ışığını görüyorum. Nehrin üzerinde ipildiyor, gerçek ve aydınlık diyorum; içim güçle doluyor. İçimdeki parçacıklar usulca birleşirken görünmez ellerin, ayakların bozgununa uğruyorum.

Kentin tam ortasındayım. Dışarıdaki uğultu beni içine çekerken, kendimden geçiyorum. Tankların ağır aksak gürültüsü, uzayıp giden siren sesi... Yatağıma gömülüp yorganı başıma çektiğimde gri dalgalı bir

denizin ortasında kayığımla ilerlerken, postallı ayaklar kaplıyor her yanımı. Kayığım alabora oluyor. Deniz silme kafa... Biz yüzmeye çalıştıkça postallar bizi eziyor. Bir film sahnesinden kalan bir parça ya da düş mü diye ikirciklenirken, Mizgin'in sesini duyuyorum: "Gerçekler gözle görülmeyendir!"

Dün gece uykuyla cebelleşirken beyaz gömleğiyle Mizgin girdi içeriye, "Ütü çizgim bozuldu!" dedi. Ufalmıştı, benim gibi sıskaydı. "Neredeydin?" dediğimde, "Sorma, kendi işine bak sen!" diye yanıt verdi. Saçları yağlıydı. Pantolonu üstünden düşüyor gibiydi. Beyaz gömleğinin düğmesi kopuktu. Boynu morarmıştı. Dudakları sigara kâğıdı gibi incecik, gözleri de çekikti. Sanki bendim. Güldüm, gözlerimden yaş gelesiye... Yanı başıma oturdu. Ona "Aç mısın?" diyemedim, evde pek bir şey kalmamıştı. Gözlerim bir avuç limontuzu bırakılmış gibi yanıyordu. Yüzünde ciddi, donuk bir ifade vardı; uzaklara bakıyor gibiydi. "Susma konuş!" dediğimde, gözlerini kapadı, İtiraz eder gibi başını salladı. "Uuuv naa!*" dedi, gözlerini tavana dikti. Kapı gıcırdadı. Elektrikler pır pır edip durdu. Gözlerimi ovuşturdum, Mizgin gitmişti. Oturduğu yeri yokladım, örtünün kırışıklığını düzelttim, iki saç teli dolandı parmağıma, saçımla karşılaştırdım, arada ton farkı vardı, o an saç rengini unuttum. Kendime geldiğimde mutfağa gittim. Suyu üç kez açıp kapadım; üç yüze dek sayıp odaya döndüm. Pencereden baktığımda karanlık usulca çözülüyordu. Elektrikler gitti. Bir boşluk ve ölüm duygusuydu üstüme abanan. "Mizgin geldi mi ki?" diye mırıldandığımda, sabun ve kaynayan çamaşırların kokusunu duydum. Marşımızı söyleyerek banyoya geçtim. Havalandırma penceresinde koca bir hamamböceği duyargalarını oynatıyordu. "Gregor Samsa nasılsın?" Banyonun terliğini aldım; bir zıplayışta böceği ezdim, "Oohh!" dedim.

Odaya dönüp yatağıma uzandım. Mizgin'in "Uuuv naa!" diyen sesi kulaklarımı doldurdu. Gözlerimi kapadım, sayı saymaya başladım. Bozkırda bir tren ilerliyordu; trene yetişmek istiyordum.

* Na: Hayır

Her gün kuşluk vakti dışarıya çıkıyor, sokaklarda yoruluncaya dek dolaşıyordum. Mezar ayaklıların önünden geçerken, tabelaları tersinden okuyordum. Paydos saatiyle birlikte arı kovanı kalabalık bir an için korkuyu unutturuyordu. Köşe başlarında leblebi yiyen, sakız çiğneyen karanlık yüzler bakışlarını bana diktiğinde, o bildik şarkımı tutturuyordum. Sokak lambasının ayaklarıma vuran titrek ışığına bakınca kırılgan kentin derin soluğu, içimde büyüyen yumruklara dönüşüyordu.

Merdiven çıkarken bir karartı gördüm. Durdum. O da durdu. Sönen otomatı yaktım. Kasten öksürdüm; öksürüğüm yansılandı. "Kim var orda?" dedim ölgün bir sesle. Karartı Mizgin'e benziyordu. Yanılmadım, gerçekti, Mizgin'di işte! Bekledim, derince nefes alıp verdim, gözlerimi ovuşturdum. "Şaka yapma neredeysen çık ortaya?" dedim. Pat pat ayak sesleri duydum. "Yürü yürü, çabuk çabuk," dedi ses. Sese odaklandım, hızla merdivenleri çıktım. Kapıyı açıp antreye adım attığımda bir de baktım ki, benden önce içerdeydi. Yüzü gözaltından salıverildiği günkü gibiydi. Göğsü körük gibi inip kalkıyordu. Uzaklara bakarcasına, elini dudağına götürüp "Uuuv naaa!" dedi. Sonra oturma odasına geçip divana uzandı. Işık altında yüzü daha çöküк görünüyordu. Bir mumya donukluğuyla yüzüme bakıp, başını "Hayır!" anlamında salladı. Bedenim uyuştu; ben ben değildim. Kafam boşaldı, varlığı tatlı bir akış oldu içimde. Dallarına su yürüyen bir çiçek gibi dirildim. Bir şeyler söylemek istedim, ağzım sert bir kayış gibi gerildi. O ölgün, uzaklara bakan gözlerinde kendi gerçeğimi gördüm: Gözle görülmeyen gerçeği... Yüzünün haritasında yolculuğa çıkmak, bir çekicin benliğimdeki tortuları kırmasını is-

tedim. Ter içindeydim. Bir-iki adım attım, ıslanmıştım. Ayak tabanlarım, avuçlarım ateş gibi yanıyordu. Yanı başına çöktüm. İki kedi hırladı. Pencerenin dibinde ayak sesleri çoğaldı. İrkildim. Gözlerini açtı, dudakları kıpırdadı, "Uuuv naa!" sesi kulaklarımı yalarken yüzü de gittikçe uzaklaştı; ufacık kaldı. Alnındaki teri bluzumla sildiğimde yeniden yakınlaştı. "Mizgin!" diyebildim duyulur duyulmaz bir sesle. Boynundaki morartıyı gördüm. Beyaz gömleğinin düğmelerini çözdüm; göğsü menekşe renkli çürükler içindeydi. Yarı aralık ağzında köpükler birikmişti. İncitmekten çekinircesine, dudak kıvrımındaki köpüğü işaret parmağımla aldım. Köpük zamk gibiydi. Aynı köpük ağzımda da çoğalıyordu. Bu yüz benim olamazdı. Teresliğimi fısıldıyor, alay ediyor, hâlâ "Uuuv naa!" diye direniyor. Yitik dünyadan çıkıp geldi, beni yerden yere vurmak için, bana teres demek için. Onu bir kez de ben öldürmeliyim. İçimdeki ses "Öldürürsen kahraman mı olursun?" derken, kafamın içinden atlılar geçti sonsuzluğa doğru... Başımı dizlerime gömdüm hıçkıra hıçkıra ağladım. İçimdeki kararlı ses, "Bırak ağlamayı, öldürmek kurtuluş mu? Karşındakini aşarsan kurtulursun," dedi. O an kafamdaki atlılar durdu, gözüm voltajı yükselen ışığa takıldı. İçimde farklı duygular kımıldıyordu. Kalem kâğıt getirip durmadan yazmak yazmak istedim. Mizgin de yazmak istiyor, beni benden almak istiyor, gözüpekliği ile bana caka satıyordu. Şimdi de karşıma çıkmış "Uuuv naa!" diyor.

Banyoya geçtim. Yüzüme üç kez su çarptım. Yeni bir Gregor Samsa öldürme isteğiyle bir süre bekledim. Aptal bir adamın ağzına benzeyen musluk damlıyordu. Musluğu ezip yok etmek istedim. Odaya döndüğümde aydınlıktan gözlerim kamaştı, ışığı kapattım. Elektrik düğmesi de dilini çıkaran küçük bir çocuğun ağzı gibi geldi. Ağızlara takmıştım ben de... Mizgin düzenli bir şekilde soluyordu. Odanın loşluğunda yüzü daha da netleşmişti. Kararlı yüz çizgilerini darmadağın etmek istiyordum. Bir ara gözlerini açar gibi oldu; dudakları kıpırdadı, alaycı bir gülümseme yayıldı yüzüne. O an onu boğmak isteğiyle yanıp tutuştum. Karşımdaydı! Mezarı da bilinecekti... Odanın içinde gidip gelirken sayı saymaya başladım; sayı sayarken gülmeye başladı. "Gülme!" dediğimde, yerinden hafifçe doğruldu, da-

ha yüksek sesle güldü. Çıngıraklı cesur kahkahası odada "Çın çın!" yankılanıyordu. Nevrim döndü, ellerime baktım, kaskatıydı. Göğsüne çöktüğümde hâlâ gülüyordu. Gözleri parlayan iki elmas gibiydi. "Seni gidi Medusa!" dedim, boğazını vargücümle sıktım sıktım...

Kendime geldiğimde ortalık aydınlanıyordu. Usulca yerimden kalktım. Ağzım çürük elma kokuyordu. Dilim de şişmiş bir sünger gibiydi. Mizgin'in gözleri yarı aralıktı, dili dışarıya sarkmıştı. "Ne uzun bir dil, dalağa benziyor," diye düşündüm. Bir sinek başının çevresinde dolanıp duruyordu. Sinek o kara diline konsaydı da şap şap diye öldürseydim. Elimle şap şup yaptım. Mizgin yok oldu. Ellerime baktım titriyordu, bu ellerimle öldürmedim mi? "Öldürdün öldürdün!" dedi içimdeki ses. Boynunu sıkmaktan kollarım acıyordu, yoksa niye acısındı.

Sedef rengi aydınlık odayı kuşattığında yorgunluktan ölecek gibiydim. Hafiften sabah gürültüleri duyulmaya başladı. Erkenci kuşlar şakıdı, kapı gıcırtısı boşlukta uzayıp gitti. Boylu boyunca yatan bendim... İyi ki arkadaşlar yok, yoksa suçüstü yakalanırdım. Ne yapacağım bu ölüyü? Bana "Korkak!" dedi. Korkak olmadığımı ispatladım. Yaz olsaydı anında kokardı. Saf limon kolonyasıyla elimi yüzümü sildim, cesedin çevresine bolca serpiştirirken, yılan gibi kıvrılan yollar, uçsuz bucaksız tarlalar, sisli, morumsu dağlar, basık yoksul evler, basma perdeli pencereler, çalı çırpı ve tezek dolu avlular, su taşıyan ergen kızlar, sonra insanı yutan dev kentler düşündüm.

Araba gürültüleri duyulunca içimden bir halat koptu. Bir uçurumun başındaymış sanısıyla titredim, titremem çok uzun sürmedi. Kilerden ince orlon halıyı getirdim; halı toz kokuyordu. Odanın ortasına serdim. Yüzü kara erik görünümündeydi. Beyaz gömleğini çıkardım, bu gömlek benim olmalıydı. Gömleği giydim. Mizgin'e dokundum. Yarı aralık gözlerini kapatmaya çalıştım. Kapanmadı. Koltukaltından tuttum, divandan indirdim; boylamasına halıya yatırdım. Tüy gibi hafifti. Yuvarladım. Antreye çekip üstüne eski gazeteleri bıraktım.

Cömert bir güneş vardı. Pencereyi açtım; bahar kokulu hava doldu içeriye. Hiç kimsecikler görmemeliydi. Bir başına ne yapabilir-

dim ki? Pencerenin önünde beklemekten uyuştum, güneş içimi ısıtıyordu. Divana kaykıldım. Gözlerimi kapadım. Bir ses duydum. "Taze patates, soğan!" Hemen kapıya koştum. Yasaklı gazeteyi satan çocuktu. "Ne var abla?" dedi. "Yüküm var," dedim. Halının iki ucuna küçük yastıklardan sıkıştırdım. Nasıl kuvvet gelmişti öyle! Bir kerecikte omuzladım. İçi boş bir silindir taşıyor gibiydim. Merdivenleri sekerek indim. Çocuk güneşe bakarak burnunu karıştırıyordu. Beni görünce elini patates çuvalına sürdü. Mizgin'i alta, çuvalları da üste koyduk. "Bugün gazeteleri erken bitirdim," dedi. Kayışın içine geçti, yorgun bir at gibi ilkin gerindi, sonra hızlandı, öyle ki zor yetişiyordum. Çocuk birden alabacaklı at oldu; ben de arabacı. Elimdeki kamçı havada şakladıkça şaha kalkar gibi yapıyor tozu dumana katarak koşuyordu. Buğulu ılık havaya kesif bir çürümüşlük kokusu yayılıyordu. Köşelere sıkıştırdığım yastık düşmüştü. El yordamıyla Mizgin'in başını yokladım; arabanın sarsıntısıyla "Taka tak taka tak tak" diyen başını tutmaya çalıştım. Çocuk durmadan burnunu siliyor, iş olsun diye "Bir şey mi oldu abla?" diyordu. Sonra kollarını leylek gibi iki yana açtı, omzunun üstünden bana baktı, gör bak şimdi dercesine, zıpladı. Keskin bir ıslıkla yokuştan aşağıya indi.

Sıkı sıkıya kapalı kapılar, birer sır küpü gibi inlercesine yol boyu uzayıp gidiyordu. Daha önce görmediğim toprak bir yoldu. Tek tük badem ağaçları vardı. Kırışık yüzlü evler, suskundu. Çocuk şaha kalkmış bir küheylan ben de azgın bir arabacı. Ağaçların dibine yansıyan gölgeme baktım. Erkeğe benziyordum. Ağaçlardan uçuşan yapraklar benimle alay ediyor gibiydiler. Bir yandan "Deeh!" diyor bir yandan da uçuşan yapraklara kafa sallarken, Mizgin'in "Taka tak taka tak tak!" diyen kafası ile kendi kafam arasında bir bağıntı kuruyor, gümüş bir zincirle bağlanmış sanısına kapılıyordum.

Sonra yol gittikçe daralmaya, evler azalmaya başladı. Ansızın her şey boğuk bir parlaklıkta belirginleşti. Uçsuz bucaksız bir ovanın ortasındaydım. Islak otlar kımıldıyor, ot kokusu genzime doluyordu. Elimi alnıma siper ederek pusarık ovaya baktığımda irkildim. Leş kargaları geniş değirmiler çizerek döneniyordu. Yorulmuştum. Miz-

gin'in başucuna çöktüm. İp gibi gözyaşlarım Mizgin'in alnından süzülürken, çocuğun dili sarkmış ıhlıyordu.

Soluklarımız sıklaşmıştı. Pusarık ovanın ötesindeki gassalı gördüm. Yıkık kalenin dibinde oturmuş parmak kalınlığındaki sigarasını içiyordu. Yüzü çiçek bozuğuydu. Beyaz don gömleğinin içindeki boynu kaplumbağanın boynu gibiydi. "Lêê lêê!" diye seslendim. Sonra erkek olduğunu anımsadım. Tereyağı yumağı gibi gözünü kırpıştırdı, eliyle işaret etti. Siyahlar giymiş, avurtları çökük bir kadın kara kazanın altına odun atıyordu. Adam elindeki tespihi salladı, "Su ve odun yetiştiremiyoruz, ölü yıkamaktan helak olduk!" dedi. Gassale "Kız mı kadın mı?" dedi. "Kız oğlan kız!" dedim. Kadın ellerini gökyüzüne açıp, "Başım gözüm üstüne sevaptır," dedi. Heyecanla gidip geldi, siyah elbisesi yerleri süpürüyordu. Kazanın altını daha çok ateşledi. Kazandan yükselen buğuya dalıp giderken, "Kara kazanlarda ısınan ölü suyu, ter kokulu yas evleri, boğuk zılgıtlar!" sözcükleri usuma geldi.

İğneardı adımlarla ilerledim. Otların ayaklarımın altında çıkardığı sese kulak kabartıyor, kaçamak bakışlarla gökyüzüne bakıyordum. Bir şırıltı duydum. Bakındım. Arabacı genç, diz üstü çökmüş işiyordu. Koca bir leğen köpüklü bira otların arasında çısıldadı. Çocuk kasıklarını tutarak kalktı. Rehavetinden yenice sıyrılırcasına gerindi, Mizgin'i işaret etti, "Hava kararmadan," diye inledi. "Ölü taşımak soğan çuvalı taşımaktan daha kolay." Karnını patakladı. "Bunun içinde ne sırlar var, gittikçe şişiyor taşıyamıyorum artık," dedi. Yeni gövermiş buğday tarlasına yürüdük. Genç burnunu karıştırarak, "Ekinlere de maşallah!" deyip, evleğe doğru seğirtti. Çamurlu küreği bir çırpıda alıp getirdi. Kollarını sıvayıp pazularını şişirdi, "Toprak kaza kaza bu hale geldi!" Ellerini tükürüp ovuşturdu; kazmaya başladı. Toprak yumuşak ve ıslaktı. Toprağı ellerimle iterken üst üste hapşırdım, kesif bir koku burnumun direğini sızlattı. Genç, "Çıkmasaydı şaşardım," dedi. Kol ve bacağı yığının yanına bıraktı. Dara ile Yekta'nın "Köpekler köy meydanına kesik uzuvlar taşıyor," deyişini anımsadım. Genç domur domur terlemişti. Çukura indi, "Göbeğimi

geçiyor, yeter!" Halıyı açtım, son kez baktım. Mizgin'in yarı aralık gözlerindeki inadı, gücü kıskandım. Alnına bir öpücük kondurdum. Batan gün altında mumya gibiydi. Onu kucakladığımda kımıldar gibi oldu, o an boğazıma sarılacakmış korkusuyla tökezledim.

Yasaklı marş gencin dudaklarında ıslıktı. Birden ben de sözlerini söylemeye başladım. Genç bir zıplayışta yukarıya çıktı. Birlikte toprağı atarken, koca bir tarla faresi ciyaklayarak yanımızdan kayıverdi. Farelerin Mizgin'in kulağını, burnunu kemirdiğini, yılanların bacak arasından göğsüne süzüldüğünü, göz çukurlarında, burun deliklerinde kurtçukların kıvıl kıvıl kımıldadığını düşündüm. Mezarı kapatıp, toprağı sıkıştırdığımızda akşamdı. Genç arabasına yürüdü, kayışın içine geçti; sanki çukuru kazıp yorulan o değilmiş gibi "Eyvallah abla, inandıklarına emanet ol!" deyip hızla karanlığa karıştı. Yapayalnız kalıverdim birden. Mezarının çevresinde gidip geldim. Dört taşı yan yana dizerken, yüreğimizin de dört odacık olduğunu düşündüm. Karanlığı ayrımsadığımda niçin geldiğimi unuttum birden. Gökyüzüne baktım. Tekerlek gibi bir ay gülümsüyordu. Isırıcı bir rüzgâr kulaklarımı doldurmaya başladığında Mizgin'i ve arabacı genci anımsadım. Çok uzaklardaydım. Geldiğim yoldan dönmeye çalışırken, gececil kuşların, börtü böceğin emenen fısıltısını duyuyordum. Ayaklarımı sertçe yere vuruyor hep arkama bakıyordum. Dikmenin ötesinde bir karartı gördüğümde durdum. Gölgeme baktım. "Çöp kız!" dedim içimden, güldüm. Sonra niçin geldiğimi yeniden unuttum, anımsadım, unuttum... Dönüp, "Hoşça kal Mizgin!" diye bağırdım. Korkulu bir gecenin yüreğinde yürüyordum. Bu gölge, bu bacaklar, bu kollar benim mi derken, soluğumu garipsiyor, "Ben insanım, insanım!" diye mırıldanırken, içimdeki ses makaraları koyuveriyor, "Yok hayvan!" diyordu.

Ay bulutların arasına gizlenmeye çalıştığında hava daha da soğudu. Rüzgârın uğultusu yaşıyor olmamı anımsatırken, geçmişin sarmalına sürüklüyordu. Hiçbir şey düşünmüyor, bir an önce eve ulaşmak istiyordum. Dikmenin önünde bir ses duydum. Kanım çekildi. İçimdeki ses "Peeh peeh! Korkak!" dedi. Bacaklarım odunlaştı birden. Ağlamak istiyordum, ağlayamıyordum. Bir-iki adım attım,

"Lêê lêê!" sesiyle yeniden durdum. Gassaleydi. Siyah çarşafının içinde ince uzun bir yarasaya benziyordu. "Ölüyü yıkamadan mı gömdün?" "Bilmem!" diye ünledim. "Şehitse önemli değil," diye inlerken, "Nereye böyle bir başına? Vampirler dolaşıyor dikkatli ol!" dedi. Cebinden bir mühür çıkarıp diliyle yaladı, sağ bileğime bastı. Yıldız ve yarım ay şekli vardı. "Yolunu kestiklerinde, hiç konuşma, yüzlerine de bakma, sadece bileğini göster yeter!" Birlikte gidelim dediğimde, çarşafına sıkıca sarındı, "Gelemem, ölüler beni bekliyor," dedi. Sonra çevresine bakındı, "Üç yol ağzına kadar birlikte gidelim, ben çatışma çıkan köye, sen de kente gidersin." Bir genç kız çevikliğiyle yürüyor, çarşafının arkası şişiyor, eteği zayıf bacaklarına dolanıyordu. Ayak izinden gidiyordum. Bileğimdeki mühre bakarken, çukurdan çıkan kol ve bacak geldi usuma. Gassale, "Hızlan hızlan göya gençsin," deyip, Kur'an'dan sureler okumaya başladı.

Boğuk ay ışığında titreşen ekinler bizi uyarır gibiydi. Mizgin'in yüzüne dolan toprağı, göğsüne oturan koca fareyi, yılanları, çıyanları düşündükçe adım atacak hal kalmıyordu. Gassale ile aramız epeyce açılıyor, "De haydi lêe!" diye çıkışıyordu. Üç yol ağzına geldiğimizde gassale yavaşladı, çarşafına daha sıkı sarınıp, "Suss yavaş ol!" dediğinde rüzgârın taşıdığı çığlığı duydum. Yorgun bir ses inliyor, diğer sesler de kükrüyordu. Gassale heyecanlandı. "Vampirler iş başında, kendini koru!" deyip tarlanın içine vurdu. Üç yol ağzından kente nasıl ulaştığımı anımsamıyorum, anımsadığım tek şey rüzgârın taşıdığı sesti...

Bir solukta merdiveni çıkıp kapıyı açtım, odada soluklandım. Divana kaykıldım. Sağ bileğime baktım, mühür yoktu! Hemen banyoya geçtim, ılık suyun altında gevşerken, sadece suyun sesini düşünüyordum. Rahatlamıştım. Nane limon kaynattım; içerken keyiflendim. Bilincimde bir hafiflik ve duruluk vardı. Kendimi ceviz ağacının altında bir hamakta gibi hissediyordum. Göle atılan taştım. Gittikçe genişleyen ve haz dalgalarıyla, kızgın güneş altında eriyen kardım. Ilgın ılgın akan nehirdim. Bu hazzın gerisinde hiçliğim kımıldıyordu, hiçliğim atom parçacıkları gibi bölünse yine yok olamam ki... Yok oluş var mıdır ki? Sonrasızlıkta eriseydim... Işıklı günleri

düşündüm. Gülen yüzleri, kahkahaları, nehirde yüzen kayıkları, koruluklarda tartışan insanları, sanatçıları... Sonra film koptu, koca bir ayak göğsüme bastı. Ne hiçim, ne yokum, sadece varım. "Ama nasıl?" dedi içimdeki ses. Varlığımı gördüm. Ağzı bantlı, ayağı prangalı bir zavallıydım işte! Saralı gibi titredim, kaygım arttı. Tuhaf bir sarmaldaydım. Unuttuğumu sandığım önemsiz anılar, kılı kırk yararcasına karşıma dikiliyor, eğilip bükülüyor, çevremde dans ediyordu. Varlığım bir topun ağzındaydı, karanlık bir uzamda fırıl fırıl döndüm. Sonsuzluğa uzanan köprüden aşağıya yuvarlandım.

Kendime geldiğimde ter içindeydim. Gözlerimi tavana dikip kendi şarkımı söylemeye başladım; şarkı uzadıkça uzadı, bir türlü bitmek bilmiyordu. Ansızın bir gürültü koptuğunda şafağın söktüğünü ayrımsadım. Odanın içinde gidip gelirken nefes alış verişlerimi saymaya başladım; enseler ve karolar aklıma geldi. Düzensiz soluyuşum ile birlikte kalın, ince, kısa ve buruşuk enseler "Tak tak tak tak!" diye gözümün önünden geçiyordu. "Soluk, ense, karo" diye mırıldanmaya çalışırken, toprak ve ot koktuğumu düşündüm.

Yıkanıp odaya geçtiğimde, ayakları yerden kesilmiş bir yabancıydım. Başkasının dilinde bülbül kendi dilimde kekemeydim. Yasaklar sert kayalar gibi önüne dikildikçe dilim ağzıma sığmıyor; kılıca dönüşüyor, kendime bir çarpı koyuyordum... Mizgin kendi dilinde bülbüldü. İşte yedi canlı kedi gibi odada dolanıp duruyor, korkak dercesine mırlıyordu. Yatağıma gömüldüm, yurttan çaldığımız çarşaflar pire boku içindeydi, şişman bitlerden daha iyiydi ya neyse... Bedenimin varlığından rahatsızlık duyuyordum. Birden yükselip tavanda bir çift göz oldum; ana rahminde kıvrılan bedenime baktım. Körüksü göğsüm, yarı aralık ağzımla acınacak haldeydim. Örtüyü üstümden attım. Sararmış sertleşmiş ayak tabanlarıma görünmez bir el X Q W harflerini çizip yüksek sesle gülmeye başlarken, görünmez bir el de harfleri silip, sıfırları bastırıyordu. Yerimden kımıldamak, ayaklarımı savurmak, bağırıp çağırmak istediğimde boz bir eşek nallarını dikip karşımda anırıverdi. "Seni gidi eşekoğlueşek!" deyip sırtına vurmaya başladım. Eşek gözlerini süzüp ağladı, bana vuracağına timsahlara, dinozorlara vur, dediğinde gülme krizine tutuldum; öyle gü-

lüyordum ki, pencere sarsılıyordu. İyi de bu gülüş nereden kopup geliyordu? "Gülmek-ağlamak, korku-cesaret, aydınlık-karanlık, iyi-kötü, güzel-çirkin," diyordum kendi kendime.

Duvarın dökük sıvası eli mızraklı askere benziyor, mızrağı parlıyor, kımıldıyordu... Çamaşır ve sandık kokusu, telaşlı ayak sesleri... Uğuldayan rüzgâra karışan hüzünlü şarkılar... Çöp arabasının tıngırtısı, siren sesi, pencerenin camında mezar ayaklı adam; silahını çıt çıt diye kırıyor. Pörtlemiş gözleri kan çanağı, sarkık kuru dudakları titriyor, ademelması inip kalkıyordu. Ağzı da kokuyordur eminim. Camdan öyle bir bakıyordu ki, her an üstüme atlayacak gibiydi. "Pis güdük!" Apış arasını kaşıyıp duruyordu. Benekli kasketini düzeltir gibi yapıyor, yarık dudak kenarlarını ovarken ıslık tutturuyor, bakışlarındaki hayvani arzu ürkütüyordu. Kasketini çıkarıp kavuna benzeyen kafasını kaşıyınca, elma büyüklüğündeki çıplaklığını gördüm. Gözlerini kapayıp dudaklarını büzdü, "Saçkıran!" dedi. O an mahalleden biri sanıp, konuşmak istedim; benekli elbisesini ayrımsayınca, karanlığı delip geçen ışık huzmesi, korkularımı yeniden depreştirdi.

Kent dışındaki kulübede sıcak konuşmalarımızı, kenetlenişimizi düşünüp güç kazanmak istediğimde olmadık şeyler geliyordu aklıma. İçimiz sıkıldığında bakışlarımızı uzaklara dikiyor ya da şiirler mırıldanıyorduk. Sınır köylerinin çevresi silme mayındı. Çocuklar otların arasında bulduğu el bombasıyla top oynadıklarından, analar otların arasından kopmuş uzuvlarını arayıp duruyormuş. Dara anaların ağıtlarından tutturduğunda, boğazımız düğümleniyor, kalkıp boş tarlalarda kan ter içinde kalana dek koşuyorduk.

"Patlayan dinamitlerden kulaklarım uğulduyor," diyordu Yekta. Tüm gözler onun üstündeymiş. Geçitleri, sınır boylarını aydınlatmak için acele ediyorlarmış. Arazide konserve balık, fasulye yemekten içimiz geçiyor, diye yazıyordu. Her gün eşek gibi anıranlara rastlıyormuş; eşek gibi anıranlar en önde gidiyor, beneklileri gördüklerinde selama duruyorlarmış. Benekliler heykellere benziyor, diyordu. Kullandıkları avuç dolusu haplarla gevşeyip birdirbir oynuyor, naralar atıp kurt gibi uluyorlarmış. Bazıları ceplerinde kurumuş kulak taşıyormuş; hatta kulakları boyayıp anahtarlık da yapıyorlarmış. Konuşmalarında kelle çetelesi, mark ve dolar varmış. Ayıkken değil de aldıkları haplardan sonra neler konuşmuyorlarmış ki... Eşek gibi anıranların uykusuzluktan gözleri pörtlüyormuş. Beneklilerin potinlerini çıkarıp bağlarken alacakları on beşlik kızlardan söz ediyorlarmış. Bir benekli gözünü Yekta'nın gözüne dikmiş, "Ben iyi koku alırım sen boyalı kuşsun!" demiş. Sonra Yekta'nın gözünü bağlayıp dere tepe düz gitmişler. Sorgu evine geldiğimde çürümüş et, kan ve asit kokusundan bayılacak gibi oldum, diyordu.

Mektuplar toz kokuyordu; evirip çevirip yeniden kokladığımda barut kokusu alıyordum. Mektubunun arasında mutlaka kumsu parçacıklar oluyordu. Satır aralarında, sözcüklerde bir şeyler arayıp duruyordum. Mecburi hizmete başladığından beri yazısında bir değişiklik var diye düşünüyor, ama bunu ona söyleyemiyordum. Eski yazısıyla karşılaştırıp, "Hımın!" diye kafa sallıyor, yorumlar yapıyordum. Yazısı küçülmüştü. "T, L"lerin belleri bükülmüştü. Noktalar tekleşmiş, kuyruklar güdükleşip dikleşmişti. Paragraf bırakmaması, yer yokmuşçasına sayfanın sonuna doğru ufak ve sıkışık yazması sinirime dokunuyordu. Yazıda gezinen sıkıntıyı toplamak istiyordum. Yazısı kara benekli binlerce kurtçuğa dönüşüyordu. Okuldaki aramalar geliyordu aklıma. Kırtasiyecinin önünden geçerken kâğıt toplarının hepsini Yekta'ya göndermek istiyordum. Yekta ile Dara, "Yalnızlık çekilmiyor," diyorlardı.

Yekta pencerenin önünde gidip gelenlerin ayak seslerinden uyuyamıyormuş. Bir keresinde pencereyi aralayıp baktığında, çocuk mezarına benzeyen ayaklar "Rap rap rap!" diye gidip geliyormuş. İlçeye giriş çıkışlar yasaklandığında bu ayaklar daha çoğalıyormuş. Keyiften ıslık çalanların çoğu sınır boyu kaçakçılarıymış. Pahalı saatleri, altın tespihleri varmış. Bir de ergen kızların ailelerine paraları bastırınca daha çok ıslık çalıyorlarmış. Hepsinin altın dişi ışıldıyormuş, burunlarına çektikleri tozla mayışırken, gözleri kızarıyormuş. Gözlerinin kızardığını sadece kasabalılar görüyormuş. "Aman ha! Bunlar işte!" dediklerinde, mezar ayaklılar, birkaç kişiye pusula gönderiyormuş; pusulalardaki kuru kafaları görenler bir daha hiç konuşmuyorlarmış. Mazot ticareti yapan erkekler ise baş ağrısı çekiyormuş. En günahsız el değmemiş yine onlar, diyordu Yekta. Kabak önünde sonunda onların başında patlıyormuş. Tek gözlü, tek ayaklı, tek kollu insanlar öyle çokmuş ki... Hafifçe aksayanlara bu işin piri diyorlarmış. Mazotlu giysileri yıkamaktan kadınların elleri parçalanıyormuş. Kızarık, ezik eller, daha çok kazancın işaretiymiş. Morarmış bileklere takılan bileziklerine emanet gözüyle bakıyormuş kadınlar, bunların kız oğlan kızlara ya da mezar ayaklılara gideceğini bildiklerinden, yün yastıkların, yatakların içine gizliyorlarmış. Me-

zar ayaklıların canları sıkıldığında, bildik evlerin kapılarını tıklatıp, dedektörle arama yapıyor, altınları ceplerine sıkıştırıp, "Can paramız!" diyorlarmış.

Yekta her an yok edileceği korkusunu yaşıyor, konuştuğu herkesten şüpheleniyormuş. Odacıdan, yamuk ağızlı bakkaldan, sırıtarak kart veren postane memurundan, çöpçüden, çakmakçıdan. İşyerinde çalınan dinamit yüzünden epeyce başı ağrımış, tehditlerin sonu gelmiyormuş. Şantiyeden geldiğinde çoğu kez su akmıyormuş. O an ortalığı darmadağın etmek istiyormuş. Mahalle çeşmesinden bidonla su getirdiğinde, pencerenin önünde, kapının aralığında dikelen kızlar kıkırdıyorlarmış. Çakmak ve tütün satan adam gece gündüz evinin önünde dolanıyormuş. Evinin köşesindeki molozların üstüne tünüyor, habire tütün sarıyormuş. Gelen geçenlerin tabakasına tütün bastırıp kulağının arkasına sigara sıkıştırıyormuş. Gören kaçık sanırmış. Kaçık olsaymış mezar ayaklıları gördüğünde hazırola geçip ciddileşmezmiş. "Sokaklarda volta atışını, yıkıntının üstüne tüneyip güneşlenişini, anlamlı gülümseyişini, top oynayan çocukların arasına dalıp şut çekişini, sırtını ağacın gövdesine sürtüşünü, su taşıyan kızları gördüğünde öksürüşünü dikkatle izliyorum," diyordu Yekta. İlçenin daracık caddesinde yürürken adam da arkasından geliyor, tütün sararak yasaklı şarkıları söylüyor, ardından "Kem gözlerden sakın, kendini koru, kendini koru!" diye mırıldanırken, mezar ayaklıları gördüğünde de marş söylemeye başlıyormuş, öyle marşlar ki köpekler bile hazırola geçiyormuş.

"Her birimiz bir tarafa dağıldık, bu sessizlik iyiye işaret değil, izimizi karıştırmamız gerekiyor," diyordu Kendal. Yeni bir yer keşfetmiştik "Damsız Girilmeyen!" Böylelikle kaygılarımızdan bir an olsun sıyrılıp kendimize gelmeye çalışıyorduk. Kapıdaki korumaları görünce mezar ayaklılarla ne çok benzeştiklerini düşündüm. Boyunlarındaki kolyelerde ağızları kuyu gibi açılan anaların, çöplük karıştıran çocukların bakışlarını gördüm. Kaslı kollarındaki dövmelerde bayrak, akrep ve silah figürleri vardı. Hepsi ya sakız çiğniyor ya da leblebi yiyorlardı.

Loş bara gittiğimizde herkes bize bakıp gülüyor sandım. Barda pek kimse yoktu. Üç çift vardı. Kolonun arkasından çaktırmadan bakıyordum. Kendal beni dürtüp "Ayıp ayıp!" dedi. Kendal'in terleyen alnı çok şey söylüyordu. Hemen sağımızdaki çifte baktım. Kırnav kediler gibiydiler. Adam bacaklarını üst üste atmış, yanındaki çıtırın saçlarıyla oynuyordu. Kız keçi yüzlüydü. İki boynuz oturttum başına, kalkıp ortada dolandığını, gerdan kırdığını, boynuzlarıyla adamın karnını deldiğini düşündüm. Adamın midesinden dökülen küçük naylon poşetlere saldıran korumaların zafer işaretleri aklımdan geçiyordu ki, bar karanlığa gömüldü. Kendal "Listelerin bir ucu burada," dedi. Keçi yüzlü kızın incecik bedeni kımıldıyor, soluklar yükselip alçalıyordu. Kendal kulağıma "Bir kayıp daha verdik, yarın taziyeye gideceğiz," dedi.

Köşe başında mezar ayaklılar bekliyordu. Kasklarını gözlerine indirmiş sakız çiğniyorlardı. "Bu ayaklar gittikçe çoğalıyor," dedim Kendal'e. "Şarkılarımızın sesini kesmek için büyüyorlar," dediğinde, ayaklara baktım; ayaklar iki gruba ayrıldı, gittikçe büyüyen ve gittikçe küçülen ayaklar...

Taziye evine gittiğimizde kimsecikler yoktu. Saçları kınalı anne odanın karanlık köşesinde oturmuş tespih çekiyordu. Yerinden kımıldar gibi oldu; acı yumaklarının gizlendiği sesiyle "Artık taziye yapılmıyor," dedi. Anne uzaklara bakıyordu. Yarım kalmış yaprak yeşili örgü kazak minderin üstündeydi. Kafeste keklik tıkırdıyordu. Sobanın maşasına uzandı anne, maşayı açıp kapadı, metalik ses kekliğin tıkırtısını bastırdı. "Neden dünyaya geldik ki?" iniltisiyle, içeriye bir kadın süzüldü. Elbisesinde yaban gülleri vardı. Teyzesiymiş. Kadının yüzü yanıktı. Bize bakarken, yüzü seğiriyordu; gülümsüyor sandım. Teyze minderin üstündeki örgüyü aldı, evirdi çevirdi, kaçamak bakışlarla bize baktı; titrek bir sesle "Üç günde bir tane bitiriyoruz," dedi. Teyze örgü örmeye başladı. Anne sobanın içine gaz döktü; çakmağın sesiyle birlikte odunlar alev aldı. Anne: "Aha yüreğimiz böyle!" Teyzenin kaşları oynadı. "Bir sen misin?"

Teyzeye, "Sizi tanıyorum," dedim. Burnunu çekti. "İyi zılgıtçıyım, herkes tanır beni." Anne, "Ben de açlığa çok dayanıklıyım," diye mırıldandı. Sobanın şavkı güllü elbiselerinin üstünde titrerken, "Zılgıt ve açlık!" sözcüklerine takılıp kaldım. Teyze örgünün şişini sobanın tahtasına vurup, "Konuşmanızda yabancılık var," dedi. "Var mı?" diye sorduğumda, anne kafa sallayıp, "İnsanın yüreği yabancılamasın yeter ki!" dedi. Teyze öfkelendi. "Konuşamazsak yüreğimiz tümden kurur!" Anne sobayı karıştırdığında Kendal, "Anne doğru söylüyor..." dedi. Anne gözlerini kapadı, keklik öterken sesi uzayıp gitti: "Kuşlar bile kendi dilinde şarkı söylüyor." Teyze yaprak yeşili kazağı okşadı, "Her ilmikte binlerce acı yüreğime batıyor. Eskiden zılgıt çekmeyi bilmezdim, utanırdım; şimdi hepimiz zılgıt çekiyoruz.

Koyun bakışlılar zılgıt çekmeye yanaşmıyorlar, kurt bakışlılar korku salmış yüreklerine," derken, kaşları çatılıyor, şişleri takırdıyordu.

Teyzenin kuru dudaklarına, dövmeli alnına, iri göğüslerine ve çökük tırnaklarına dalıp gittiğimde keklik daha yüksek perdeden ötmeye başlamıştı, her şey kekliğin sesinde düğümlenip bilincimizde dağılıyordu. Teyzenin ve annenin kararlı yüz hatlarından ürperdim. Sonra babamın korkaklığını düşündüm. "Teres oğlu teres!" Teyze, "Senin annen de örgü örüyor mu?" diye sorduğunda her yanım iğneciklendi, utandım. Bakışlarımı kaçırıp maşaya uzanmaya çalıştım. "Yok!" dedim. O an Kendal de rahatsızlık duydu. Avuçlarını sıkıp bacağını salladı. Alaycı bir gülümseme yayıldı teyzenin yüzüne, "Kim bilir anan zılgıt çekmeyi de bilmiyordur," diye fısıldadı.

Anne yerinden kalktı, bir şarkı tutturup odanın içinde gidip geldi. Şarkıda gidip de dönmeyenlerin yanı sıra derin bir özlem vardı. Teyzenin tiki çoğaldı, "Bu şarkıyı unut!" "Unutmak kolay mı ki!" Tespihini çekip, tüm şeyhlerin adını sıralamaya başladığında, teyze bana bakıp "Ya sabır!" dedi. O an soluklarımız sıklaştı, keklik kafesi gagaladı, anne "Karanlık bastırmadan gidin," diye mırıldandı. Her gece maskeli adamların sokakları arşınladığını, telsizlerle konuşup duvar diplerine işediğini söyledi. Anne okunmuş akide şekerinden ceplerimize tıkıştırdı, okuyup üfledi. Teyze güldü. Anne "Cık cık!" yaptı, teyze "Çarpılmam çarpılmam!" deyip, işlediği kazağı göğsüne bastırdığında, "Kalkalım, karanlık çöküyor," dedi Kendal.

Doludizgin bir cesaret ve umut bazen çarpışıp kara bir sızı oluyor. Kara sızıya yakalananlar gökyüzüne bakıp ileniyor. İnsanların çoğu kolay ölümü konuşuyor. Nehrin suyu çekildiğinde ayaklarına taş bağlayıp atlayamıyorlar. Örgü yapmasını seven, iyi zılgıt çeken kadınlar patates çuvallarını, urganları ve telleri saklıyorlar. Yekta, burada da kolay ölüm aranmaya başladı, diye yazıyordu. Öyle ya boyalı basın, petrol kentini işaret ediyor, ölümler yalnızca orada mı ki! Kendi şarkılarını söyleyemeyen tüm kentlerde, ilçelerde, köylerde... Eşek gibi anıranlar ve mezar ayaklılar eli yüzü düzgün kızlara, kadınlara yaklaşıyorlarmış. Bazen yüreklerini çalarak, çoğu kez de kor-

kutarak onları elde ediyorlarmış. Hamile kalanlar, kızlığını kaybedip yüzüstü kalanlar çareyi ölümde arıyorlarmış. Fırsat buldukça nehir kıyısına iniyordum. İp gibiydi nehir. Çocuklar boş kovan, konserve kutusu ve izmarit topluyordu. Güneş burnunun ucunu göstermeye başladığında keçilerini güden kız da odun istifliyordu. Beni görünce dudağını ısırıp güldü, "Ka hewalê te?"* Ona cebimdeki akide şekerinden verdim. Ağzına atıp yanaklarını şişirdi, "Senin kocanı da mı vurdular?" Ayağım konserve kutusuna takıldı: "Barbunya pilaki." Kız odunlarını çuvala bırakırken, "Büyük adamlar bunları yiyor." Sonra elinin tersiyle burnunu silip, "Babam büyük adamların ciğeri yok diyor," derken, elleriyle on biri işaret etti, "Yanzdeh, yanzdeh jine bî!"** Mahallelerindeki kocası öldürülen kadınları saydı. "Babam yaşlı olmasaydı onu da öldürürlerdi!" diye inledi.

Bahar aylarında nehir kabardığında ölümler artıyordu. Nehir kıyısında yürürken, çakıl taşları gözümde mezar ayaklıların dişlerine dönüşüyordu. "Ne arıyorsun?" derdim kendi kendime. Rüzgâr nehrin yüzünü kırıştırıyor, kız odun torbasının üstüne oturmuş rüzgâra karşı konuşuyordu. "Yanzdeh jine bî Ayşê, Xezal, Gülistan, Zozan, Beqê..."

* "Hani arkadaşın?"
** "On bir, on bir dul!"

Eve gittiğimde sessizlik yüreğime taş gibi otururdu. Ne kitap okumak ne de sayı saymak avuturdu. Seksck oynardım. Pencereden gökyüzüne bakarken, evimizin birinci katta oluşuna sinirlenirdim. Zılgıt çekemeyen annem ile teres babamı düşündüğümde içimden elime keskin bir kılıç alıp sokaklarda bağırıp çağırmak geçiyordu. Sokağın başında gidip gelen adamları gördüğümde, her seferinde neden bu denli birbirlerine benzediklerini düşünüyordum. Leblebi yiyişlerine ve ayaklarına takmıştım. Çürümüş ekşi koku burnumun direğini sızlatırken, ölüm ipek böceği gibi salya akıtıyordu. İpek böceği olmak istiyordum. Ağaçlarda, direklerde, köşe başlarında, kapıların eşiklerinde, enselerde, koca ayaklarda söylenemeyenler geziniyordu; bu gezinmişliğin akışında gidip gelirken baykuş oluveriyordum birden; öyle bir oluveriyordum ki, tombul, çatlamaya hazır bir baykuş! O an her şey bilincimde darmadağın oluyordu. Boşalıyordum. Sarı ovada uçuşan yaprak kadar hafifliyor, yüksek sesle gülmeye başlıyordum. Delirmek kolay değil, ölümü seçmek de...

Dara ve Yekta'nın mektupları gecikiyordu. Onlarla her şeyi paylaşıyordum, ama kafamdan geçen abuk sabuk düşünceleri bir bilseler, diye düşünüyordum. Ne Kendal'e ne de onlara ölümden korktuğumu, enseleri saydığımı anlatamıyordum. İnsanlar kafesteki kuşlara, akvaryumlara merak sarmış. Ağızlarını sıkı sıkıya kapatanlar evde kuşlarla konuşarak rahatlıyormuş. Kafalarında dörtnala giden atlara yenik düşenler ise akvaryumlara dalıp gidiyormuş. Akvaryumda büyük balıkların küçük balıkları nasıl yuttuklarını görünce "Hıımm!" diye kafa sallayıp bir araya gelmek istiyorlarmış. Erkekler basık kahvelerde haberleri dinliyor ya da sebze halinde iş bekliyorlarmış. Hayvan alım sa-

tımı da durmuş, hayvancılık cahşlara kalmış. Benekli formalarıyla caka satıyor, kuyrukları, kulakları yanık cılız hayvanları öz malları gibi sahipleniyorlarmış, "İneklerinizde size benziyor," diyorlarmış. Karanlık basar basmaz "Haydi ava!" diye ıslık çalıyorlarmış. Silahlarının kabzalarında kuru kafa resmi olanlar terfi edip bayrak yaptırmak için didiniyorlarmış. Dağları, vadileri gezerken mayınları onlar temizliyor, ilk ateşi açıyor, kahraman olmak istiyorlarmış... Taziye evindeki kekliği anımsadığımda, kekliğin ötüşü kulaklarımda uzayıp gidiyordu, ihanetin bakışları da...

Bekleyiş içinde olmak kentin yüreğine gömüyordu. Kendal'e, Dara'nın ve Yekta'nın son mektuplarında korku vardı dediğimde, avurtlarını şişirip gökyüzüne baktı. "Korkunun Zifir'e ve Co'ya faydası yok!" Sonra öyle bir güldü ki, boğulur gibi oldu. Ben de gülmeye başladım, gözlerimden yaş gelesiye... Yekta'nın mektupları kısalmıştı; sözcüklerin, tümcelerin arkasındakini görmek istercesine defalarca okuyordum. Ölümler çoğalıyormuş. Yekta, "Sağ kalmanın yolu kabuğuna çekilmek ve hiç konuşmamak sanıyordum, ama değil!" diyordu. Hiçbir şeyle ilgilenmeyen kahveci, sabah sobasını tutuşturmak isterken sıkmışlar ensesine. "Şantiyeye giderken gördüm. İnsanlar toplanmış, elleri ceplerinde yere bakarak kaşla, gözle konuşuyorlardı. Bir-iki adım attım, kanım çekildi. Adam diz üstü yumulmuştu. Elindeki mazot şişesi kırılmış, başından sızan kanla karışmıştı. Buradaki insanlar, evler hep mazot kokuyor; koklayarak ağrılarından kurtulmak istiyorlar, hatta kaçak çaya birkaç damla katmak alışkanlıkları olmuş." Her zamanki gibi keşif ve polisler geç gelmiş, kahvenin önündeki insanlar dağılıvermiş. Çakmakçı adam sokağın bir ucundan bir ucuna koşturup dururken, "Kan içiciler içimizde!" diye bağırıyormuş.

"Sınıra asker sevkiyatının olduğu gece uyuyamadım; pencereler titrerken başımın içinden tanklar geçiyor sandımdı. Sonra suskunun suskusu çöktü... Ertesi gece kesik soluyuş ve zincir sesleri duydum, kulak kabarttığımda, bedenim kasıldı, yatağa gömülüp yorganı başıma çekmek istedim. Tıkırtı büyüdü. Kim o dercesine kasten öksürdüm; öksürüğümü yansıladı ses. Elime demir çubuğu alıp arka pencereye yöneldiğimde, duvardaki gölgeme baktım: heyula gibiydi! Bacakla-

rım titredi. Perdeyi araladığımda bir şey göremedim. Ay ışığı paslı demirleri, çürümüş tomrukları aydınlatıyordu.

"Yanılsamaydı belki. Perdeyi kapatıp bir-iki adım atmıştım ki, keçi hapşırığına benzer bir ses duydum. Hapşırık üçledi. Pencereyi açtığımda boğazım kurudu; donakaldım. Çırılçıplak bir kadın tomrukların üstünde yaylanıyordu. Gözlerimi ovuşturdum. Kadın dağınık saçlarıyla tarla cadılarına benziyordu. Beline bağladığı kalın zincirin ucunda, koca bir asma anahtar vardı; anahtar edep yerini örtüyordu. Belindeki zinciri sallayıp bahçeye atladı, zafer işareti yaparken bana baktı, zinciri şakırdattı, ellerini gökyüzüne kaldırıp 'Ben bakire Meryem'dim Meryem'dim!' dedi. Sonra saçlarını yolup avazı çıktığı kadar bağırdı. Ne yapabilirdim ki? Perdeyi kapatıp ışığı söndürdüm. Yatağa gömüldüğümde, ses gecede büyüdü... Kaba ayak seslerinin yanı sıra homurtularla baskılanmaya çalışan kadının çığlığı kesildi. Sabaha dek kadının çığlığını, edep yerindeki anahtarını, dağınık saçlarını düşünüp durdum," diyordu Yekta. Şantiyede geri plana vermişler. Yanına gelenler "Vatan Millet, Sakarya!" edasıyla göz altından bakıp çaylarını höpürdetiyor, suçüstü yakalayamadıkları için gerginleşiyorlarmış. Saatlerce haritaya bakarak sıkıntısını dağıtmak isterken, şef gözlüklerinin üstünden bakıp, "Gözlerinin önüne ne geliyor aslanım?" diyormuş. "Yüreğim patlamaya hazır bir bomba! Puslu dağlara bakıp duruyorum..." diyordu Yekta.

Yüzler, sesler, sözcükler bilincimde bir hücre gibi çoğalıyor, boğuk bir uğultuya dönüşüp kulaklarımda parçalanıyordu. Siren sesiyle birlikte esnaf dükkânların kuytu köşesine çekiliyordu. O an perdeler kapanıyor, kapılar kilitleniyor, sessizlik koca bir yanıt oluyordu. Sabah ise hiçbir şey olmamış gibi güne başlanıyordu. Nehir kıyısında, yol ağzında bulunan cesetler herkesin cesedi oluyordu. Bir anda mahşeri kalabalık oluşuyor, zılgıtlar göğe ağarken, geniş açılar çizip takla atan güvercinler de kalabalığa eşlik ediyordu. Mezar ayaklılar burçların bir yerlerinden ateş açıyorlardı. Yara alan güvercinler kalabalığın ortasına düştüğünde, insanlar bir araya geliyor, sıkıca kenetleniyorlardı.

Ertesi gün kepenkler iniyor, öfkenin gölgeleri uzuyor, ölüm oruçları başlıyordu. Grev yerine gittiğimde yere göğe sığamıyordum. Bütün yüzlerde tarumar olmuş yöreleri, dağların gölgesini görüyordum. Sesler birbirine benziyordu, soluklar da... İyi zılgıt çeken teyzeyi gördüm. Bana kafa sallayıp zafer işareti yaptı, yanıma yaklaştı: "Hani mürekkep yalamışlar? İğneyi kendilerine, çuvaldızı da bize batırsınlar!" Teyzenin gözünde çeliğin ışıltısı vardı. "Açlık grevindeyim, şeker ve tuz depoladık, vitamin ilaçları da..." Bir an teyzenin bakışlarında asılı kaldım. Alaysı bir yelin kımıltısını gördüğümde art arda öksürdüm. Ses tonuma güçlü bir tını vermeye çalışarak, "Arkadaşlar vitamin hapları getirmeye çalışacaklar!" dedim. Teyze tülbendiyle yüzünü kuruladı, ağzının içinde fırıldak gibi dönen diline bakarken, titreyişlerle yükselen sesinde boğulup kaldım. Teyze yorulmadığını göstermek istercesine köşeciğine çekildi, gevşeyen kaşbastısını sıkıca bağlayıp örgüsüne devam etti. İlmik atışıyla birlikte, kaşları, dudakları da kıpırdıyordu. Odaya girip çıkanları süzüyor, kalçası büyük kadınlara çatıyordu. Sonra sandalyeye kaykılarak oturan erkeklere... Süslü bir kadın çiçek getirdiğinde, teyze "cık cık!" yaptı. "Çiçek neyimize, otur da örgü işle, tövbe tövbe!" dedi. Kadın çiçekleri okşadı, "Ne güzel kokuyor, sarı kırmızı yeşil..." dediğinde, teyze, "Belê belê," dedi. Bütün gözler kadının üstündeydi. Parlak ceketine, kadife eteğine, yakası kürklü kabanına bakıyorlardı. Kadın bana bakıp, tutukça gülümsemeye çalıştı. Ona içtenlikle gülemezdim. Gözlerinin yumuşak çoraklığına, çok şeyler dikmek isterdim.

Dışarıya çıktığımda başı sargılı kadınlara rastladım; ara sokaklara dağılıp zılgıt çekiyorlardı. Savaş yetimi çocuklar da annelerinin arkasından koştururken, cimri güneş gözlerimde eriyor, mezar ayaklılar ağız dolusu küfürler savuruyorlardı. Bana yabancı olan sözcükler anlamını yitiriyordu. Çocuklar sakırga gibi yapışıyor, mendil, ciklet almam için yalvarıyorlardı. Çantamın dolu olduğunu söyleyince, "Tişt nabe, tişt nabe, disa bistîne!"* diye bağırıyorlardı. Ceplerimi yokladım, bozuk param yoktu. Yurtdışından gelen bir gazeteci günah çı-

* "Bir şey olmaz, bir şey olmaz, yine al!"

karırcasına nasıl da para dağıtıyordu. Ona "Burada olursan alışırsın, biz etkilenmiyoruz artık," dedim. Nehir kıyısı ve yol ağzındaki cesetler bilincimde uzadıkça uzuyordu.

Nehirden safran rengi buhar yükselirken, köpekler dolanıyor, at seven o ihtiyar yere çömelmiş uzaklara bakarak sigara içiyordu. Kadınlar elleri koltuk altında dualar mırıldanıyor, erkekler yumruklarını sıkıp duruyorlardı. Nehir durgundu. Kara gözlüklü adamlar günbatımını yararcasına geldiler. Nehir ağıt oldu, çakıl taşları hüzün... Yüreğim bin parçaya bölündü, belleğimin büyük bir unutuluşa sürüklenmesini istercesine dolanıp durdum.

Eve geldiğimde pelte gibiydim. Ağır akışkan karanlıkta anlaşılmaz bir çığlık oldum. Korkunun doruğunda cesaret vardı biliyordum. Deliksiz uykularımı unuttum, karanlık içime akıyor, hiçliğim daha çok yumrulaşıyor, hiçin beyni, hiçin gözü, hiçin eli ve ben...

Gün geçtikçe çoğalan delilerin arasına karışmak istiyordum. En gözde deli gencecik bir kızdı. Kıçı yırtık pantolonundan morarmış kalçası görünüyor, ara sıra kirli sarı bir peruk takıyor, gelen geçen erkeklere yumruk sallıyor, mezar ayaklılardan sigara istiyor. Mezar ayaklılar kimsecikler olmadığında onunla eğleniyor, uzağa şeker atıyorlar, deli kız kedi gibi mırlayarak koşuyordu. Çoğu kez, akşamüstü eve döndüğümde onu hâlâ şeker ararken görüyordum. Ağacın kökünü kazıyor ha kazıyor, bulduğu taşları dikkatle inceliyor, biriktiriyordu. Bazen kazdığı çukura çişini yapıyordu. Mezar ayaklılar ise höyküre höyküre gülüyordu. Onları gülerken gördüğümde, insan olduklarını anımsıyordum. Çoğunu tanıyordum: fırlak dişli, tilki suratlı, Tatar, deve dudaklı, kikirik boylu...

Saçlarım uzamıştı; farkında olmadan çekiştirmeye başlamıştım. Kuaföre gittiğimde, kuaför kısık sesle "Gel kimse yok!" dedi. Soba kızarmıştı. Düğme dudaklı kız kardeşi, elindeki havluyu evirip çevirerek kurutuyordu. Diğer havlular ise tele asılıydı. Hepsi griydi. Kız kardeş yere bakarak kendi kendine gülüyordu. Abla isc değişmişti. Saçları yağlı değildi, ter kokmuyordu. Pembe bir bluz giymişti. Boynu bluzun içinde incecikti. Sobanın üstündeki demlik cızırdıyordu. "Bir değişiklik var bu ablanda, ama ne?" dercesine kız kardeşe baktım. Kız kardeş gülümsedi. "Birini seviyor," dedi. Ablanın yürüyüşündeki kösnülük boşuna mıydı? Ağzı kapanmıyordu. Sarkık yanakları, dudağının çevresindeki derin kırışıklıklar, geçkin yaşının altını daha çok çiziyordu. Kız kardeş kemik yığını gibiydi. Havluları kuruturken gözlerini yerden hiç ayırmıyordu. Abla, "Babamın, anamın elinden nerelere gidem? Anam parkinsonlu babam da tansiyonlu. Babam dükkânı kontrole geliyor, sanki bok var!" derken, elini gök yüzüne kaldırıp ilenir gibi söylendi: "Allah hoş kerhane hoş diyen sanki benim, pis kerhaneci, ölsün!" Kız kardeş, "Ölmez ölmez böyleleri!" diye yanıtladı. Abla, "Tıfıl bir katil tutacam, sıkıştıracam parayı avucuna..." Çay doldurup fiyat biçici gözlerle bana baktı: "Çok zayıflamışsın, öğrencilerin açlıktan nefesi kokuyor." Kız kardeş sobada havluyu yaktı. Abla, "Sersem tavuk!" diye bağırdı.

Yeni diktirdiği dantel tül perdeyi araladım. Kuru dallara konup kalkıyordu kuşlar. Teyzenin "kendi dillerinde şarkı söylüyorlar" sözünü anımsadım. Abla çayını höpürdetirken, sinsice gülümsüyordu. Saçlarımı kesmek istemiyor gibiydi. Zayıf, kuru elleriyle dizinde tempo tutuyordu. İsterik yarım bir kahkaha atıp eliyle ağzını kapadı. "Bek-

le biraz, nasılsa kocan yok!" Gözlerini süzüp, "Sevgilin de yoktur senin!" Boğazım kurudu. "Nereden bildin, alnımda mı yazıyor?" Elini şaklattı, kahkahalara boğuldu, "Ben anlarım," derken, kız kardeşini dürttü, "Hey uyuma, suyu ılıt." Abla daha da cimrileşmişti. Şofben kullanmıyordu, tüpü her zaman yeni bitmiş oluyordu. Mercimek kadar krem kullanıyor, sprey sıkarken elleri titriyordu. Kız kardeş anlamsız şeyler mırıldanıp kalkmam için işaret etti. Banyoda saçlarımı yıkarken ağzı yumurta kokuyordu. Gözlerimi kapattım, soluk almamaya çalıştım. Kız kardeş kikirdedi. "İnsanlar dişçi koltuğunda bir de burada gözlerini kapatıyor; sevgilin yok mu?" diye fısıldadı. Elleri boynumda gezindi, gerildim. "Islandın mı?" "Yok yok!" dedim. Havluyu başıma sararken, "Benim elime erkek eli değmedi, iki gözüm önüme aksın ki!" Elini kalçasında gezdirdi, "Bende hiç et yok ki!" Pantolonun içinde değnek gibiydi. Eliyle kalçamı yokladı: "Seninki benimkinden iyi!" Abla aynaya bakarak bir şarkı tutturmuştu. Kız kardeş parmaklarını kütürdetti. Abla "Görgüsüz! Ne kütürdetiyorsun, Avrupalıların yanında ayıpmış," derken, onaylamamı beklercesine aynadan kafa salladı. "Öyle değil mi ya, oralarda sevişmek de selam vermek gibiymiş, canın istedi mi şip şak fişi tak..."

Kara bahtlı hayalleri kulağımı yalarken, makas her şaklayışta yüreğime batıyor gibiydi. Yere dökülen saçlarımı gördükçe bir şeylerden arındığımı, hafiflediğimi sanıyordum. "Sıhhatler olsun!" dediğinde zil çaldı. İçeriye iri kıyım iki adam girdi. Dosdoğru arka odaya geçtiler. Abla arkalarından gitti. Kız kardeş, "İşte sevdiği bu!" dedi. Abla beni yolcularken, "Polis polis yaa yaa!" dedi.

Dışarıya çıktığımda ayaklarım beni kentin dışına götürdü. Evler, insanlar azaldıkça daha derince soluk alıp veriyor, yitip gidenlerin sesini duyar gibi oluyordum. Havada ağır bir yanık kokusu vardı. Salaş kahvelerin içerlek odalarında, saz benizli adamlar televizyona bakıyor, titrek yaşlılar elleri yüzlerinde uyuklarken, kadınlar merdivenleri süpürüyor, tandırları şişliyordu. Çocuklar ise çamurlu gölcüklerde kâğıttan kayık yüzdürüyor, esir almaca oynuyorlardı. Yeni yetme kızlar kuytu köşelerde bir araya gelirken, akşamki silah seslerinden söz ediyor, bir yandan da aldıkları kot pantolonu birbirlerine gösteriyorlardı.

"Ateş böcekli, simli, taşlanmış," diyorlardı. Saçları oksijenli kız, "Ağabeyim duyarsa öldürür, üstüne etek giyecem. Anam pantolon giyenler kahpe oluyor sonunda diyor," dedi. Yanındaki dürttü, "Şışşt bak, bir pantolonlu geliyor!" Oksijen saçlı kız, "Bu polis olabilir," dedi. Durdum. Gülümsemeye çalıştım. Uzun saçlısı: "Bunlar casusluğa geliyor." "Casus! MİT, MOSSAT, CİA," diye mırıldandım.

Çöp yığınının önüne gelmiştim. Kuşlar kara bulutlar gibi konup kalkıyor, uyuz köpekler dilleri dışarıda soluyor, kediler hırlaşıyordu. Isırıcı olmaya başlayan rüzgâr, çöplükteki çocukların sesini uzaklara taşıyordu. Yığının içinde kımıldayan küçük bedenler taşıdıkları torbanın arkasında görünmüyorlardı. Çöplüğü geçtim. Rüzgâr kulaklarımı dolduruyor, ağır koku burnumun direğini sızlatıyor, içimdeki kırgınlık omuzlarıma dolu dizgin bir yabancılıkla çörekleniyordu. Nereye gidersem gideyim, bu kent içimde büyüyecek ve her yer bu kent olacak...

Bozuk yollar, yamuk direkler ağızları büzük yaşlılar gibi bir şarkı tuttururcasına bana bakıyordu. Karınca gibi ilerleyen insanlar "FAK FUK FON"dan dağıtılan yemeklere üşüşüyorlardı. Kuşlar pike yaparken, "Yazgı mı bu?" diye bağırdım. O an ateş gözlü Ares'i gördüm; gök tahtına oturmuş gülümsüyordu.

Ucuz yemek kokusu, haykırışlar, itişmeler, kakışmalar arasından ilerlerken, yalancı kepçeler ışıldıyordu. Eskimo suratlı birkaç adam iki karavana arasında volta atıyor, "Devletimiz çok yaşasın, Tanrı devlete zeval vermesin!" diye el ovuşturmaları gerektiğini anımsatıyordu. Şakşakçıları görünce içimdeki bomba tıkırdamaya başladı, patlamak için bir neden ararcasına, şakşakçılara bel bel baktım. O an gölgem bine, on bine dönüştü, ayaklarım yerden kesildi. "Benim ki, ben!" dedim. Çünkü gölgeler büyüyüp çoğaldığında hava aydınlanmaya başlar, diyordu Mizgin. Beyaz gömleğiyle bana bakıp el salladı; ütü çizgisi jilet gibiydi, üstünde karıncalar ilerliyordu. Her şey baştan başa özlem olduğunda ve özlemin içine korku sızdığında rap rap rap ayak sesleri duydum, gıcırdayan o uçtum akıllı ayak sesleri...

Dörtyol kavşağına geldiğimde akşamdı. Vitrinlerde, egzozu patlak arabaların aynasında kendimi gördüğüm an duraksadım. "Bu

aynaları kim icat etti? Şeyin aynası, kıç ayna, beni bana yansıtan şeyin şeyi!" diye bağırdım. Bağırdım mı bilemiyorum...

Sokağımıza geldiğimde fırından ekmek almak istedim. Raflar bomboştu. Belki içeride vardır diye kapısını araladım. İki çırak höpürtüyle çay içiyor, peynirli dürümü iştahla yiyorlardı. "Ekmek" dediğimde, hiç yanıt vermeden dillerini damaklarında şaklatıp "Nuç!" dediler, sonra sır vermek istercesine, "Abla ekmek yetiştiremiyoruz!" diye fısıldadılar. Evde ekmek yoktu. Eve gitmek istemiyordum. Epeydir uğramadığım uzaktan akrabamız geldi aklıma.

Emekli karı kocaya gittim. Ev sessizdi. Balık kokusunu gidermek için limon kabuğu yakmışlardı. Teyzenin sevinçten gözleri parladı, amca battaniyenin altından doğruldu, havanın soğukluğundan yakındı. Saatin tik taklarına odaklandım. Teyze telefon etmeyen iki oğlundan söz ederken, onu dinleyemiyordum. "Dizimin dibinde olsaydı, yürek çarpıntılarım diner, uykusuzluğum kalmazdı." Baba, "Hıımm!" dedi. Anne, "Söyle söyle, ne sinsice hımın, deyip duruyorsun?" Anne parlak bir tepside balık getirdi; yanında turp ve havuç salatası vardı. Baba diliyle dişlerini yokladı, "Balıklar tazeydi." Anne, "Balık almasını bilmezsin sen!" Ağzıma balıkları tepiştirdim, kılçıklar diş etimi acıtıyordu; ben mi balıkları yedim balıklar mı beni yedi anlamadım. Baba, "Bugün kaç ölü var?" dedi fısıltıyla. Anne bunları duymak istemiyordu besbelli, iç geçirdi. "Kaynar su var, istersen yıkan!" dedi. O an şişman bitleri düşündüm. Anne, duvardaki Kabe fotoğrafına bakarak dua ediyor, Hacer-ül-Esved taşının çevresinde dönüyormuş gibi dalıp gidiyor, baba da dünyanın tadının tuzunun kalmadığından yakınıyordu.

Balık kokusuyla birlikte insanın içine işleyen, garip bir yaşlılık ve yalnızlık kokusu vardı. Mutfağa geçtik. Annenin dudakları titredi, bir şeyler aranırcasına buzdolabının kapısını açıp kapadı. Titrek bir sesle sordu: "Komposto içer misin?" İçmek istemiyordum, ama titreyen dudakları görünce, "İçerim," dedim. Ayva dilimleri yumuşacıktı. Baba da mutfağa geldi, kasıtlı bir öksürükle varlığını fark ettirmek istercesine komposto istedi. "Bugün ölü sayısı yüksek!" diye inledi. Kompostoyu içerken, ayvaların takma dişlerinin arasında ezilişinden

huylanıyordum. Düşüncelerimi okuyacak da suçüstü yakalanacakmışım sanısıyla, "Komposto güzeldi, bir daha almak ister misiniz?" dedim yarım ağızla. Babanın protezi takırdadı, dilini damağında gezdirdi, başını "hayır" anlamında salladı. Sonra gözlerini bir noktaya dikti, "Kaçan mülteciler bir sahil kasabasında taranmışlar!" derken bana baktı. Gözleri çok şeyler fısıldıyordu. Anne tencereleri ovarken oğulları için ninni tutturdu. Ona dilimizin şişkinliğinden, gıcırdayan postallardan, dolmayan filelerimizden, başka anaların acılarından, dağdaki şarkılardan da söz ettim. Kızarık gözleri kırpıştı, sesi alçaldı, "Ah kızım, ne yapabiliriz ki!" Sakız gibi çiğnediğimiz "Fil ve karınca" öyküsünü anlatırken, yıkadığı tencereyi kuruladım. Omzunun üstünden bana bakıp güldü. "İlahi karınca ve fil!" Sonra annesinden duyduğu fil öykülerini anlattı; anlatırken terledi. "Filler hep çoğalıyor, hiç eksilmiyor!" Dara, Kendal ve Yekta, "Boşuna uğraşma orta yolcu bile değil bunlar!" diyordu. "Yolun ortasından yeter ki sağa sapmasınlar," diyordum. İki yaşlı yatıya kalmam için çok ısrar etti, zor kurtuldum ellerinden. Zaten uykum Kaf Dağı'nda...

Binaya girdiğimde kapıcı çöpleri taşıyordu, gözaltından bana bakıp "Fıırr!" diye burnunu çekti,

"Seni gidi orospu nerelerde sürtüyorsun?" dercesine öksürdü. Yalancı öksürüktü, öksürüğü boğazında düğümlenesice. Tüm paraları cebine atıyor bunlar; yakıtçılar ve kömürcülerle anlaşmalı bu soyguncular. Sanki para gökten yağıyor; meteliğe kurşun atıyorduk. O cahil cühela kuaför kız bile biliyor, "Açlıktan nefesiniz kokuyor!" demedi mi? Onunki varken kokuyor. Gözü kulağı yenice açıldı haspanın. Aferin! Açılsın açılsın, geç bile kaldı. Rap rap rap ayak sesi... "Sen miydin Abdo Efendi?" diye seslendiğimde, "Benem abla! Karşı daireye kendi halinde bir kadın taşındı." "Yalnız mı?" "Hee hee yalavuz yalavuz!" dedi.

Kapıyı açıp içeriye geçtiğimde kulaklarım uğuldamaya başladı. Olduğum yere çöktüm, zemin birden çukurlaştı; akışkan bir sarmala ilerledim; güçlükle ayağa kalkıp yatağıma gittim.

Mizgin yine karşımdaydı. Rojhılat köprünün altında silahını temizliyordu. Kalabalıklar kalabalıklar... Ateşten kapıların önünde Kerberoslar uluyordu; uluyanlar yaklaştıkça mezar ayaklıların yüzlerine dönüşüyordu. "Yine onlar!" Rojhılat gökyüzüne ateş etti, "Tanrıyla güreşmeyi göze almazsak bunların düşleri daha çok büyüyecek!" O sırada Kerberoslar öyle bir uludu ki, gök karardı; ölüm şerbetini dağıtanlar binlerce parçaya bölünüp ağulu yağmur oldular. Ağaçlar ateş, denizler kan, dağlar ise bir volkan... Çukura indikçe iniyordum. Bir ara kendimi çimdiklcdim. O an film koptu, acı bir siren sesiyle birlikte gıcırdayan kapı sesi duydum; yaprak gibi titredim, ter içinde kalmıştım. Midem kasılıyordu, acıkmıştım. Peynirli dürümü iştahla yiyen çırakların ağız şapırtılarını duydum, sonra ışıldayan kepçeleri, karavanaların arasından gidip gelen Eskimo suratlı adamları, yemeğe üşüşcnlerin arasına katılsaydım, o sıcak yemekten... "Yoo yoo!" dedim. Güçlükle kalktım, bir-iki adım attım. Odadaki eşyalar biçim değiştirip farklı yaratıklara dönüştüler. Kimisi koca bir el, kimisi koca bir ağız, kimisi ayak, kimisi kıç, kimisi fırlak bir göz ya da kazma diş... Güldüm. "Deliriyorum galiba!" İçimdeki ses, "Delirmezsin delirmezsin!" İmdadıma yetiş Erasmus diye düşünürken, "Sumsare Sumsare!" sesi içimde uzayıp gitti. Banyoya geçip başımı soğuk suyun altına tuttum. Bütün bedenim iğneciklenirken, bir kriz atlatmanın haz dalgalarıyla titriyordum. Avucumu musluğa dayayıp kana kana su içtim; bir parça kurumuş ekmeği ıslatıp ağzımı şapırdatarak yedim.

Sokak lambaları sönmüştü, bahçe ve direkler zor seçiliyordu. Körlemesine yürüyüp yüklükten Siirt battaniyesini aldım. Pencerenin önündeki kanepeye iliştim. Nemli yapağı kokusu köy çöplüklerini ve ahırı anımsattı. Sağ kolumu uzatıp parmaklarımı ayırdım, titremiyor-

du. Yüksek sesle sayı saymaya başladım. Oda suskunun uzayıp gitmesinden çok, yok oluşun gölü gibi duruyordu. Ellerim, ayaklarım buz gibiydi. Bir ara ay görünüp bulutların arasında kayboluverdi. Bahçedeki ağaçlar gittikçe büyüyordu, öyle ki binaların çatısını geçiyor, kur yaparcasına birbirlerine eğiliyorlardı. "Peeh!" Aslında matrağın tekiydim. Matraklığım yüzümden okunur mu ki? Korkunun anaç kollarında ben, matrak ben, şey ben!

Saate baktım henüz erkendi. Dikkatim dağılmıştı, eskisi gibi kitap okuyamıyor, gereksiz takıntılarımdan sıyrılamıyordum... Kendimle cebelleşirken zil çaldı. Bizimkiler olamazdı. "Kim ola ki?" Ne güzel ısınmıştım. Ayaklarımı sürüyerek kapıya gittim, dürbünden baktım. Yeni taşınan komşuydu. Karşımda sıcak bir dostluk oluşturmak için bekleyen bir yüz vardı. Ne diyeceğimi şaşırdım. Kapıyı aralık tutmuş, tüm ağırlığımı sol bacağıma vermiştim. Duyulur duyulmaz bir sesle, "Yeni taşındınız galiba," dedim. Kadın, sönen otomatı yaktı, "Aslında epey oluyor." Merdiv enlerden tarafa bakarak, "Kibritiniz var mı?" diye sordu. Bir an önce gitmesini istercesine, "Var var," dedim. Mutfağa seğirtirken, arkadan bana baktığını, "Ne kadar da zayıf!" diye düşündüğünü hissettim. Kibriti uzatırken, kadının yüzü genişledi, ayaklarını paspasa siler gibi yapıp içeriye geçti. Onu içeriye davet etmemiştim ki! Bir an kendimden şüphelendim. Ona sadece alın anlamında "Buyurun," demedim mi? Divanın köşesine ilişirken, "Soğuk," dedi. Telaşla battaniyeyi toparladım, yüzümü kan bastı; bir yerlerim açıktaymış gibi pantolonumu çekiştirip, kazağımın kollarını kıvırdım. Battaniyeyi sandalyenin üstüne bırakıp karşısına oturmak istedim, sonra vazgeçip battaniyeyi yüklüğe bıraktım. Kalbim çarpıyordu. Ne konuşacaktım, ya MİT'e çalışıyorsa? Mutfaktan, "Aslında hiç yabancı değilsiniz, gözüm bir yerlerden ısırıyor, çay mı kahve mi?" diye seslendim. Kendini ele vermeyen ses tonuyla konuştu: "Hiç zahmet etmeyin biraz oturup kalkacağım." Mutfağa niçin geldiğimi unuttum; çekmeceleri açıp kaparken niçin geldiğimi anımsamaya çalışıyordum.

Akriman yaptığı yemeklerden bana da getiriyordu. "Zahmet etmeyin," dedikçe, ağzı mekik gibi gidip geliyor, boyun damarları kabarı-

yor: "Vallahi olmaz, ne var ki, bir tabak yemek." Çok titiz bir kadın. Sabahtan akşama dek temizlik yaptığından elleri kızarıktı, şişti. Her gece ellerine zeytinyağı sürüp, naylon poşet bağlıyormuş. Divanın kırışıklığını, tül perdenin eğriliğini anında düzeltiyor, kapısının önünü çamaşır suyuyla ovuyordu. Kapımızın önü simsiyahtı. Eski komşusu Gülay Hanım'dan söz ediyordu. "Nasıl yarışmacı bir kadındı. Taş beyazlatma yarışına girmiştik," diye gülüyor, halının üstündeki hayali kırıntıları toplar gibi yapıp boğuk bir sesle kendisiyle yarışamadığını anlatıyordu.

Enflasyon iyice yükselmiş, piyasa altüst olmuştu. Bakışlar, ayaklar, eller ve gülüşler gerilmiş teller gibiydi. Bursumuz yetmiyordu. Kendal ile bir araya geldiğimizde hesap yapmaktan çekiniyorduk. O benim hesap yapmamı ben de onun yapmasını istiyordum. Sonunda dudaklarını kemirip, kaşlarını çatarak yapmaya çalışıyordu. O an hiçbir şey düşünmek istemiyordum; ama ellerim durmuyordu, parmaklarımla masada trampet çalarken babamın sobanın arkasındaki kamburu geliyordu gözümün önüne. Defalarca hesapladığı borçları çıkışmadığında hindi gibi düşünürdü. O an annemin yüzüne damıtık bir hüzün çöker, onardığı giysiyi evirip çevirir, "Çok şükür!" derdi. Korkak "şükür delicikleri", ne diyeceklerdi ki?

Akriman'ın yemeklerine iyice alıştım. Tabaklarını da ezberledim. Başak, gül, geometrik ve su yolu desenli. Bizim tabaklarımız hep melamindi; çatladığında da atmazdı annem. Soğukta titreyerek yıkadığım bulaşıkların yağı hiç geçmezdi. Halamın kaçık çoraplardan diktiği bulaşık bezi hiç köpürmezdi. "Her şey sahte!" diyordu halam; sonra da zam yapanlara ağız dolusu küfürler ediyordu.

Arada bir Akriman'a uğruyorum, becerikliliğini seviyorum. İri baygın gözlerinden korkuyorum. Kalın dudaklarının kenarında çıkan sert tüyleri çekmekte inat ederken, saçlarını kulağının arkasına sıkıştırdığında, sol kulak memesinin üç çatallı yırtık olduğunu fark ettim. Akriman'ın omuzları titredi, "Kulağıma bak, hacı olursun!" dedi. Tek gözünü kısıp, "Eski küpeler çok ağırdı, bir de etim pis, koca da sevmedi etimi; fingirdek bir kadınla aldattı..." Yüzünde bilinmeyen acılar gizliydi. Çaydan sonra hep hurma getiriyor, "Hadi ye, etlen biraz," di-

yordu. Akriman beni biraz oyalıyordu; bir an olsun sayı saymaktan ve gereksiz düşüncelerden kurtuluyordum da yol ağzına atılan çıplak adamın göz yuvalarını, nehir kıyısında sürüklenen şişmiş cesetleri unutamıyordum...

Dara, "Silah sesleri ve çığdan kulaklarım duymuyor, gözüm kararıyor," diyordu. Yekta, "Her taraf mazot kokuyor, uyuşturucu koklayan köpekler zehirleniyor, çıplak kadın geceyarısı her yanı altüst ediyor," diyordu. Çakmakçının kafa sallayıp daha da kötü günlerin geleceğine işaret ettiğini yazıyordu.

Sabah Akriman kapıyı yumrukladığında yüreğim ağzıma geldi, yüreğim her zaman ağzımda aslında, teres babamın o kanı işte! Akriman, koltuğunun altındaki ekmekten koparıp yiyor, soluğu kesilir gibi oluyor, gel diyordu. Ne demek istediğini anlayamadım ilkin, durakladım. Lokma boğazında kaldı, zor yuttu. Anahtarı alıp kapıyı çektiğimde eşofmanların içinde çok komik olduğumu düşündüm. Lastiği gevşekti, ağı sarkıyordu; yukarı çekip lastiğinden katladım kısacık kaldı. İyi ki sevgilim yok şu an karşımda, diye düşündüm. Akriman kapısını sıkıca kilitledi, sokağa bakan pencereye yürüdü. İri baygın gözleri çok şey anlatmak ister gibiydi. Özenle tül perdeyi araladı, "İlk kez bir kadın!" O an tavan üstüme yıkılıyor sandım, her şey çevremde döndü, gözlerim kardı, olduğum yere yığıldım. Kendime geldiğimde, kolonyayla şakaklarımı ovuşturuyordu. "Korkunun ecele faydası yoktu!" Yutkundum. Akriman odanın içinde gidip gelirken eşyaların yerini değiştiriyor, ara sıra da sokağa bakıyordu. O eşyaları düzelttikçe nesini düzeltiyor diye sinirleniyordum. Usulca kalktım, sokağa baktım. Panzer ve mezar ayaklılar vardı. İnsanlar elleri ceplerinde uzaklara bakıyorlardı. Ansızın kapıya koştuğumda arkamdan seslendi "Dur nereye?"

Çorapsız ayaklarım üşüyordu. Kaldırım diplerinde kuru yapraklar sürüklendikçe telsiz sesleri bir yükselip alçalıyordu. Bir mezar ayaklı apış arasını kaşıyıp bana baktı. Kazma dişleri göründü. İki adım geriledim, avurtlarımı şişirip "Kazma oğlu kazma!" dedim içimden. Yerdeki kan gölcüğünün çevresini çizmişlerdi. Çıplak ayak-

larıma baktım, kazma dişli de baktı, sonra ayaklarını rap rap rap diye yere vurdu. Üzerine atlamak, yüzünü gözünü tırmalayıp kazma dişlerini kerpetenle çekmek istedim. Birini bekliyormuş gibi çevreme bakındım. Kazma dişli cebinden leblebi çıkardı, ağzına tepiştirdi. Panzer uzaklaşırken, cılız bir kedi yerdeki kanı koklayıp miyavlıyordu.

Bağırıp çağırmak istedim. Gökyüzüne baktım; kafam boşaldı. Dükkânlarda hareketlilik başladı, fırının önünde kuyruk oluştu. Taş gibiydim. Sınırsız bir unutuluşa sürüklenmek istedim. Adım atamadım. Ellerimin küçüklüğünü garipsedim, kazağımın kolunu ağzımla çekip ellerimi gizlemeye çalıştım. Ayaklarım zift bidonunun içindeymişçesine ağır ve kıpırtısızdılar. Yasaklı gazeteyi satan genç seslendi. El arabasına yığdığı soğanların altından gazeteyi çıkarmaya çalışırken, çevresine bakındı. O an ayaklarıma güç geldi, tüy gibi hafifledim. Gencin eli sargılıydı. Co'nun köpeklerinin saldırdığını anlatırken güldü. "Ben de taşaklarını burdum abla!" Gazeteyi dörde katladım, kazağımın altına sokuşturdum, küçük ellerim işe yarıyordu. Çocuk burnunu çekti, "Korkmuyorum!" dedi. İrice soğanı aldı, arabanın kenarına vurup parçaladı. Koynundan çıkardığı ekmeği ısırırken, şiş göz kapakları gerildi. Soğanın yarısını uzattı, "Şu cücüğünü çıkarıp at, artık hiç cücük yemek istemiyorum." "Eyvallah hakkını helal et!" Uzaklaşırken, sulu ağzıyla "Yerli soğan!" diye bağırıyordu.

Sabahın kırık güneşi yüzümde titriyordu. Kapılar gıcırdadı, balkonlar yıkanmaya, kilimler çırpılmaya başlandı. Akriman kapıdaydı, ellerini ovuşturup hohladı, "Rahat durmuyorsun!" dediğinde gözlerindeki birikmişlik batıyordu, "Susma konuş!" dercesine baktım. Boynunu büktü. Her hareketini dikkatle izliyordum. Gözleri bir noktaya dikildiğinde, iri dudakları kıpırdadı. Yapmacık bir gülüşle gözlerimin içine bakıyor, koltukların üstündeki hayali iplikçikleri ayıklar gibi yapıyor, "Bunların da havı döküldü," diyordu.

Korkuyu ve acıyı bilmeyen kentleri düşünüyordum; uzak yıldızlar gibiydiler. Akriman'a "Evimizin önünde birileri dolanıyor," dediğimde, yüzü sarardı. Sustu. Çiçeklerin büyüdüğünden söz etti. "Onları okşayıp sevdiğimde daha çabuk büyüyorlar." Ben ne diyo-

rum, sen ne diyorsun, ne alakası var şimdi, diyemedim. Her an ulaşılacak adresleri birbirimize verdik. Sonsuz bir hiçliğin yinelemesinde o gececil korkularda Co'nun küfürleri, Zifir'in öldürücü soluğu doluyordu odaya...

Akriman'ın suskunluğu öfkemi çoğaltırken yine de yasakların tünediği sokaklarda yürüyorduk. Sonbaharın kırılganlığında kente yüz süren umarsız traktörler, kaygılı bakışlar ve yanık eşyaları gördüğümüzde bağıra çağıra marş söylemek geliyordu içimizden. "Acı çok kemirgen!" dedi. Kaldırımlarda sürüklenen bakırsı yaprakları çiğnemekten, ayaklarımızın altında ezilirken çıkan sesten hoşlanıyorduk. Kepenkleri erkence inen esnafla göz göze geliyorduk. Onların da yaprak çiğnemek istediklerini düşünüyordum. Sonra sert bir rüzgâr çıkıyordu. Bir an önce eve ulaşmak istiyorduk. Rüzgâr, terk edilmiş köyleri anımsatıyordu. Mantosunun yakasını kaldırdı, başını içine gömdü. Köşede duranlar bize bakıyorlardı. Gözleri kızarmış, başları da titriyordu. Onları tanıyorduk: mezar ayaklıların meydancılarıydı. Biri arkamızdan konuştu. "Kadına bak, beyaz ayakkabı giymiş bu kış günü!" "Neden?" diyc sordum Akriman'a. "Beyaz ayakkabı aydınlıktır," dedi. Ona Mizgin'i anlatamadım. Beyaz gömleğini, kalın belini...

Sarı sıcakların insanlarıyız, kapalı havalar boğuyordu. Akriman mantosunu iliklediı. Durdu. Ayaklarına baktı. "Beyaz ayakkabıları giyince kendimi güvende hissediyorum, her adım atışta kara günleri kovuyorum." Sustuk. Adımları saydığımda hiçbir şey düşünmüyordum. Yaprakların içimde ezildiğini duyumsuyor, ayakkabısında yoğunlaşıp gülümsüyordum. Ayakkabılarının burnu kavlamıştı, topukları da yamulmuştu. Geride kaldım. Beyaz ayakkabıları inip kalkıyordu.

Bir keresinde simsiyah bir karın yağdığını, insanların günlerce korkudan dışarıya çıkamadığını anlattı. Sadece birkaç deli çıkıyormuş. "Deliler o zaman da çok muydu?" dediğimde, Akriman omzunun üstünden bakıp dudak büktü. Adımlarını çapraz atmaya başladı. Elektrik direğine yaslandı. Ellerini mantosunun cebinden çıkarıp havada tuhaf şekiller çizerken, "Delilik hepimizin içinde uyukluyor, ba-

zı koşullarda ortaya çıkar, dellenmeyen insan yoktur!" dedi. "Delirmek kolay değil ki!" Gülme krizine tutuldu. "Sıkma makaraları koyuver!" derken, tek ayağının üstünde sekti. Çevreme bakındığımda, cam silen bir kadın hayıflanıp "Tanrı yardımcınız olsun!" dedi. Yanımızdan geçen pos bıyıklı bir adam kafa sallayıp, "Oooh olsun işte böyle delir!" diye bağırdığında, Akriman, bir kartal gibi kollarını açıp, "Bak taşağını patlatırım dönek hırsız!" dedi. Adam dişlerini sıktı, "Beyaz ayakkabılı kaltak!" Akriman, adamın arkasından koşmaya başlayınca, adam tabanları yağlayıp kaçtı.

Adamı tanıyormuş. Derneğe gidip gelirken pek ateşliymiş, başı çekiyor, yardım topluyormuş. Sonra mezar ayaklılara göz kırptığını görmüşler. Buridan'ın eşeklerini kırmızı gözlü tetikçilere çevirmede pek ustaymış. Bir keresinde kocası öldürülen kadını depoda sıkıştırırken yakalanmış. "Ciğerini okuduğumdan çamur atmaya başladı," dedi. Ellerini cebine koyup hızla yürümeye koyuldu. "Beyaz ayakkabılı kaltak!" tümcesini mırıldanırken, çizgi gibi inip kalkan ayakkabılarına bakıyordum.

Ana caddeye çıktığımızda telaşlı insan şeridi kımıldıyordu. Paydos saatiydi. Çukur dolu caddelerde tökezleyen arabalar, bozuk kaldırımlardaki parke taşları kırıyordu. Kestaneci esniyor, simitçi burnunu karıştırıyor, çakmakçı bel bel bakıyor, cüzamlı akşar adam her zamanki gibi kıpırtısızca duruyordu. Askeri araçlar homurdanarak geçerken, insan yutan dev analarına benziyordu. Askerler, silahlarını kıracakmış ya da ansızın tetiğe basacakmış gibi tutuyorlardı. Daha cesaretli olanlar hafifçe ıslık çalıp kızlara gülümsüyorlardı. Araç kırmızı ışıkta durunca çipil mavi gözlü asker, keyifle çevresine baktı, gözlerini kısıp "Ohaa ohaa!" dediğinde, önümüzden giden iki ergen kız elleriyle ağızlarını kapatıp kıkırdadılar. Asker yılan gibi tıslayınca iki kızın kalçası daha çok oynadı. Akriman kolumu dürttü, "Bunların dallarına su yürümüş!" İş olsun diye "Kimlerin?" dedim. "Kimlerin olacak, şu iki alasulu kızların!" Kızların ayaklarının altında yay var gibiydi. Bir an imrendim, onlar gibi olmak istedim, sonra eğilip gevşeyen bağcıklarıma kör düğüm attım; bacaklarımın arasından sır dolu ürkek ayaklara baktım.

Akriman, "Ailemizden kimse kalmadı. Yurtdışına çıkacaktım, vazgeçtim. İyi mi ettim kötü mü ettim bilemiyorum," dedi. Bir an dalıyor, sonra "İyi ki gitmedim," diye mırıldanıyordu. Kahreden suskusundan sıyrıldığı için seviniyordum. Gittikçe açılan, kendi olan bu yüreğe acıdığımı düşündüğümde, içimdeki ses "Kendine acı, acımak da bir ezme biçimidir!" diyordu. Kız kardeşleri sınır ötesindeki kampta yaşıyormuş, iki ağabeyi de vurulmuş...

Dağın eteğindeki küçücük ilçesini anlatırken, Yekta'nın ilçesini düşündüm... Kömür ocaklarında çalışan o saz benizli tüberkülozlu adamlar ay başlarında birer kilo et alırlar, öksürüklere boğulup haşlama et ve pirinç pilavı yedikten sonra el açıp Tanrı'ya dua ederlermiş. Bahar dallı elbiseleriyle yorgun kadınlar fısıltıyla konuşup şakalaşırlarmış. Yüksek sesle gülmek ayıpmış. İlkyazla birlikte ılık rüzgâr dağlardan binbir ot kokusunu taşırken, ilçeye ölümsü bir sessizlik çökermiş. Askeri araçların ilerleyişini gördükten sonra gecenin bir saatinde sıçrayarak uyanır, ertesi gün gelecek ölüleri beklerlermiş. Ayışıklı gecede uzaktan uzağa davul sesi duyulurmuş. Bu çalış çok farklıymış. Tıpkı atların ritmik yürüyüşü gibiymiş... Kocası kaçağa giden kadınlar sevinçli bir kaygıyla bir araya gelir, ağdalar yapılır, kaşlar şekillenir, topuklar ovulur, oyalı yemenilerin en güzeli seçilir, koyunlarına şemame sıkıştırırlarmış.

Akriman, gözlerini ayırıp "İyi ki gitmedim," diye yinelerken, onun doğru söyleyip söylemediğini anlayamadım. Türkçesi kendine özgüydü; düzgün konuşmak için çaba harcamıyor, sözcükleri yarım bırakıyor, tümceleri ters kuruyordu. "Pazardan geldim," diyeceğine, "Pazarda geldim," diyordu. Hiç de boş bir kadın değildi, kendini eğitmişti. Akriman'ın sır dolu gözleri usulca çözülürken, kocasından ve çocuklarından hiç söz etmiyordu. Sormuyordum, neden soramadığımı da hiç düşünmüyordum. Geceleri evlerin nasıl basıldığını, çatışmalarda ölenlerin panzerlerin arkasına bağlanıp sürüklendiklerini anlatırken, sesi kısılıyordu.

Kendal'in sesi soluğu kesilmişti, birbirimizi arayamıyorduk. Param da suyunu çekmişti, her ay bursum kesilecek korkusunu yaşıyordum. Akriman'ın yemekleri de olmasa... Onu memnun etmek için kapının önünü ovuyordum. Taklit edilmek hoşuna gidiyordu. İri gözlerini kırpıştırarak, titiz kadınların dürüstlüğünü anlatıyordu. "Ailen aramıyor sormuyor," dediğinde, boğazım doldu, boynuna sarılıp ağlamak istedim. Kırılganlığımı anında algıladı, "Hadi gel dama oynayalım." Oyun oynamayı sevmediğim halde yok diyemedim. Çay yaptı, kaymaklı bisküvi çıkardı, ona "püskürfit" seven halamı anlattım. Güldük. Hiçbir şey düşünmeden taşları sürüklüyordum, taşlar annemin, babamın, kardeşimin yüzüne dönüşüyordu. Yatsı ezanı okunduğunda dama oynamayı bıraktık. "Ezan sesi yüreğini bir hoş ediyor mu?" dedi. Pat diye gecenin ortasına düşen soru karşısında durakladım. "Bilmem ki!" dedim. Taşları topladı, divanın kırışıklığını düzeltip, "Çok sır saklayanlar bilmem der!" dedi, sonra elini koltuğunun altına bırakıp dudağını kemirmeye başladı, gözlerini kapadı; çok şeyler söylemek istercesine ağzı yayıldığında ürktüm. "Rahatsız mısın?" "Yok yok!" Uzun bir sessizlikten sonra, "Biliyor musun biz Süryaniyiz!" dedi. "Eee ne var bunda?" dedim. "Sizler ne var bunda diyorsunuz, ama bizler..." derken hıçkırdı. Yanı başında dikeldim. Akriman konuşmadı, gecenin sinsi homurtusu yükseldiğinde, hep kilitli tuttuğu küçük odasına götürdü. Oda loştu. Duvardaki haçın ve Hz. İsa'nın fotoğrafını güvezî bir ışık aydınlatıyordu. Akriman ıstavroz çıkarıp mumları yaktı, diz çöktü, ellerini çenesinin altında birleştirip gözlerini yumdu; yoğunlaşmış bir bedenle karşı karşıyaydım. Benliğimi tatlı bir ılıklık kapladı. Akriman'a sarılmak istedim.

Akriman Kendal'i ilk gördüğünde onu baştan aşağıya süzdü. Esnemedi, esneseydi onu beğenmediğini anlayacaktım. Ayaklarını bilekten atkı yapıp ellerini koltuğunun altına sıkıştırdı, sonra pazen elbisesinin düğmeleriyle oynayıp ansızın kalktı, sol elini beline dayadı. Sağ eli havada kaldı. İkimiz de ellerde yoğunlaştık. Kızarık ve şiştiler. Ellerini elbisesinin cebine koydu, o an Kendal de ayağı kalkıp ellerini cebine soktuğunda ellerimin fazlalığını düşündüm. Akriman ile aynı anda odanın kapısından geçmeye çalıştığımızda güldük. Yüreğimde Hacer-ül-Esved taşının ağırlığı vardı. Akriman ellerini hohlar gibi yaptı. "Arkadaşın gözlerini hiç kaçırmadı, sesinde dostluk gizliydi, bir tabak yemeğim var, gel al," dedi.

Kendal, "Bu kadını daha önce görmüş gibiyim," dedi, kuru fasulyeye ekmeğini banarken dalgındı. "Gizemli bir kadın, Süryanileri burnundan ve gözlerinden tanırım." Ekmeğiyle tabağı iyice sıyırdı. "Ellerindeki nasırlar fazlalaşmış," dediğimde duymadı. Gecenin tanıdık soluğunda çöp arabasının sesi eriyip gitti. Kendal'in yanında kendimi yere atıp tepinmek, avazım çıktığı kadar haykırmak istiyordum. Ah bir balyoz olsaydı da yüreğimdeki taşı tuzla buz etseydim.

"Yorgun musun?" dedi Kendal. Divana kaykıldı, bir sigara yaktı, gözleri konuşuyordu. Bakışlarını tavana dikip, "Markaj altındayız," dedi. Duvardaki karakalem resme kaydı gözüm, eğri duruyordu. Yağmurlu gecede o uzun yoldan gelen arkadaş yapmıştı. Bileklerinden zincirli iki ayak. Büyük değil, yarık topuklu. O yarıklara gizlenmek istediğimde babam sırıttı karşımda; tabloya saldırıp zincirleri koparmak istedim. "Zincirleri koparacağım." Kendal irkildi, "Ne oluyor sana?" "Bizim teacherlerden birinin evine gitmiştik de." Kendal, gözlerini ovuşturup sordu: "Eeee?" "Ünlü bir yazarla çektirdiği fotoğrafa ip bağlamış elektrik düğmesine asmıştı." Kahkahalara boğulduk. "Eşine de yıldırım aşkıyla tutulmuş. Minibüsle köye giderken bir evin önünde bekliyorlarmış; bir de bakmış ki, şıpıdık terlikleriyle uzun saçlı bir kız gelmiş, akşamdan kalan tırşık* ağacın köküne döküyormuş, ossaat içinden bir şeyler kopmuş, 'Ben bu kızla evlenmeliyim!' demiş." Tabloyu düzelttim, "Yaa işte böyle!" dedim.

* Etsiz güveç yemeği.

Sokak lambasının ışığı ve uğuldayan rüzgâra odaklandığımda Kendal, "Demek tırşık ha vay anasına!" dedi. "Tırşıkçılar salyangoza döndü," dedim. Cama yansıyan kımıltılar... Sonra içli bir türkü "Sari Gelin." "Bu da ne?" dedi Kendal. "Ne olacak, Akriman türkü söylüyor," dedim. Kendal çay yaparken kesikçe ıslık çalıyordu. Sokağa baktım; hiç kimsecikler yoktu, sokak lambası pır pır edip duruyordu. Islığında bir sır vardı. Sesim odada büyüdü, "Hepimiz gebeyiz, dillerimiz ağzımıza sığmıyor." Durmadan bölünüp çoğalan düşünceler... İçim titredi. Çay kaşığının çın çın sesi... Kendal ayaklarını sallarken, ben de parmak kütürdetiyordum. İkimiz de çayı höpürdeterek içiyorduk. İçimdeki ses, "Koy makaraları!" dediğinde, bir araba fren yaptı, bir silah "çıt" dedi, bir hırıltı yükseldi, bir ağıt ağaçların tepesini yaladı, binlerce yitik ses kulaklarımda uğuldadı. Kendal, "Ayak sesleri!" dedi. Bardak düştü, soluğumuzu tuttuk. Bildik araçların gölgesi geçmişti camdan.

Bizimkiler mektup göndermişti. Annem, "Seni doğuracağıma taş doğursaydım, iki elim yakanda olacak, sütümü helal etmeyeceğim. Baban gözleri açık gitti; kemiklerini mezarda sızlatıyorsun. Seni vefasız, hayırsız evlat!" Püskürfit diyen halam bana sövüp sayıyordur, "Urus'un dölü!" diyordur. Her seferinde yatakları koklar, "Dur hele erkek kokusu sinmiş mi?" derdi. Piç Kazo, bıyıklarını burup, "Sen erkek kokusunu nereden biliyorsun ki?" diye takıldığında, halamın lokma gözleri yerinden çıkacakmış gibi olurdu. Bir keresinde apış arasına şap şap vurup, "Aha burası pir ü pak, melekler bile kıskanıyor beni!" demişti. Dara'nın babası da on sekizlik kıza sevdalanmış, genç kalmayınca onlara göz dikmek sevaptır diyormuş. Anası da üstüme kuma gelmesin diye yatırları dolaşıp muskalar yaptırıyormuş. Babası "Ne yapayım, yüreğim kocamıyor, söz geçiremiyorum," diyormuş. Bu yüzden sevda şarkıları söylüyormuş. Köyün imamı da bu şarkıları besliyormuş. Dul Saliha'ya âşık olan imam, "Hayye ale's salâh!" diyeceğine "Hayye ale's Salihaaa!" diyormuş.

Beklemek insanı geriyordu. Arkadaşlarla bir araya gelmek, konuşmak istiyordum. Telaşlı kalabalık akıp giderken vitrinlerde görüntümü arıyor, o an ense saymayı unutuyor, surların kırağılı burçlarına bakıyorum. Uçuşan etekleri, etten şeriti ayrımsıyor, yükselip alçalan uğultuyu duyuyordum. Piyasa kitapçısı o uçtum akıllı adam, kafa ütüleyen kitapları özenle diziyordu vitrine. Durdum. Beni görünce kaşları çatıldı. Muşmula suratlı herif! Sanki bok var yüzümde. İki süslü kadın kıkırdayarak içeri girince önlerinde eğildi. "Ye kürküm ye... Ne mutlu kürküm diyene, bir kürk dünyaya bedeldir." Boş değil bu adam bilmez miyim? Gelen geçene uyduruk kitapları zorla satar, ne geçmişi bilir ne geleceği. Tıkınıyor kebapları, apış arasını kaşıyıp gelen geçene bakıyor, yağ tulumu şiş göbek ve de eşşoğlu eşşek!

Karşı binanın üçüncü katını işaret ediyordu bakkal. Dün gece basılmış, oğlunu alıp götürmüşler. Patatesleri tartıya koydum, hiç yanıt vermedim. "Güzel mandalina, portakal var," dedi. Kulağını kaşıdı, ağzına iki şaplak indirdi. "Buraya kilit vuracaksın." Emniyet bizde değil demiş. Sabah kardeşleri deliler gibi sokaklarda koşuyormuş, babası kendini yakacağına ant içmiş. Patates torbası elimden düştü. Bakkal "Tövbe tövbe!" dedi. Sonra "Bizim ölmeyeceğimiz ne malum," diye inledi.

Yekta, "Kimsecikler kapımı çalmıyor; çakmakçıyla konuşuyorum, kimden uzak durmam gerektiğini ondan öğreniyorum. Kahvede çok sıcak davranıyorlar; onlarla kâğıt oynuyorum. Gözümüz her an haberlerde ve gidenlerde. Korku oldu mu hiçbir şeyin tadı yok! Her an kapıya dayanacak ölüm, tüm konuşmalarımızda, sözcüklerimizde semirip

duruyor. 'Bahara yetişirsek, ne olacağız kim bilir nerede ve nasıl!' 'Öleceğim öleceksin öleceğiz...' diyorum, öyle ki tekerlemeye dönüşen bu fiil çekiminden kurtulamayınca boğulur gibi oluyorum. Bayat ter, tütün kokan kahveden kalkıp çamurlu caddede yürürken, dükkânların yarı inik kepenkleri, kirli camları, masa başında tespih çekip uyuklayan her şeyden vazgeçmiş esnaf ve lagar atları yontu gibi süren adamları gördükçe zaman kavramını yitiriyorum," diye yazıyor, ailesinin büyük kente göç ettiğini, haber alamadığını söylüyordu.

Mektupları, yasaklı şiirleri havalandırma boşluğuna sarkıtıyor, çekmeceleri açıp kapatıyordum. En ufak bir iz kalmamalıydı. Birçok kitabı da Akriman saklıyordu. "Sari Gelin" türküsünü dilinden hiç düşürmüyor, teres babamı anlattığımda, "Suss Allah aşkına, kendi halinde teresin ayağını öperim. Koynumda yılan beslemişim, kaç ocak söndürdü benim cellad, sen biliyor musun? Su testisi su yolunda kırıldı işte!.." diyordu.

Bahçedeki kuru dallara ürkekçe konup kalkıyordu serçeler. Kuşlarımız, kedilerimiz de bize benziyordu. Beyaz ayakkabısı eskimesin diye akşamdan zeytinyağı sürüyor, içini pudralıyor, "Kokan ayaklar!" diye mırıldanıyordu. Ara sıra yaşlı bir adam geliyordu Akriman'a. İlkin babası sandımdı. Akriman, "Eh sen öyle bil," dedi. Adamın birbirine yakın gözleri ve iri burnu vardı. Yere bakarak kırık bir Türkçe ile konuşuyordu. Adam torbasından İncil'leri çıkarıp saydı. "Bugün iyi sattım," dedi. Takkesini masaya bırakıp burukça güldü, kafasını kaşıdı. "Eski günleri görmeliydin yiğenim, ne güzeldi o günler..." Akriman seğiren gözünü ovuşturup, "İnsan yaşlandıkça eski günler diyor!" dediğinde adam, "Ruh yaşlanmıyor!" dedi.

Kepenk boykotunu duyduğumda evin içinde gidip geldim. Arkadaşları düşünüyordum. Çok önemsiz sözcükler, mimikler geliyordu aklıma. Gözlerimi kapadığımda, bir hortumun ağzından sözcükler, konuşmalar akıyor, tanıdık yüzlere, seslere dönüşüp karmakarışık şekiller oluşuyordu. Akriman'ın kapısına dikildiğimde kilise korosunun seslendirdiği ilahi belli belirsiz duyuluyordu. Tütsü kokusunu algıladığımda, loş odasında yaylanarak dualar mırıldandığını biliyordum.

Koridorun bir ucundan bir ucuna gidip geldim. Yoğunlaşan ayak sesleriyle birlikte kalbim çarpıyor, birini bekliyormuş gibi bakınıyordum. Akriman heykelcik yapmaya başladığından beri daha fazla konuşuyordu. Onları boy sırasına göre diziyor, renklerine göre ayırıyor, "Sanki görünmez bir el bunları yapıyor," diyordu. Küçükken yaptığı çamurdan heykelcikleri güneşte kurutup oynarlarmış. Fazla arkadaşı yokmuş. Bir gün evlerine gelen arkadaşıyla yemek yedikten sonra, arkadaşı, "Küçükken evinize gelmeye korkuyordum: karanlık odada iğneli beşiğinizin olduğunu, size gelen çocukları bu beşikte sallayıp öldürdüğünüzü söylüyorlardı," demiş. Annesi, korkuyla kaçan bir arkadaşının elinden tutup tüm odaları, kileri, samanlığı gezdirip çocuklara çerez verince korkuları dağılmış.

En son yaptığı çıplak kadın heykelini gösterdi. Bir eliyle yüzünü bir eliyle de önünü kapatmıştı kadın. Heykeli evirdi, çevirdi. Gözlerini gözlerime dikti, dudak kıvrımlarına öfke oturdu. "Bu benim, biliyor musun?" İçindeki yarayı iyileştirmek istercesine sesini yükseltti, ayağa kalktı, işaret parmağını ağzına soktu, "Füüyfft!" yaptı, "Aha böyle anadan doğmaydım. İlkin nasıl utandım, sonradan 'bakın ulan bakın!' dedim." "Eşek beyni yiyen kocamın izinden yürümemi istiyorlardı. Onlar kulağımın dibinde marş çaldıkça ben de kendi şarkımı söylüyordum. O tazyikli suyun etkisiyle altıma işedim. İşedim işte! İşemeyecek miydim bir de?.. Seslerini duyuyordum, gözbağımın altından kirli sakalları, çirkin elleri ve ayakları görüyordum. Biri karnımı tekmeledi. 'Gâvur kış/ harmana sıç/ harman doldu/ tarlaya sıç' diye tempo tuttuklarında dayak arsızları gibi gülmeye başladım, ama içimde farklı bir güç yeşeriyordu; onu biçemezlerdi biliyordum."

Cenaze töreninde burçlardan ateş açıldığını anlattığımda sözcükleri yuttuğumu ayrımsadım. Çıplaklığımı değil de, karakolun camından görünen evi, kadınların haykırışlarını, balkondaki çamaşırları, duvar yazılarını tersten okuduğumu anlatıp, "Kafamın içine giremediler ya," dediğimde, "Aptallar ölmüyor!" dedi Akriman.

Köyden kente göç edenlerin evlerine her an baskın düzenleniyor; hatta birçoğu izleniyordu. Sabahtan akşama dek iş aramaktan taban-

ları patlıyor, sebze halinden topladıkları çürük meyve, sebzelerle eve dönüyorlardı. Kadınlar habire kazak, atkı ve başlık örüyorlardı. Kızlar da yeşil, sarı, kırmızı renklerden oya ile parlak boncuklardan bilezik yapıyorlardı. Çeyizlik yapmak ayıptı, yapanları tefe koyup maskaraya çeviriyorlardı. Kafam su alan gemi gibiydi, dayanamadım. Yirmi dört saat boyunca uyudum. Uyandığımda sanki başka bir diyardaydım. Bütün gözler yabancıydı. Sesler de...

Annem elini kazağının altında saklayıp gözlerini bir noktaya dikerken, halam camdan dışarıya bakıp komşuların evine giren poşetleri sayardı. Annemin elbisesi eprimişti, halamın da tülbendi... Dirseğindeki yırtığı gizlemek istercesine kolunu çekiştirmişti: "Ben ananım!" O an içimde bir halat kopmuş, burnumun direği sızlamıştı. Halamın gözleri nemlenmiş, Cumhur'un kalemi havada donuvermişti. Annemin sağ yan dişlerinden üçü düşmüştü, konuşurken arada bir elini siper ederek konuşuyor, bir gölge gibi ortalıkta dolanıyordu. "Ne arıyor ne soruyorsun." Patates püresi, sac ekmeği, zeytin çıkarıp; çay demlemişti. Halamın gözleri seğirirken, "Çok şükür bunu da bulamayanlar var!" demişti.

Bir boşluk, yalnızlık, uzaklık... Sarı bozkırda ilerleyen trende gibiydim sarsıla sarsıla ağlamak istiyordum.

Özlemle beklediğimiz lojmanlara taşınmıştık en sonunda. Kıdemler ve puanlar konuştuğu için katip olan babama da kıyıda köşede bakımsız bir ev düşmüştü. Hep birlikte kolları sıvayıp tadilata giriştik. Tek katlı sarı lojmanlar bozkırın ortasında tespih tanesi gibi art arda diziliydi. Bahçedeki ağaçların altında bir araya gelirdik. En güzel dedikodular orada yapılır, düşler ve umutlar orada çoğalırdı. Balkonları, küçücük pencereleri süsleyen çiçeklerin üzerinde akşamın kızıllığı titrerken, içli bir suskuya gömülürdük.

Tatil günlerinde güzel yemekler pişirirdi annem. Sabah demliğin cızırtısını duyduğumda keyiflenirdim. Çay kaşıklarının çın çın sesinden sonra "Kalkın!" diye seslenirdi halam. Diğer günlere nazaran çayımız daha demli, peynirimiz de bol olurdu. Şekerlenmiş balı

kaşıklarken fazla mı alıyoruz diye bakınırdık. Halam çoğu kez oyalanır, en sona kalırdı. Annem "Hadi," diye ısrar etse de halamın çekinik olmasından gizli bir keyif duyardı.

Bozkırın o bungun gecelerinde sivrisinek vızıltısıyla birlikte cırcır böceklerinin ötüşüne karışan köpeklerin sesi, çok uzak dağ köylerini, masallardaki korkuyu anımsatırdı. Kendi memleketimizde, kendi toprağımızda sürgündük. Ve biz kırık Türkçe konuşanlar birbirimizi bulurduk. Uzayıp giden yaz gecelerinin ilerleyen saatlerinde Apê Mişko gelirdi. Kısa incecik bacaklarıyla yampiri yampiri yürürdü. O an bir hareketlilik başlardı. Kıkırdamalar, iç çekişler, azarlar duyulduğunda Apê Mişko, belindeki kuşaktan tabakasını çıkarır, dilini şaklatıp tek gözünü kısarak sigarasını sarardı. Çevresi dolduğunda keyiflenirdi. Kuru bacaklarını üst üste atar, sigarasından derin nefesler çekip hiç kimsenin duymadığı masalları anlatmaya başlardı. Nedense en çok da fareli masalları anlatırdı. Kuzu büyüklüğündeki farenin yeni doğmuş çocuğu nasıl yediğini ya da çocuğun göğsünde oturup nasıl boğulduğunu anlatırken, böylesi büyüklükteki fareleri ustalıkla yakalayıp ödüllendirildiğini anlatmayı hiç unutmazdı. Sıçan dişli tarağını sigara kâğıdıyla öttürdüğünde cırcır böcekleri susardı. Sonra kadınlarla birlikte ayışıklı gecede, dikenli tellerle çevrili lojmanda yürüyüşe çıktığımızda uzaklardan davulun sesi duyulurdu. Kuru otlar, dikenler ayaklarımı kanattığında çömelirdim. Taşların üstünde titreyen ay ışığını avuçlamaya çalışır, yıldırım hızıyla kayan kertenkeleleri görürdüm. Şef ve müdür karısı olmak daha fazla söz sahibi olmaktı; onlar bir-iki adım önde yürür, sesleri daha gür çıkardı. Annem hep bir-iki adım gerideydi. Kemerini ya da kundak başını düzeltir gibi yaparken gülümsemeye çalışırdı. Kadınların dikenli tellere takılan eteklerine, kıçlarını sıkarak aldıkları altın bileziklerine bakardım. Annemin bileziği yoktu, alsa bile ayın ortasında mutlaka bozdururdu. Sümüklü şefin karısı, kolundaki bilezikleri şıngırdatarak, "Ya Rabbim çok şükür!" dediğinde, müdür ile ortaklaşa para yediklerinin fiskosu yapılırdı.

Bir keresinde ilk yazın ortasında hep birlikte pikniğe gitmiştik. Darbuka, ut eşliğindeki yolculukta annem her zamanki gibi suskun,

babam ise korkak ve güvensizdi. Etleri şişe babam, müstahdem ve çaycı takıyordu. Ateşi yelpazelerken kendi aralarında çekişiyor, müdür ve şeflere ise gülümsüyorlardı. Onlar eşleriyle tavla oynarken, annem de dağınıklığı topluyordu.

Bir ara annem tek başına nehir kıyısına indi. Sessizce arkasından gittim. Birden dağların üstünden gelen kara bulutlar alçaldı, şimşekler çaktı, sağanak başladı. Anneme seslendiğimde bir başına yola düşmenin pişmanlığıyla beni azarladı; sonra elimden tuttu, "Nehir kabarırsa," diye mırıldandığında korkmuştum. Ayakkabılarımızı elimize alıp paçalarımızı sıvadık, neredeyse diz boyu çamura gömülüyorduk. Kayalığın dibine tünediğimizde iliklerimize dek ıslanmıştık. İyice uzaklaşmıştık. Nehir uğulduyor, sis tabakası yoğunlaşıyordu. Annem ıslanan saçlarımı sıkıp eteğiyle yüzümü kurularken, "Babanın dırdırından ne edeceğiz," diye yakınıyordu. Sonra yağmur dindi, güneş açtı. Piknik yerine ulaştığımızda ahali halaya durmuştu. Hiç kimse bizi fark etmedi, ağaca yaslanıp oynayanlara baktığımızda, annem yemenisinin ucunu ağzında çiğniyordu. Sıkıntısının nedenini biliyordum. Babamın ortada köçek gibi oynamasından utanıyordu. Bu yüzden sıkça tartışırlardı. Annem, "Erkek dediğin biraz ağırbaşlı olur," dediğinde, babam sırıtarak omuz titretip, gerdan kırmıştı. Onu o halde görmemek için gözlerimi yumuyordum. Bir ara annemle göz göze geldik. Annemin şakakları seğiriyordu. Dişlerini gıcırdatıp "Lojman sevdasından soytarı ol demedik a herif!" diye mırıldandı, o sahneleri görmemek için hızla ormanın içine dalıvermiştik.

Kapının eşiğinde duruyordu annem. Bacaklarının arasında su kovası vardı. Sırtını kapıya dayayıp yutkundu. Bakışlarımı kaçırdım, "Küçüklüğünü," dedi sustu. Aceleci bir hoca ezan okudu. Kepenk sesleri, telaşlı insan gölgeleri çoğaldı. İçimdeki sıkışmışlığı bastırmak için öksürdüm, anneme sarılamadım. Bir-iki adım attığımda halamın bastonu tıkırdadı, hızla uzaklaştım. Caddeye çıktığımda burnum yanıyordu, "Anam anam!" diye inledim.

Eve ulaştığımda posta kutusundaki mektupları alıp Akriman'ın kapısına dayandım. Kapıyı açtığında "Nerede kaldın?" derken, tedirgindi. Tedirginlik bulaşıcıdır ya, ben de ellerimi nereye koyacağımı bilemedim. Heykelcikler pencerenin dibinde duruyor, hepsi konuşacakmış gibi bakıyordu. Patlatmak için mısır getirdi, patlatırken sıkıntımız biraz olsun dağılıyordu. Kızarık elleri mısıra uzandığında titriyordu. Sustuk. Mısırları ağzımıza tepiştirdik. İçimizdeki korkulu öfke mısırlarla birleşiyordu, bu öfke içimizi deliyordu... Sonra mısırlar mezar ayaklıların gözleri, ağızları oluyordu. Mısır yemekten vazgeçtim. Parmaklarımın arasında ezerken kendi şarkımızı mırıldanıyordum, bu şarkıyı sadece ben duyuyordum.

Heykelciklerini odanın ortasına dizip çevresinde döndü, "Hepsinin bir adı var, geceleri onlarla konuşuyorum, en çok da şu İnna'ya benzeyenle." Ateş gözlü İnna'yı anlatırken, "İnna çok şey fısıldıyor!" dedi. Sevinçle el çırptı, heykelciklerden birine uzandı. "Şu gördüğün eşek gövdeli adam benim kocam, gözleri bit gibi, deve dudaklı, parantez bacaklıydı; yengeç gibi yampiri yampiri yürürdü," derken, gülme krizine tutuldu, eşek gövdeli heykelciği aldı, tüm gücüyle odanın ortasına çaktı, hırsını alamadı; kırık heykel parçacıklarının üstünde tepindi. "Geber e mi, geber e mi!" diye kafa salladı. Döküntüyü toplarken ciddiyetle söylendi: "Zaten geberdi!" Ayağındaki terlikleri savurdu. Tevekkül odasına gittik. Duvardaki saat tıkırdıyor, masanın üstündeki tütsüden ince bir duman halkalar çizerek yükseliyordu. Istavroz çıkardı, huşu içinde mırıldanırken saatin sarkacına bakıyordum. "Saatin antika mı?" diye sorduğumda "Büyükannemden kalma," dedi. "Katliamda on dörtlük kızmış. Hamidiye Alayı'nda yaver olan

toprak sahibi bey, evine hizmetçi diye almış; yağmurlu bir gecede üstüne abanmış. Hamile kalınca da çiftliğin kâhyasıyla evlendirmişler. Kâhya kamburmuş. Her gece kamburunu okşatıp kırk kez öptürüyormuş. Fırsat buldukça da yaver sıkıştırıyormuş büyükannemi. Kambur dedem 'Kadir Gecesi' büyükannemin orasını dağlayıp yemin ettiriyor, kırk bir kez kelimeyi şahadet getirtiyor, gislavet lastiğinden su içirtiyormuş. Büyükannem kaç kez öldürmek istemiş de cesaret edememiş. Teresler zalim olur, teres olacağıma bir numaralı kahpe olurum!" dedi. Tütsüye bakarken anlattıkları bilincimde bin parçaya ayrılıyordu; sözcükler uzuyor tarih oluyor, tarihler masallara, efsanelere dönüşüyordu. Bir ara yüzüne yansıyan ışığa baktım. Terli esmer yüzün çevresinden yılanlar sarktı, acı bir boşluğa düşer gibi oldum. "Medusa!" diye inledim.

Akriman yaylanıyordu. Saatin sarkacı, Hz. İsa'nın fotoğrafı, tütsü kokusu... Camın gerisinde gece iç çekiyordu. Yağmur başladı, uzaktan uzağa köpek ürümeleri duyuldu. Kendinden geçmişti.

Pazarda bomba patladığında sokaklar, caddeler mezar ayaklılarla doldu. Saymaz Paşa, Yüzbaşı Co'ya taş üstünde taş bırakmayın, diye emir verdi. Fişlenmiş insanları bir bir topladılar. Evin içinde dolanıyor, sonra Akriman'a gidiyordum. Tedirgindik. "Çok emniyetli bir yer biliyorum, oraya gidelim," dedi. Boyanıp çıktığımızda kırıtıyorduk. Akriman'a "Beyaz ayakkabın, kırmızı rujun!" dediğimde, "Sen de eflatun göz kapaklarına bak, yumruk yemiş gibisin!" diyordu. Mezar ayaklılar ve haki renkliler bizden hiç şüphelenmedi, yanlarından geçerken selam verip gülümsediler. Zengin semte ulaştığımızda korkum azaldı. Akriman yorulmuştu. Alçak gökyüzüne bakıp, adresi anımsamaya çalışıyordu. Tüpgaz kamyonetinin gürültüsüyle irkildik. Kamyonetçi "Hınk fırr!" deyip burnunu koluna sildi. Akriman bir-iki adım önde yürüyordu, yürüyüşünde bir çekingenlik vardı.

Kapıda uzunca bekledik; öksürük krizinden sonra açıldı kapı. Tonton bir adam, göbeğini kaşıyıp Akriman'a sarıldı. "Gel yiğenim gel," dedi. Sessizce içeriye süzüldük. Hemen banyoya koştum, yüzümü sıcak suyla yıkadım; yüzüm kızardı, karıncalandı. Görüntüme baktım:

"Seni gidi düşünen hayvan!" Görüntüme kaş göz oynatırken, Akriman girdi içeriye. Kapıyı kilitledi, kızarık elleriyle buharı dağıtır gibi yaptı. "Kimin nesi bu?" dedim. "Eski kulağı kesik anarşistlerden." Keyifle gerindi, kafasını sıcak suyun altına tuttu.

Siyamlı ikizler gibiydik koltukta. Akriman tavana bakarak konuşurken, sağ bacağını salladığının ayrımında değildi. Konuşulanları duymuyordum, sallanan bacağında yoğunlaştığımda bir de baktım ki, benim de ayağım gidip geliyor. Bacağımı çimdikledim, "Hapşuu!" dedim. Mahmut Amca, kısık gri gözleriyle bana bakıp gülümsedi. Akriman demlenen çaydan doldurdu. "Hem seni de görmüş olduk," dedi. Çayı höpürdeterek içiyorduk. "Sadi Dede'nin" aptes suyuydu. Akriman düşüncemi okumuşçasına yüzüme baktı. "Fırrrt, höppürt, füyyt!" arkamızda atlı vardı sanki.

Hava açar gibi oldu. Mahmut Amca, karşımda apoletli bir asker, uzun etekli derviş, Botan Miri, Yezidi Piri, hurma ağacının altında uyuklayan bir miskinin yanı sıra tımarhane kaçkını oluyordu. Kulağım çınlıyor, gözüm kararıyor; bu karartıda kuyruklu yıldıza benzer bir ışık akıyor, kareler alt alta diziliyordu. Akriman güvenle kalkıp bardakları topladı, ben de yeltendim. Mahmut Amca, "Aklın başka yerlerde senin!" dediğinde irkildim. Akriman kolları sıvadı, "Hadi hadi!" dedi. Evin altını üstüne getirdik. Evin kuytu köşeleri örümcek bağlamıştı; karıncalardan, hamam böceklerinden geçilmiyordu. Akriman üstlerine çamaşır suyu dökerken keyifleniyor –"Biz çamaşır suyuyuz!"– banyoya koşuyor her tarafını sabunluyordu. Mahmut Amca kalın demiyor, ama "Ortalık çok sıkı çok sıkı," diye söylenirken, karşımda babam oluyor, sonra "Eriyip yeniden dirilin!" diyen o sevdalandığımız lider. "Hiç hapis yattı mı?" "Yok!" diye dudak büktü Akriman. "Hımm, o da 'yaşa varol şak şak da şak!' deyip beyaz horoz gibi çöplüklerde gezinenlerden olmalı," dedim. "Yok bu öyle değil, beyin bir adam, yüzlerce şiir var ezberinde, hangi padişah nerde sıçmış, kim kimi boğdurmuş, kim kime karşı, kimler kıç yalayıcısı, palavracı, jenositçi hepsini bir bir bilir," dedi. Akriman, jenositçi dediğinde sesi daha da yüksek çıktı, "Bu sözcüğü ilk öğrendiğimde, hep unutuyordum, jetonu düşünerek hafızama kazıdım," dedi.

Mahmut Amca dilinin altına hap bırakıp peltekçe konuşuyordu. O an bulanık gözlerine bakıp, "Seni gidi fındık kıran, yılanın deliğine kaçan!" şarkısı geçiverdi aklımdan. Demlenen papatya çayından doldurdum. "Solcu olma ile solçi olmanın dayanılmaz hafifliği!" diye söylendiğimde, Akriman ile göz göze geldik. "Beni niye buraya getirdin, bu adam Co'yu Co'dan iyi tanıyor," diyemedim. Mahmut Amca, benekli kurbağanın sırtına benzeyen tombul eliyle göz pınarındaki çapağı sildi, esnedi. "Ne olacak bu memleketin hali?" Amca göbeğini kaşıdı, "Evet evet!" dedi. Akriman, sökükleri dikerken arada bir bana bakıp "Lahavle!" diyordu. Dudağının ortası çatlamıştı, ipliği düğümlerken çok şey düşünüyordu biliyordum. Amca öksürüklere boğularak odasına gitti. Akriman'ın sökükleri bitti. "Kuşkucu, kuruntucu, deli sen de!" dedi. Karşısına dikilip parmağımı şaklattım, "Kuşkucu olmak iyidir, sanki sen değilsin de?" "Un helvası yapacağım," diye mutfağa seğirtti.

Akriman ikide bir pencereden bakıyor, kapıyı kontrol ediyordu. Her seferinde "Kapı sanki zorlanmış," diyordu. Ense saymayı biraz olsun unuttum, diye düşünürken, gülme sesi duyuyordum. Sayılar birbirine ekleniyor, rakamlar dans ediyor, kocaman dev bir yumak oluyor, mezar ayaklılara dönüşüyordu. Bir damlacık uyku gelsin diye boşuna bekliyordum. Yatağımdan kalktığımda karanlık üstüme geliyordu. Dışarıda siren sesleri uzayıp giderken salonda ayak sesleri duydum. Çekmece tıkırtıları, çekilen sifon, hırıltılı öksürük sesi... Mahmut Amca ile burun buruna geldik. Bastonunu yere vurdu, "Neden yatmıyorsun?" Dilim sünger gibi ağırlaştı ağzımda. Mahmut Amca koltuğa çöktü, bastonuna dayandı. "Ölüm özlendiğinde, gelmiyor," diye inledi. Duruşunda çok şey gizliydi, "Ah Akriman ah!" Sabah kahvaltısından sonra evden ayrıldığımızda üşüyordum. Her zamanki gibi iki adım önde yürüyordu Akriman, beyaz ayakkabıları grileşmiş gibi geldi, içimi okurcasına, "Kentin havasından!" dedi.

Akriman evin içinde gidip gelirken, unuttuğu ilahileri anımsamaya çalışıyor, pencereleri kontrol ediyor, perdeyi çekiyor, yakası açılmadık küfürleri sıralarken, heykelciklerinin yanına çöküp suskuya gömülüyordu. Ceviz sandığından gelinlik elbisesini gösterdi; beyaz ipekli kumaşın üstünde pembe çiçekler vardı. "Daha ilk geceden bu çiçeklerin üstüne sıçtı o hain adam!"

Sokağa çıkma yasağı vardı. Radyodan kahramanlık türküleri yükseliyor, camlar sarsılıyordu. Sessizlik uzayıp giderken, bu sarsıntı bizim beynimiz, yüreğimiz diyordum. Akriman, "Soyunup çırılçıplak caddelerde koşmak, bağırıp çağırmak istiyorum," dediğinde, koca kalçaları, memeleri geliyordu gözümün önüne. Sakladığı kitapları getirdi, "Bunların hepsini okuyacağım, epeydir okumuyorum. Bazen içim çok daraldığında yüksek sesle okuyorum, o an heykelcikler bana bakıp kımıldıyor, okudukça okumak istiyorum. En büyük göz çıkarmak okumaktır..."

Ertesi gün İncil satan adam geldi. Heykelciklerin karşısında bağdaş kurdu. Radyodan marşlar yükseldiğinde uyuklamaya başladı. Arada sırada uyanır gibi olunca, kuru ağzını şapırdatıp anlayamadığım sözcüklere boğuluyordu. Başı önüne düştüğünde, kedi gibi mırlamaya başladı. Sanki düşünde eski güzel günleri görüyordu. Sokaklarda ezanın, çanın birbirine karışan seslerinin güzel düşünü... Akriman lokma yapmıştı. Yaşlı adamın gözleri parladı, hemen canlandı, lokmaları ağzına tepiştirirken heykelciklere bakıyordu. Cebindekileri çıkardı, tek gözünü kısıp bozuk paraları şıngırdattı; diğer cebinden ise bir avuç boş kovan çıkardı. "Bir sepet biriktirdim!" Boş kovanları sayarken içim daraldı, gözümün önüne enseler geldi, "Ense, mermi!" diye söylendim.

Gece uyku tutmadı. Boş kovanlar şıngırdıyor, enselere değip yere düşüyordu. Yekta ve Dara'dan haber aldığımda sevindim. Uzun bir aradan sonra bir araya geldiğimizde dilimizi yutmuş gibiydik. Kendimizi avutmak istercesine, ortalık biraz yumuşadı, diyerek gülmeye başladık. Yekta'nın kopuk parmaklarını fark ettiğimde, "Takma kafana, zararı yok sol el," dedim. Dara avucundaki nasırlarını ovuyordu. Rüzgâr iliklerimize işlerken nehir kıyısına yürüdük. Odun toplayan çocuklar konserve artıklarını yiyorlardı. Islak odunları taşıyan çocukların omuzlarından su damlıyordu. Lastik çizmelerine ip geçirip boyunlarına asmışlardı. Kanayan ayaklarına baktığımda nefesim kesilir gibi oldu. Nehrin kırışan yüzüne, çocukların kesik korkulu gülüşleri çarpıyordu.

Bodur çalılıkların dibine tünedik. Bahar kokusunu duyumsar gibi oldum, oysa bahara daha çok vardı. Onlara Mahmut Amca'yı, İncil satan adamı, Akriman'ı ve heykellerini anlattım. "İnsan gökyüzünün sonsuz maviliğini keşfettikçe kargaların da heykellere çıkmasını istiyor," dedi Kendal. Yekta sınır boyunda yaşananları, deli kadını ve çakmakçıyı anlatırken, Dara da yangınlar ve ölümlerden söz etti. Çocuklar nehir kıyısında turnalar gibi tek sıra ilerlerken, dönüp dönüp bize bakıyorlardı. Yekta çantasından bir torba fıstık çıkardı, ıslık çalıp işaret etti, arkada kalan iki çocuk omuzlarındaki çuvalı indirip bir solukta geldiler. Fıstıkları boyunlarındaki çizmelere koyarken, "Abê bunlar zehirli değil mi?", "Zehirli de olsa yiyeceğiz," dediler. Yekta yaşadığı ilçeyi anlatırken, parmaksız elinin dizinin üstünde kıpırdamasına engel olamıyordu. "Tek katlı iki göz odam bakımsız bir bahçeye bakıyor; alçacık tuğladan evler, ötelerde kıraç dağlar ve hiç eksilmeyen askeri araçların gürültüleri... Şef her sabah bana şüpheyle bakarken kısık, çipil gözleri üstümde." Çantasından birkaç fotoğraf çıkarırken, hepimiz eline yoğunlaştık. Dudağı sarktı, "İnsan kolay alışamıyor yine de," dedi. Fotoğraftaki şefi gösterdiğinde "Alman subaylara benziyor," dedim. Dara "Kim bilir Helmut Van Moltke'nin soyundandır!" dedi gevrekçe...

İtirafçıların çoğaldığından söz ediyorduk. Ortada kalanlar ya çevreye saldırıyor ya da mezar ayaklılara sığınıyorlardı. Toprak sahibi

olmayan köylülerin daha çok yatkınlığı vardı; silahlanıp ortalıkta fink atarken birikmiş öfkelerini kusuyorlardı. Öfkeyle de kalmıyor, on beşlik kızları kaçırıyor, topraklara el koyuyorlardı. Para ve kadından başka bir şey konuşmuyor, o tıfıl kızlarla keyif çatarken, Hz. Muhammed'in eşlerinin adlarını bir bir sayıyorlarmış.

Birden söz aşka ve kadınlara gelmişti. Bu konuda içimizdekileri akıtamayan tombul kuşlara benziyorduk. Sustuk. "Ölmeli miyiz?" Kendal: "Kelebek olup uçmak gerekir." "Nasıl?" Hep bir ağızdan "Açıkça tartışarak," dedik. Rüzgâr daha ısırıcı olmaya başladığında kalktık. Nehir kıyısı ıssızdı. Uzaktan uzağa köpekler ürüyor, ince bir duman bulutu çöküyordu. Rüzgâr ağzımıza, kulaklarımıza dolduğunda hızlandık. Çakıl taşlarının arasındaki konserve kutuları külçe altınları andırıyordu. "Yanılsama ve gerçeklik!" dedim kendi kendime. Nehrin çığıltısı içimde uzayıp gitti.

Sıkça bir araya geldiğimiz için keyifleniyorduk. Oradan oraya koşturduğumuzdan, Akriman'ı göremiyordum. Akriman bir çocuk gibi küsmüş ağlamaklı olmuştu. "Nerelerdesin vefasız!" dedi. Yekta ile Dara Akriman'dan şüpheleniyorlardı. Kendal ise içten ve yürekli bir kadın olduğuna inanıyordu. Durup durup aşktan söz ederken, aşkın tuzağına düşmenin bizi parçalayacağına inanıyorduk. Yekta, "Aşkı düşünecek zaman değil," derken, Kendal, "Bunun önüne geçilemez ki," diyordu. "Kurşunlar aşkları delik deşik ediyor, no aşk no meşk!" dedik...

Akriman, posta kutusuna atılan tehdit mektubunu yüksek sesle okurken, kuru bir gülme krizine tutuldu, "Sıra bize de geliyor!" dediğinde, sayı saymaya başladım, kafam boşaldı, gözlerimi heykelciklere diktim, sonra ellerimi yalayıp sarkık sutyenimi ayarladım. Antrede ayakkabısını cilalarken, kafasını uzatmış bana bakıyordu. O an varlığından müthiş rahatsızlık duydum. Loş ışıkta burnu iki numara daha da büyümüş gibiydi, düşüncelerimi okurcasına burnunu sildi, omzunun üstünden bakıp, "Memelerin taş gibi!" dedi.

Arkadaşlarla değişik yerlerde bir araya geliyorduk. Fırının önündeki kuyruklar gittikçe uzuyordu. Vitaminsizlikten kirli sarı yüzlerin

eridiğini görüyordum; sonra asker eşlerinin, çocuklarının kan damlayan yüzlerini de... Patates ve bulgur tüketiliyordu bolca. Ekmek almak büyük bir zamanımızı alıyordu. Fırının önünde kuyruk beklemekten ayaklarımıza kara sular iniyor, sabırsızlığımız fırıncıları boğuyor, ekmek hamur kokuyordu; çoğu kez kuytu köşelerde pusuya yatan çocuklar ekmek poşetlerini kapıp karanlığa karışıyorlardı. Pahalılık insanların sinirlerini gerdikçe geriyordu. En küçük şeyde birbirlerine bağıranlar haki renklileri gördüklerinde pısıveriyorlardı, bu yokluğa karşın kadınlar habire doğuruyordu.

Bir hafta sonu kent gürültüyle karanlığa gömüldüğünde, çatıların üstünde kestane fişekleri patlamış, her yer gündüz gibi aydınlanmıştı. Ardı arkası kesilmeyen patlama sesleri bizi utku dolu duygulara sürüklerken, düşündürüyordu da... Bu karmaşada evin içinde dolanıp dururken, Akriman kapıya dayandı, "Evde değilsin sanmıştım." Sesi titriyordu; bu titreyişte sevinçli bir heyecan vardı. Bir koşu gidip geldi. Bir tabak un helvası ile üç heykelcik getirdi. Helvayı elinden alırken, tarif edemediğim bir yakınlık içinde olduğumuzu anladım. Sesi canlandı, üç heykelciği yan yana bıraktı, yeni bir şey öğrenmişçesine, "Bu düşünüyor, bu vuruyor, bu özgürleşiyor!" dedi.

İmzasız bir mektup gelmişti; mektup baştan başa sitemle doluydu. Babamın kemiklerinin sızladığının, annemin sütünün beni çarpacağının yanı sıra büyük harflerle "Hainlerin yanında yer almak ile orospuluk aynı şeydir!" diye yazılmıştı. Yurtdışından gelen mektup da Akriman'ı üzmüştü. Mektubun içinde gizli acı ve gözyaşı vardı, ben bilmez miyim! "Haym ne demek biliyor musun?" dedi. "Mültecilerin kaldığı ev galiba! Oralarda da intiharlar çokmuş!" dedim. Akriman burnunu çeke çeke yağda yumurta yaparken ben de soğan salatası yaptım. Mutfağın kapısı açıktı, kuvvetli bir rüzgâr doluyordu içeriye. Rüzgâr saçlarını dağıtıyor, perdeyi de uçuruyordu. "Suçumuz burada doğmuş olmak!" dedik aynı anda. Radyoda ince bir kadın sesi yükselirken, pencerenin dibindeki heykelcikler bize bakıyordu. Akriman bir düzine heykelciği art arda dizdi, "Bunlar da özgürlük savaşçıları," dedi.

Bir zamanlar Hannah adında bir komşuları varmış. Hannah rahibeymiş. Uzun siyah giysileri içinde ömrü Tanrı'ya el açmakla geçmiş... Uzun kış gecelerinde çevresini saranlara masallar, fıkralar anlatırmış. Sesi de pek güzelmiş. Dört dilde ilahiler okurmuş. "O hüzünlü ilahilere geçiş yaptığında hep ağlardım," diyordu Akriman. Güneşin doğduğu yere yönelerek kollarını göğsünün üzerinde çapraz bağlayıp duaya başlar, "Şupho labö vlabro vel ruho kadişo – Kadiş, kadiş, kadiş; Moryo Allaho hayılthönö!" diyerek secdeye eğilirmiş. Akriman, "Bak böyle yapıyordu, Allaho hayılthönö!" diyerek aşka geldiğinde gözlerinde geçmişi arayan derin bir özlem vardı. Her sesi, rengi taşıyan yüzünün dinginliğinde çoğalıyordum. Dört bir yana savruluşumuzu kabullenemiyordum.

O hafta sonu tüm sıkıntım üstümdeydi. Dakikalar geçmek bilmiyordu, sayı saymaktan, iş olsun diye kitap sayfalarını karıştırmaktan yorgun düşmüştüm. Akriman ne diye Mahmut denen o adama gitti ki? Katmanbulutları delercesine pike yapan kuşlara dalıp gitmiştim. Zil sesiyle yüreğim ağzıma geldi. Gelen Kendal'di. Onu görünce bağıra çağıra ağlamak geldi içimden. Yutkundum. Elinde bir demet nergis vardı. Nergise yumuldum, kokladım. Gözyaşlarım ip gibi indi. Kendal, "Ne o ağlıyor musun?" Sesi buğulandı. Bir sigara yaktı, "Babamı elde etmişler, kardeşimi de sıkıştırıyorlarmış..." Odanın içinde gidip geldi. İçim daraldı, gözlerim gömleğinin düğmelerine takıldı, hepsi ayrı renkteydi, düğmeleri saydım, "Demokratik gömlek!" dedim. Kendal "Pöhh!" dedi. Yekta'nın para gönderdiğini söyledi.

İstasyonun karşısındaki pazara gittiğimde Kendal henüz gelmemişti. Coşkusuz, kaygılı kalabalıktan kristal parçacıkları gibi kopan sesler, uçuşup parçalanıyordu. O an korkulu sesler yumağında sıkışıp ense saymaya başladım. Öyle ki gözümün önüne gelen hızlı bir çarkın dişlilerine takılan enselere yetişemiyordum. Yüzüme kan hücum ediyor; kollarım, bacaklarım odunlaşıyor, göğsüm körük gibi inip kalkıyordu. Ellerindeki sepetlerle atom karınca gibi ilerleyen kadınların ağız kenarlarından sarkan acıya takılıp kalıyordum. Yokluk ve umarsızlığın uçlarından sürüklemeye çalışırken omuzlarıma müthiş bir ağırlık çöküyordu. Sonra Kendal'i gördüm. Tek eli cebinde, boynunu montunun içine gömmüş dalgın adımlarla yürüyordu. Usulca yanına yaklaşıp, "Hehh!" dedim. İlkin tepki vermedi, boş bakışlarla beni süzdü, ağzını büzdü, çevresine bakındı, derin bir nefes alıp

"Heh heh!" dedi. Kendal tek elini cebinden çıkarmıyordu, "Parayı sıkıca avuçlamasam kaptırırım bu tıfıllara..."

Yeni bir sepet aldık, sepetçi bizi karı koca sandı. "Allah evlatlarınızı bağışlasın!" dedi. Burunları kızarık çocuklar el arabalarını güçlükle sürerken iki ekmek parası için pazarlık yapıyorlardı. Kendal, "Dikkat et, iki satıcıdan biri aynasız, bizim dilimizi bizden iyi konuşuyorlar, hepsi yatılı okul kökenli!" dedi. En çok patates, soğan aldık; misket elma, Vaşington portakalı da... "Kapalı kapılar ardında Vaşington!" dediğimde güldük. Bir an rahatlar gibi oldum.

Arabacı çocuk sepetlerimizi almak için ısrar edince, "Hadi!" dedik. Çocuk, kazağında parlattığı elmayı dişleyip arabayı sürüyordu; ona bir elma da ben verdim. "Sizin elma fakir elması," diye dudak büktü. "Ulan sümüklü ne yapalım?" dedim içimden. Elmanın çöpünü fırlatırken, yanından geçen arkadaşına ıslık çaldı, "Koççe saat kaç ablası geliyor!" Anlamsız tümceyi düşünürken, "Abla!" dedi usulca, "Bak şu öndeki kadına; adı saat kaç ablası." Deri takımlar içinde yaylanarak yürüyen kadın gözüne kestirdiği erkeklere saatin kaç olduğunu soruyordu. "Cık cık," diyerek başlar sallanıyor, bıyık buranlara, tövbe estağfurullah diyenlere, ellerini dizine vurup delice gülenlere bakarken, Kendal, "Çok meşhur bir kadın ha!" dedi.

Peynir topaklarındaki sarı lekeleri gördüğümde, bu topakların yanında Mizgin'in alelacele işeyen köylülerini düşündüm. Köylülerin yağsız peynirlere ince bir tabaka tereyağı sürdüğünü, tereyağına margarin kattıklarını bilmeyen yoktu. Tezgâhtaki örgülü peyniri ayırdığımda içinden karafatma çıktı. "Bu ne?" Peynirci kaşlarını çattı. "Sen cennetten bahsediyorsun, ne olmuş Allahın böceği çıkmışsa?" dedi.

Poşetlerin bir kısmını bize, bir kısmını da Kendallerin evine götürdüğümüzde binanın önünde ambulans vardı. Misket elmalarını biz de kazağımızda parlatıp yerken, seslere kulak kabarttık. Kendal'in karşı komşusu ölmüştü. Yukarıya koştuk. Kapı açıktı. Maskeli, eldivenli üç kişi antrede bekliyordu. Ceset torbasını sürüklediler. Kıvırcık saçlı adam maskesini indirip, "Su borusu patlamış. Şansı varmış, yoksa kokardı," dedi. "Ölen insanın şansı olsa ne olur olmazsa ne olur!" dedim. Buğday tenlisi," Öyle demeyin, iyi ölüm bir şanstır!" dedi.

Cesedi taşıyamıyorlardı; sırtı yere değiyordu. Telsiz sesi gelince Kendal bir an durakladı, sonra ceset torbasının taşınmasına yardım etti. Evde ağır bir koku vardı. Bir karı koca "Biz akrabasıyız," deyip evi kolaçan etti. Adam kemerini çekiştiriyor, kadın da burnunu tutuyordu. "Yalnızlık zor, Allah kimseye göstermesin!" dedi. İki pencere şişmiş açılmıyordu. Kurumuş sarmaşıktan ölü bir örümcek sarkıyordu. Havada yoğunlaşmış kalın duman bulutu hızla parçalanıyor, kıvrak kemençe sabırsızlığıyla okunan ezan odaya doluyordu.

Adam, "Sokak ortasında kurşunlanmak ya da gözaltında ölmek de var..." dedi. Kalınca bir sigara sarıyor, gözleri seğiriyor, kendi kendine gülümsüyordu. Kadın, "Bibim hiç gün görmedi, kocası sabah namazına giderken, kendini balkondan atan kadının ağırlığıyla yere kapaklandı, o saat öldü. Bak Allahın işine, kadın kurtuldu işte!" dedi. "Bakmıyorum Allahın işine!" Kadının gözleri huşuyla kapandı, "Ecel ecel!" dedi, dudakları titredi, bir damla gözyaşı kirpiğinde asılı kaldı. Kirpiğinin ucunda titreyen gözyaşı oldum, elimle hoşçakalın deyip ayrıldığımda adam çömelmiş yere bakarak düşünüyordu, beni fark etmedi bile.

Aşağıya indiğimde üç çocuk adam kaçırmacılık oynuyordu. Cılız çocuğun gözü ve elleri kadın çorabıyla bağlanmış: "Söyle bakiim, paralar nerede?" Kendal avurtlarını şişirerek çocuklara bakıyordu.

Eve geldiğimde farklı bir rahatlık içindeydim. Uzun süre tavana bakıp hiçbir şey düşünmedim. Görünmez bir dev yorgunluğumu yutuvermişti. Keyifle çay demlediğimde Akriman geldi. Aylardır onu görmemiş duygusuyla sarıldım. Sabun kokuyordu. "Dur hele!" dedi ellerini ovuşturarak. "Biz orospuluk yapıyormuşuz!" "Nee!" dedim. Kesik, sinirli bir kahkaha attı, "Orospuyuz orospu! Ben seni pazarlıyormuşum, fırıncının saftirik çırağı dedi," diye soludu. Güldüm. "Bedenime erkek eli değseydi bari!.."

Geceyarısı mezar ayaklılar kapıya dayandığında yorganın altında sayı sayıyordum. Kolumu çimdikledim. Âyet-ül-Kürsî okumaya başladım; dualara sığınmayan ben, sular seller gibi okuyordum. Kapının arkasına geldiğimde dizlerimin bağı çözülmüştü. Kim o diyeceğime alo dedim. "Aloonu sevsinler aç kapıyı bir adres soracağız!" Sert dipçik darbeleriyle sarsıldı kapı. Boğazım kurudu, hızla anahtarı çevirdim. Parlayan namlularla birlikte homurtular çoğaldı. Apışıp kaldım. Yıldırım gibi içeriye daldılar. Çekik gözlü bir kadın yüzümü duvara dayayıp arama yaptı. Kır saçlı, gök gözlü şefleri: "Bizi uyuyor mu sandınız!" Öteki: "Memleketinizin dağlarına bahar mı gelmiş ulan!"

Minibüse bindiğimde Akirman dudaklarını kemirerek karanlığa bakıyordu. Yanına iliştim; omzunun üstünden bana baktı. Minibüs ekşi kan ve ter kokuyordu. Şef karşımıza oturdu, gözaltları torbalı, sinekkaydı tıraşlıydı. Yüzünde sinsi bir gülümseme vardı. Uzaklara bakar gibi, "Eee kaltaklar nasılsınız bakalım?" diye sordu. Yumuşak sesindeki canavarlığı çok iyi biliyorduk. Ön koltuktan uzatılan purosunu alırken, gözlerini kıstı, kaba kıllı bir el çakmağı yaktı. "Şef pusulalar elimde." Akriman dirseğiyle beni dürttü, "Blöf yapıyor," diye mırıldandı.

Tam yedi gece sidik kokulu hücrede kaldık. İlk sabah iki adam yel gibi içeriye daldı, paçavra gibi sürüklediler. Adam elindeki copu kapıya vurdu, "Domal kaltak!" Sarkık bıyıklı, sarhoş adam, elini dizine vurarak "Tuşe mi?" dedi. Bacaklarımın arasından adamın yaylanan bedenini görüyordum. Bir an Akriman'ın uzayıp giden sesini duyar gibi oldum. Teres babam gözümün önüne geldikçe dişlerim da-

ha çok kenetlendi. Mizgin'i düşündüğümde ise "Öldürün öldürün!" diye inledim.

Akriman'ın soluğunu, hırıltısını duydum, sonra koca karnını gördüm. "Kimin tohumusun?" diyordu sesler. Tasmalı kara köpek duvarı tırmalıyordu. Şef, "Kızının yurtdışında ne haltlar karıştırdığını biliyoruz, toz ol be kadın! Sen de yavrucak! Kimin götünde kaç kıl var onu bile biliriz. Sizin yüzünüzden karılarımızın koynunda sabahlayamıyoruz," dedi. Köpeğinin sırtını okşadı, "Yalasın mı oranızı haaa!" Akriman pelte gibiydi. Ne acıma ne de korku duyuyordum. Buz parçasıydım, taştım, ottum...

Salıverildiğimizde hava günlük güneşlikti. Bir kadın politikacı geçmişinde gözaltına alındığında, "Her kuşun eti yenmez!" demişti. Nasıl yenmez? Yemek isteseler öyle bir yerler ki... "Cumhuriyet öyle bir şeydir ki, tadından yenmez!" diyen, zır cahil belediye başkanına ne demeli? Ne diye bu saçma sapan şeyler geliyordu aklıma? Sapan saçma, saçma sapan...

Tık tık silah sesiyle uyandığımda, karnım yürek gibi atıyordu. O an Akriman'ın karnı geldi gözlerimin önüne. Emekleyerek pencereye gittiğimde, kımıldayan gölgeleri gördüm.

Akriman ikide bir duş alıyordu. Yaşlı amcanın getirdiği kutsal suyu tüm vücuduna sürerken, gözleri yaşarıyordu. Burnunu kırıştırıp sesine güç katarak, "İşte böyle!" diyordu. Mahmut Amca da öldü; gayrimüslimler mezarlığına gömüldü. "Mezarlıklar da kalmadı!" dedi Akriman. Deli bir gırayder yerle bir etmiş, yaşlı bir papaz toprağa yüz sürüp haç çıkarmış...

Akriman odasında tütsü yakıp ilahi dinlediğinde ben de halamın mırıldandığı surelere takılıp kaldım. Li-îlâfî kurayşin, Sübhâneke, Kevser, Âyet-ül-Kürsî, Yasîn... Hışır hışır su sesi geliyordu. Kapıyı açtığımda kapıcı merdivenleri yıkıyordu. Sorgulayıcı gözlerle baktı. Çizmelerinin içinde kaybolmuş gibiydi. Lap lap yürürken kemerini çekiştirdi. Bir avuç deterjan verdim. Kapıcı ezik fırçayı yere sürttükçe hortuma basıyordu. Kar yığını gibi köpükler merdivenden kaydığında, çevresine bakındı, "Her gece binayı kolaçan ediyorlar!" Bir

gece onun da evi aranmış; demir pencereli minibüse bindirip saatlerce gezdirdiklerinde çok korkmuş. Şehir çıkışlarında, köprü altlarında bekliyor, telsizlerle konuşup gülüyorlarmış. Camdan baktığında kentin titreyen ışıklarını görmüş, havlayan köpeklerin seslerini de... O an tüm yaşamı bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçmiş. Karıncaların ağzına dolacağını, farelerin kulaklarını kemireceğini düşünmüş. Kapıcı bana bunları anlattı mı ki? Her şeyi unutuveriyorum, bir anda aklım karışıyor... Merdivenlerden temizlik kokusu yükseldikçe seksek oynamak istiyordum.

Yatak odasında bir resim ile pusula vardı. Resimde tetikte olmanın ve kaçışın öyküsü anlatılıyordu. Resmin gerisindeki ayrıntılarla uğraşırken Akriman geldi. Sağ eli karnının üstündeydi. "Sınırdan geçmeye çalışan bir grubu taramışlar!" Kızından gelen mektubu cebinden çıkardı, "Oğlan kampa gitmiş." Komodinin üstündeki resmi alıp inceledi, "Hangi deli yapmış bunu!" dedi.

Gri kapalı hava bungun yüreğimizi daha da daraltıyordu. Kuru dalların yapraklanacağını, hoş kokular yayacağını, güzel günlerin geleceğini düşünerek güç toplamak istiyorduk. Bir şarkı mırıldanmak istedim; şarkı ağzımda yumruk oldu; bundan kurtulmak istercesine ağzımı açıp kapadım. Akriman gözlerini kapayıp kafasını salladı, ağzıma bir şaplak vurdu; seslerimiz birbirine karıştı.

Sokağa yalnız çıkmak istemiyordum. Köşe başlarındaki mezar ayaklılar bir görünüp bir kayboluyorlardı. Bildik evlerden aidat toplayacaktım. Ekşi hamur gibi kabaran kentin varoşlarında kimin eli kimin cebinde belli değildi. Köyden kente gelmek zorunda kalanların çevresinde dolanıyormuş parlak düğmeliler. Gecenin bir yerinde haki renkli arabalardan on beşlik kızlar iniyormuş, içki kokan bu kızların ağabeyleri ve babaları yokmuş... Mezar ayaklıların köpekleri bu evleri çok iyi tanıyormuş, evlerin önünden geçerken hiç havlamıyorlarmış... Daha önce evlerine gittiğimiz bir ailenin kızı göğüslerini okşayarak meyhane türküleri mırıldanıyordu. Oğlu kayıplara karışınca babası da işe alınmış. Annesi altın dişini göstererek, "Pirinç ile et yiyebiliyoruz çok şükür!" diyordu. Bunların çok daha tehlikeli olduğu-

nu, tırşıkçıların eline su dökemediğini biliyorduk. Baba kızını süzüyor, "Ye kızım ye sakın zayıflama!" diyordu.

Ah, delirenler kurtuluyordu, kurtuluyordu işte! Deli Bayro gelen geçene kıçını göstermeye başlamıştı. Birileri kıçına kaş, göz yapmıştı. Beğenmediği insanların önüne gelip, elini şap şap diye kıçına vuruyor: "Bu sizden güzel!" İyi de bunu söyleyen nasıl deli oluyor anlayamıyordum. Kıçına yüz çizenler çoğaldıkça ölümlerin duracağına inanıyorduk.

Kentin hüznünden olsa gerek ağaçlar tomurcuklanmıyordu. Rüzgâr çıktığında gecenin sırları dağılıyordu. Gecenin sırları ile bizim sırlarımız karşı karşıya geliyordu. Bu düelloyu kendi şarkılarını söylemek isteyenler duyabiliyordu.

Dara ve Kendal ile mezarlıklara bakan çay evinde buluştuk. Mezarlıkların önünden geçtiğimizde bekçi uyukluyordu. Kendal, "Bu hep böyleymiş, uyku hastalığına yakalanmış," dedi. Dara konuşmayı unutmuş gibiydi. "Neden susuyorsun?" dedim. "Yeter artık gideceğim!" dedi. Kaldırımın dibinde ölü bir köpek vardı, ağzı açıktı... Okul dağıldığında, sokak derin bir uğultuya gömüldü. Kalabalığı yararcasına ilerlerken, çocuklar ağızlarını yayarak yenice öğrendikleri sözcükleri yineliyorlardı.

Her an yakamıza yapışılacak sanısıyla yan yana yürüyorduk. Kepenkler hızla kapanıp caddeler ıssızlaştığında nerede olduğumuzu, kim olduğumuzu daha çok anımsıyorduk. Kendal tedirgindi. "Teyze öldükten sonra taşınanların Hades'in soyundan geldiği belli," diyordu. Hallerinde bir tuhaflık vardı. Durakta onlardan ayrıldım. İki kez dönüp baktım, elleri ceplerinde gökyüzüne bakıyorlardı.

Sokağın başına geldiğimde mezar ayaklılar yoktu, "Hayrola!" Kalaşnikovlarını sallayışları, volta atışları, leblebi yiyişleri, ıslık çalışları, hırıltılı gülüşleri yaşamımızın bir parçasıydı ya... Hızlı adımlara, çekilen perdelere, elektrik tellerine konup kalkan serçelere baktım. Ellerimin, ayaklarımın varlığını düşündüm; hangisinin daha önemli olduğunun muhasebesini yaptım. Koltuk değnekli halimi hayal ettim, ellerime baktım, "Eller eller!" diye mırıldandım. Yanımdan geçen bir adam bana baktı. Moğol suratlıydı; çözemediğim bir gizle gülümsedi. Bir-iki adım atıp döndü, o da ellerine baktı, sessiz bir gülme krizine tutulduğunda sokak lambasının altında alnı parlıyor, ağzından buğu çıkıyordu. Omzunun üstünden bakıp, "Her şey bulaşıcıdır!" diye söylendi.

Adam gözden kayboluncaya dek adımlarını saydım; sayılar ışıklı bir figüre dönüşüp önümde dans etmeye başladı, içim daraldı; nereye gideceğimi şaşırdım. İçimdeki ses, "Önüm arkam sağım solum sobe!" "Kim ebe kim ebe?" diye mırıldanırken bir ses duydum. Gelen Akriman' dı. Çapraz adımlar atıyordu. Eli karnının üstündeydi, "Hâlâ çok ağrıyor," dedi. Beyaz ayakkabısı iyice eskimişti. Saçları rüzgârda uçuşuyordu. Evlerin çatılarından acı sarkıyordu; sokak lambası ne işiniz var bu saatte dercesine yanıp sönüyordu. "İçimdeki yumrular salkım saçak!" dedi Akriman. Sesi titriyordu, birbirimize anlatamadıklarımız diş gıcırtısına ya da iç çekişlere dönüşüyordu.

"Hayalet bir kent!" diye düşünürken, askeri bir araç göründü. Ecelimize mi susamıştık? Akriman burnunu çeke çeke bir şarkı tutturdu. "Tek tek basaraktan bade süzerekten gel caanım gel amaan..." Hiç gülesim yoktu, güldüm gözlerimden yaş gelesiye. Araçtan dalga dalga marş yayılıyordu; yanımızdan geçerken yavaşladı. Direksiyondaki askerin gözü felfecir okuyordu, dudağını büzüp, "Hıım!" dedi, yanındakilerden biri uyukluyor, öteki de esniyordu. Sırtımızı dönüp biz de esnemeye başladık. Asker "Miskin ördekler!" diye bağırıp gaza bastı.

Akriman, "Kırmızı götlü maymun sen de!" dediğinde, Deli Bayro ansızın karşımıza çıktı, elinde bira şişesi vardı; deli gibi bakmıyor, kıçını da açmıyordu. Sırtını duvara yaslayıp şişeyi kafasına dikti, parmak sallayarak ana avrat düz gitti. Yakası açılmadık küfürleri, mezar ayaklıların tüylerini dökecek, paşa konağının güllerini büzecek, katillerin gözlerini pörtletecek yoğunluktaydı. Akriman Bayro'ya zafer işareti yaparken, "Aslında deli olan biziz, gündüz deli gece akıllı bu!" dedi. Caddeyi geçip sokağa saptığımızda, askeri araç önümüzde durdu, asker öksürdü, "Kimlikler!" dedi. Akriman ilkin ceplerini yokladı, "Ah karnım ağrıyor!" dedi. Mantosunun cebinden eprimiş kimliğini çıkardı, benimki gıcırdı. Asker fiyat biçici bir bakış fırlattı, "Kız mısınız dul musunuz?" Akriman, elini beline dayadı, pençelerini çıkaran bir kartal gibi soludu, "Ne edecen aslanım, vatan sağ olsun, allahın selameti üstüne osssun!" Asker, "Öyle öyle hanım abla!" Yanındakiler uyukluyordu. "Bunların da anaları, bacıları, sevgi-

lileri var, neylersin işte!" dediğimde, Akriman, "Hortumcular, derinciler kahrolsun!" diye inledi...

Akriman bir şarkı mırıldanıp ayaklarını çapraz atarken, adımlarını sayıyordum; ense sayışım içimde uyukluyordu. Bir an Akriman'ın vurulduğunu, karnının kalbura döndüğünü, memesinin ucunun parçalandığını düşündüm. Mürrüvet'in göğüs ucunu kesmemiş miydiler? Eli hep göğsünün üstündeydi, "Yabancı bir parçayı taşımak ne demek bilir misiniz?" derken, nasıl da direngendi.

Sokaklarda mezar ayaklıları göremeyince, şüphelerimiz çoğalıyordu. Bu işte bir bit yeniği vardı. Üç kişi telaşla yanımızdan kayıverdiğinde, arkamıza dönüp baktık. Kendi seslerini tanıyanlardı, biliyorduk. Akriman yanaklarını şişirip tıslıyor, çatılara bakıyordu. "Sari Gelin" dudaklarında ıslığa dönüştüğünde, annemin hüzünlü gözleri dikildi karşıma, duvarların ötesindeydi, konuşamıyorduk. Bahçeli bir evin kapısı gıcırdadığında durduk. Akriman, "Bu ev tekin değil!" dedi. Bir köpek havladı, yarı aydınlık pencerede bir görüntü kımıldadı. Yaşlı, süslü püslü bir kadındı, elindeki bayrağı salladı; sonra burnunu cama yapıştırdı. Kadın bir yontuya benziyor diye düşünürken, Akriman kolumdan tutup sürükledi, "Bu kesin casustur!" dedi.

Çöpleri karıştıran çocuklar kondomları şişirip balon yapıyor, sıkıca bağladıkları poşetlerle top oynuyorlardı. Pencerelerine, balkonlarına demir parmaklık taktıranlar perdeyi aralayıp sokağa bakıyorlardı. Gazete satan, elleri sargılı çocuklar ezberlerindeki adreslere koşuyorlardı. Her nesne, her yüz, her ses neden ve niçin dedirtiyordu. Gittikçe büyüyen asi sesimle boğuşuyor, derince nefes alıp gözlerimi kapadığımda gelecek güzel günleri düşünüyordum.

"Yürüyor muyuz?" dedim Akriman'a. "Hem yerimizde sayıyor, hem de yürüyoruz," dedi. Deli Bayro'nun sesi geliyordu. Ayak seslerimiz büyüyordu, içimizdeki korkularda... Derinden derine uğuldayan karanlığa dalıyordum. Akvaryum balığı oluyordum ilkin; yolumu şaşırıyor, zehirli yemleri yutuyor, çırpınıyordum. Okyanusun derinliğinden gelen balıkların kokusunu aldığımda, zıpkın yemişe dönü-

yordum. Akvaryum parçalanıyor, derin sulara sıçrıyordum. Karanlık, derinlik, okyanus... Oluş ve tercih...

Eve döndüğümüzde posta kutusundaki tehdit mektuplarını alıp yüksek sesle aynı anda okuduk. İkimiz de susmuyorduk. Sayfanın en altındaki kurukafaya tükürdüğümde gülmeye başladık. Akriman hamurdan bir silah yaptı, ben de boyadım. İlk kez Akriman ile aynı yatağı paylaştım, silahlarımızı başucumuza bıraktık. Uyku sevişken bir it gibi sırıtıyor, parmak sallayıp duruyordu. Akriman'ın geniş omuzları dağlara, ovalara, saçları da sık ormanlara dönüşüyordu.

Dönüp baktığında opal mavisi sis çözülüyor, aydınlık artıyordu. Aydınlığın parlak huzmesine tutunmak istiyordu. Aydınlığa âşıktı Rojhılat. Hedef yakındı artık. Bacakları gövdesinden ayrılmış bir parçaydı; ona ait değildi. Başı ağırlaşmış, bedeni de taş gibiydi. Dağlar gittikçe büyüyordu. Aydınlık sisi yutuyordu. Binbir ot kokulu bahar yeli genzini dolduruyor, ormanın uğultusuyla gevşiyordu. Gökyüzü, dağ, orman içinde gidip geldi. Ayakları yerden kesildi birden. Durdu. İçinde uzayıp giden nehrin sesini dinledi. O nehir şaha kalkmış, hiçliğe kılıç çekmiş "ben"di. Dinlenmek istedi, ama zamanı yoktu, gecikmemeliydi. "Gecikmek!" dedi içinden. İnsan kendisi olmalı. Her zaman... Kalabalıklar arasında olamıyor işte! Artık gereksiz kalabalıklar, söylemler geride kaldı; kalacak... Arınmanın, bir başınalığın anlamına yolculuk, bu yolculuk görenlerin yolculuğu. Neden insanlar görmek istemez ki? Yerinde sayıp gürültü eden bakar körler... Ortalık bulansındı kirlensindi kimin umurunda. Bir devini, bir kıvılcım... Kıvılcımları çoğaltmak için...

Kendini garipsiyor Rojhılat. Garipsemesi hiç bitmiyor; bitmesin... Biterse her şeyin biteceğini biliyor çünkü. Ayak tabanlarındaki acı başına vurdu; her adım atışta keskin bir bıçak sanki şimşek hızıyla bedenini boydan boya biçiyor, beynine saplanıp kalıyordu. Yorgunluğunun geçici olduğunu biliyordu. İnsanı yoran, bitiren amaçsız olmak... İnanmak, her ne olursa, bir şeylere inanmak diri tutuyor insanı. Kararlılığı döngüsel süreci kesip biçmişti, eriten çemberden kurtulmuştu; dümdüz sonsuz bir yoldaydı; bu yola çıktığından beri kendisiyle konuşup duruyordu. Ömrünün en güzel çağında, yirmi dördündeydi. Şimdi gören bir deli, bir kaçkın diyebilirdi. Güneş yükseliyor, sonra ot kokulu ılık bir yel. Dağlar aydınlanmaya başlıyor. Uzak kadife bir yığın gibi titriyor. Güneş yükseldikçe, terlemeye başladı, terledikçe acısı yumuşuyordu.

Ova gölgeleniyor ansızın. Şerbet rengi ışık lekeleri kımıldıyor. Çelişkiler içinde gidip geliyor. Sorumlu tutulmuştu, sorumlu tutuluyor. Güneş balçıkla sıvanır mı? İşte gerçek! Kendi içine dönüyor. Gölgeler titriyor. Gölgeyle birlikte sessizlik uzuyor. Uzak, mağrur dağlar gittikçe belirginleşiyor. Ayak tabanındaki acıyı duyumsuyor. Bacaklarının demirden olduğunu düşünüyor. Garipsemeler ve sıkışmışlık, aydınlığa yöneltir, bunu çok iyi biliyor. Duraksıyor. Gölgeler yaylanıyor. "Yorgunluk!" diye mırıldanıyor. "Sırası mı, yenik düşmemeliyim, yol uzun çok uzun, dayanmalıyım, dayanacağım." Sararmış ekinler hışırdıyor. Patika yola sapıyor. Bir kaplumbağa ilerliyor. Kaplumbağadan daha tembel olduğunu düşünüyor. Tarla gittikçe genişliyor, yol daralıyor. Ekinlerin ötesindeki küçük tepelere bakıyor; çıplak kıraç tepelere. "Olmak!" diye düşünüyor. Adım atacak durumda değil, olduğu yere yığılıyor; kendinden geçiyor.

Uyandığında kulakları uğulduyordu. Patlak ayak tabanları sızlıyor, karıncadan görünmüyorlar. Acısının hafiflediğini düşünüyor; tatlı tatlı kaşınıyor tabanları. Yan dönüyor. İçindeki çocuk uyanıyor. Gülümsüyor. Güçlükle doğruluyor. Şeytanörümceği sıcağı ayrımsayınca yekiniyor. Islak toprak kokusu. Seviniyor. Sol yamaçta konup kalkan kuşları görünce yorgunluğunu unutuyor. Tabanlarındaki acı tüm vücuduna yayılınca diriliyor. Yürüyor soluksuz. Tahmin ettiği gibi, nehir orada. Elini yüzünü yıkıyor ilkin, sonra ayaklarını; tuzla ovuluyormuş gibi acıyor. Nehir hışıldıyor. Başı dönüyor bir an. Irmak oluyor. Balık oluyor. Yosun oluyor. Her şey tii sesi gibi uzayıp gidiyor.

Islak bir kayıra ilişti. Gözlerini nehrin akışına dikti. Bir süre duraladı. Akan nehirde kapırdayan ayaklarına baktı; ayaklarını ilkin ağır ağır çırptı, sonra hızlandı; çırpıntının sesinde çoğaldı. "Ben ve nehir!" dedi. "Nehir değilim, balık değilim, yosun değilim; ben benim!" Nemli kumu avuçladı, "Varolmak!" diye mırıldandı. Giysilerini çıkarmadan nehre daldı, gözlerini yumdu.

Gözlerini yummaya çalışan bendim. Usulca kalktım, heykelciklerin yanındaki mindere çöküp bu yolculuğu yazdım...

Gece göğsümde uzayıp gitti, gözlerimde çözüldü. Sayılar, enseler dev ayaklara dönüştü. "Göbeğimin alt kısmı balon gibi olmuş!" dedi Akriman. Sandığından naftalin kokulu liflerden çıkardı. "Anneannemin çeyizliğinden." Lifler kılçıklı yünden yapılmıştı. Besili koyun kuyruklarına benziyordu. Kapıcı makbuzları uzatırken, gece üç iri yarı adamın binamızın çevresinde dolandığını, evimizi işaret ettiğini söylediğinde bir yandan da salavat getiriyordu. Mezar ayaklıların caddede sidik yarışına girdiklerini, birbirlerine ana avrat küfrettiklerini, dağ vurgunu olanların beynini dağıtacaklarına ant içtiklerini söyledi.

"Beklemekten fıtık oldum," dedi Kendal. Dara istasyonda kıl payı yakalanmaktan kurtulmuş. Bir mezar ayaklı Kendal'e yaklaşmış, "Sen bizden misin aslanım?" demiş. Kendal bozuntuya vermemiş, onlar gibi ağzını yayıp şive değiştirmiş. Mezar ayaklılar üstlerine küfrederek rahatlıyorlarmış. "Kâbuslarla uyanmaktan bıktık, kan kokan nefeslerimizden de," demişler... Yürürken kalça sallayan, dönüp de omuzlarının üstünden bakan ağızları aralık kızlarla merdiven aralıklarında beş dakikada iş tutuyorlarmış.

Yeni gelen bir mezar ayaklı bana seslendi. "Heyy füfft!" dedi. O an şakaklarım atmaya başladı, ayaklarım dolandı. Ayakkabımın bağcığına düğüm atar gibi yaptığımda, dudaklarını büzmüş, tuhaf sesler çıkarıyordu. Gözüm karardı, yekinip hızla uzaklaşmak istiyordum, bacaklarım tutmuyordu. "Tanrım!" İçimdeki ses, "Başın sıkışınca Tanrı de?" "Ya kuvvet!" dediğimde, mezar ayaklı, "Kara kaltak, nereden böyle paytak paytak?" dedi. Yanı başıma dikilmişti. Pantolonuna mızrak sığmıyordu. Kalktım, göz göze geldik. Gözlerini kıstı, "Bu dünyanın anasını satayım!" Uzaklaştığımda mezar ayaklı ulur gibi gülüyordu.

Zulamıza bir adres bırakmıştı Kendal. Ezberimizdeki adreslerden değildi. Akriman'ı İncil satan adam ile baş başa bırakıp kuşluk vaktinde yola düştüğümde, korku ve kuşku cirit atıyordu. Kadınların arasından yel gibi geçtim. Tandırlar tütüyor, inekler böğürüyor, çocuklar bağrışıyorlardı. Tanıyanlar çekinik selam veriyor, tanımayanlar da bakışlarını kaçırıp mırıldanıyorlardı. Kapı aralığında bekleyen kadınların ağzından buğu çıkıyor, erkekler ise duvar diplerinde sigara sararak konuşuyorlardı. Çolak adamı tanıyordum, kulağının arkasındaki sigarayı alıp selamladı. Yenice döşenecek olan su borularından söz ediyorlardı. Kafamdaki adresi yinelerken çıkmaz sokağın tabelasını gördüm. Sokağın tam ortasında donsuz bir çocuk pipisinin ucunu tutmuş, lastik gibi çekiyordu; hiç oralı olmadan işine devam etti. Sıvasız, boyasız bir evin önünde durdum. Bahçenin teneke kapısını araladığımda, evin kapısı gıcırdadı. Beyaz saçlı adam eliyle o bildik işareti yaptı. Odaya girdiğimde "Dara," diye ünledim. Yattığı yerden doğruldu, sakin ol dercesine gülümsedi. Dara'nın başı yarılmış, kolu kırılmıştı. İstasyonda paçayı sıyırdığını sanmış, meğerse izlemişler; köprü altında sıkıştırmışlar. Beş kişinin elinde topa dönüvermiş, kendine geldiğinde tinerci çocuklar başucunda tiner çekiyorlarmış. Mezar ayaklılara diş bileyen çöpçüler yardım etmiş. Birisi Dara'yı evine götürmüş, ilk tedavisi orada yapılmış. "Kimi kime şikâyet edeceğiz, hastaneye gitsem rapor vermeyecek o ödlek doktorlar, bir de Hipokrat yemini ederler boşu boşuna..."

Evin hanımının gözlerinde gizli bir öfke vardı; öfkesi yürüyüşüne, dudak kıvrımlarına yansıyordu. Bir ara teneke sobanın çevresini temizlerken, "Allah Allah ne diye boşu boşuna döverler insanı böy-

le, deli mi ne bunlar!" dedi. Kocası diş gıcırdattı. Kadının gözlerinin karası çekildi, sinsi bir gülümsemeyle dudakları kıpırdadı, "Allah bilendir, görendir!" Adam ikide bir camdan bakıyor, radyoyu kulağına yakın tutuyor, BBC'yi arıyor, odanın içinde gidip geliyordu. Dara kendinden geçmişti, torbadaki fındıklardan kırdım. İçimde büyüyen heyecanı söküp atamıyor, fındıkları boşaltıp sayıyordum. Fındıklar mermi olup enselere değiyordu. Sayıların, enselerin arasından radyonun cızırtılı sesine karışan küfrü duydum. "Qıza namusiz, mala cahşa!"* Dara gözlerini araladı, fındıklardan verdim. Ev sessizliğe gömülüverdi birden. Sustuk. Sisli donuk havanın yoğunluğu yansıyordu pencereye. Dara'nın askılı koluna, sargılı başına bakıyordum. Dudakları kıpırdıyordu. Sıvası kabarmış duvarda çatlak bir ayna vardı. Kendime baktım, yanaklarımı şişirdim. Yüzümün kuruluğunu ayrımsayınca aklıma su içmek geldi. Dışarıya çıktığımda kadın, söylenerek ayakkabılarımıza tuz döküyordu. Gerisin geri odaya geçtim. Dara'yı, yoğunlaşan sisi, odayı garipsedim. Sis içime girdi, ben sisin içine. Pencere açıldı, sis yırtıldı; gökyüzü aydınlandı. Özlediğim arkadaşların sesleriyle kuşatıldım. Kendi olan sesler bir bir çoğalıyordu. Kendal geldiğinde boynumun damarı bir kabardı ki, Dara, "Sakin ol!" dedi. Dara'nın koluna girip evden ayrıldığımızda kadın hemen taşlığı yıkamaya başladı. Saçaktaki horoz öttü, bir inek böğürdü, siren sesi duyuldu; güllü perdeler hızla çekildi.

Başka bir adrese yola çıktığımızda emin bir ev bulmaktan başka çaremiz yoktu. "Buralarda taksi beklemek akıl kârı değil!" dedi Kendal. Boş bir hangara yürüdük. Dara kendi kendine mırıldanıyordu. Sırtımızı hangara dayadık. Kesif bir koku iliklerimize dek işledi. Kuşlar başımıza pislerken, Kendal, "Şuraya bakın!" diye ünledi. Kara bir köpek ağzında çürük bir el ile soluyor, kuyruğunu sallıyordu. Ayağıyla toprağı eşelerken el ağzından düştü." Co'nun köpeklerinin en salağı olmalı," dedik. Ne şanstı, bir tek araba geçmiyordu. Ölgün ışıklar titreşip hangarın duvarına korku tünerken, derenin öte yakasında iki adam belirdi, gölgeleri onlardan önce koşuyordu; karanlığın göğ-

* "Namussuzun kızı, hainler!"

sünü tekmeleyen bacaklarından sırlar dökülüyordu. Köprünün ağzında çoğaldılar. Ay ışığında kımıldayan bedenleriyle Şamanlara benziyorlardı. Burada araba beklemek, Azrail'i çağırmaktı. Ters yöne yürüdüğümüzde, köpek sesleri gecenin uğultusuna karıştı.

Tren raylarını geçerken alçak uçuş yapan bir helikopter kenti tarıyordu. Uzaktan uzağa duyulan köpek seslerine karışan ayak seslerimizde sığınmacılık, dudaklarımızda ise korkuya meydan okuyan ıslık vardı. Ana caddeye ulaştığımızda dışarıya yeni çıkmış gibi havayı kokladık. Barut kokuyordu. Arta kalmış sırlar alnımızda parçalanıyor, sustuğumuzda korku başlıyor, çocukluğumuz dolanıyordu ayaklarımıza...

İncil satan adam sokak ortasında çıkan çatışmada vurulmuş. Son sözlerini söylerken, torbasını sıkıca göğsüne bastırmış. Gayrimüslim mezarlığına gömülmediğinden belediye yeni bir yer tahsis etmiş. Mezarın başında Akriman ile benden başka kimse yoktu. Askeri araçlar sınıra doğru süzülürken, rüzgâr güçlü bir dev gibi dolanıp duruyordu. Burnunu çeke çeke ağladığında kuşlar havalandı. Akriman'ın "Çak çak" diye ayağından çıkan beyaz ayakkabılarına bakıyordum. Mantosunun delik cebinden astarı sarkıyordu. Astar ve yüz ile arasında bir bağlantı kurdum...

Yaptığı heykelcikleri züccaciyeye götürdüm. Adam dudak büküp "Ne işe yarar bunlar?" diye sordu. Kızı, "Sanat eseri bunlar!" diye kikirdedi. Heykelcikleri vitrine dizerken, kızarık gözlü bir adam not defterine bir şeyler karalayıp bana bakıyordu. Sokaklarda ense sayıp dolanırken, arkamda bir gölge gibiydi. İşçi gömlekleri dikmekte bir numara olan terzi dükkânına gittiğimde, dönüp baktım: kimse yoktu. Karı koca beni görünce "Sen miydin?" dediler. Raif Usta kamburunu çıkararak pencereye yürüdü, "At sineği gibi dolanıp duruyorlar." Gülsüm Usta, eski bir gömleğin yakasını söküyordu; kaçamak bir bakış fırlatıp söylendi: "İşler çok kesat, kol yaka çevirmek de olmasa..." Gülsüm Usta'nın dudak kıvrımından ip sarkıyordu. Oğlunun derslerinin hiç iyi olmadığını, eve geç geldiğini, cips yiyerek mafya film-

leri izlediğini söyledi. Raif Usta "İyi evlat yetiştirmek için iyi olmak yetmiyor," dedi. Arkadaşları sorduklarında gözlerimi tavana dikip "İyiler iyiler!" dedim. Gülsüm Usta, ağzına toplu iğne sıkıştırıp çay diye işaret etti. Semaver cızırdıyordu. Mutfağa seğirtip bardak aldım. Bardağın ağız kısmı ile çay kaşıkları paslıydı. Gülsüm Usta kafamdan geçenleri okurcasına, "Çörek ve peynir var," dedi. Raif Usta koltuğunda uyuyakaldı. Gülsüm Usta: "Yaşlandık artık!" Köyden gelen akrabaların mağduriyetini anlatırken, sesi kırılıyor, "Namusumuzu darmadağın etmek istiyorlar," diyordu.

Eve döndüğümde sokak karanlıktı. Dükkânı kapatan bakkal öksürdü, "Trafo patladı!" dedi. Binaya girdiğimde iki mum pır pır ederken, ayak sesleri duydum. Durdum. Kulak kabarttım. Sanki sırasıymış gibi posta kutusuna baktım. Evden mektup gelmişti. Kapının önü çamaşır suyu kokuyordu yine; son zamanlarda bu koku burnuma çarpar çarpmaz başım ağırlaşıyordu. Akriman'ın kapısını çalmaktan vazgeçtim, mektubu okumak istiyordum. İçeriye girer girmez elektrikler geldi, "Yalancı bakkal!" diye mırıldandım. Her zamanki gibi sitem doluydu. Annemin rahminde ur çıktığını, ameliyat sırasında gelmemi, beni özlediklerini, halamın dualarının beni koruyacağı yazılıyordu.

Kendal uğradı. "Ne olursa olsun, pılımı pırtımı getirip burada kalacağım," dedi. Yekta'dan söz etti, geçen gün malzeme almak için geldiğinde görüşmüşler. Saate ve kapıya bakıyormuş. Suskun ve tedirginmiş; dayanamıyormuş. "Gel sana satranç öğreteyim," dedi Kendal. "Şimdiye kadar neredeydin?"

Erkence uyuyuveriyor. Horluyor. Kaç kez dürttüm, kesilir gibi oluyor sonra yeniden başlıyordu. Gece uzadıkça uzuyor, Mizgin'i düşünüyor, sayı sayarak kahve yapıyordum. Kendal'in horultusu yükselip alçaldığında yastıkla ağzını kapatmak istiyordum. Dara haber göndermiş ilçe kuşatma altında diye. Yiyeceklere ambargo konmuş. İnsanların saçları, dişleri dökülüyormuş. Gecenin bir yerinde gürültüyle uyanıyorlarmış. Elektrik ve su şebekesi çökmüş. "Karanlık yiyip bitiriyor, evdeki kavgalardan, babamın tütün sayıklayışından bıktım. Dışarı çıkamıyorum. Sığırlar ve koyunlar caddeleri istila et-

ti. Uzuvları kopuk çocuklar gün geçtikçe çoğalıyor. Sabahtan akşama dek sisli ovaya bakıyorum, okuduğum kitapları yeniden yeniden okuyorum; bazı sayfaları ezberledim," diyormuş. Öyle ki, sevdiği bölümleri kasete kaydedip dinliyormuş. Kayıtların arasında inek böğürtüleri, silah sesleri uzayıp gidiyormuş.

Kahveye gittiğinde şeyhlerin müritleri fısıldaşıp işaret ediyorlarmış, kahveci çay getirmek istemiyormuş. Kapıları yeşile boyanan evler her geçen gün artıyormuş. Yemeyip içmeyip ellerindeki avuçlarındaki paraları şeyhlerin yatağının altına sıkıştırıyorlarmış. Şeyhler de yaraları iyileştirici çamur, şifalı ot şurubu, tek dozluk haplar dağıtıyor, oğlan doğurmaları için taze gelinlerin karnına ayetler yazıyormuş. Hatta şifadır diye şeyhlerin bel suyunu yaralarına, gözüne damlatanlar varmış. Sarılık geçirenlere, ansızın tokat atıyor, sonra da idrarında beklettiği kuru kayısıları yediriyormuş. Ağızları kuyu gibi açılan kadınlar dileklerinin kabul olması için soğuk gecelerde kapısına yüz sürüp sabahlıyorlarmış. "Sokaklarda bağırıp çağırmak istiyorum," diyormuş Dara. Yekta, "Al benden de o kadar; her yerim şiş dokunsanız neler akacak..." diyormuş. Berberleri ve terzileri çok kolay tavlıyorlar, ihanetin temeli en çok orada atılıyormuş. "Kirloş berbere gitmek zorundayım, başka berber yok! Kırçıl sakallı berberin sinsi gülümsemesini yok etmek istiyorum, kehribar sarısı çivi dişlerini de... Yabancı memurların kıçına girecek neredeyse. Kopuk parmaklarıma bakıp, yüzbaşının oğlunun saçını ve cins köpeğini tıraş ettiğini, evlerinde içtiği kahveyi anlatırken, boğazına şeker kaçmış gibi gülüyor." Berber, vurulan çakmakçı için 'Su testisi su yolunda kırılır!'" demiş. Kendini tutamayıp, "Ne biçim saç kesiyorsun? Senden asker tıraşı istemedim," diye bağırınca, berber sırıtıp, "Sen bahane arıyorsun!" demiş, oralı olmamış. "Kulaklarındaki, burnundaki kılları alamam," diye omuz çekmiş, Yekta da yüzüne tükürüp, "Köpeklerin taşağını tıraş ediyorsun ama..." demiş. Berber de yüzüne havluyu indirmiş. "İşiniz gücünüz ortalığı bulandırmak, derdinizi biliyorum. Bilmem nerelere çıkacağınıza Arafat'a çıkın!" diye gürlemiş. "Bu tipleri tanıyorum, mezarlıklarda sevişecek kadar aymaz," diyormuş, Yekta.

Bilincimizin yarası yüreğimizi acıtıyordu. Anaların alınlarındaki dövme oluyorduk. Bilenen suskunluğumuzla çoğalıyorduk. Kentin gri gölgesi içimizde titriyordu. Yasaklı, yağmalanmış şarkılar doluyordu ağzımıza. Gözevlerinde öfke biriktirenlerle kentin tam ortasında buluşuyor, hep bir ağızdan bağırıyorduk. Kentin kırılganlığında büyüyen siren sesleriyle bir anda korkunun ateşi bozguna uğruyordu.

Birbirimize mecburduk. Tedirgin bakışlarımız, tiklerimiz, söylediklerimiz, söyleyemediklerimiz, kaygılarımız, korkularımız ve amacımızla aynıydık; bu aynılık çok şey verirken çok şey de götürmüyor mu diye düşünmek istemiyorduk. Kendimizden hoşnut muyduk? Hem evet, hem de hayır diye düşünürken, "değil"in üstüne çizgi çekiyorduk, çünkü umudun en büyük düşmanının bu olduğunu biliyorduk. Bazen de bağıra çağıra tartışıyorduk. Düşünce yarışına girdiğimizi, egemen olma dürtümüzü ayrımsadığımızda susup kıs kıs gülüyorduk.

Kendal'in babası bir sabah kapımıza dikiliverdi. Siyah takım giyip kravat takmıştı. Kendal, saçlarını yolup "Ne yapmalı bu adamı?" dedi. Babası yıldırım gibi içeriye daldı. Kravatını okşayarak odaları dolaşıp "Bu evden farklı kokular geliyor," dedi. Kendal'in gözü döndü, şakakları seğirdi; bir-iki adım attı, "Aman haa!" dedim. Banyoya koşup kafasını suyun altına tutup "Hiç oğlu hiç!" diye bağırdı. Babası gözünü kıstı, bana bakıp kafa salladı, sert adımlarıyla antreye geldi, göğsünü şişirdi. Ayakları dikkatimi çekti, kocamandılar. Ellerini cebine koyup parmaklarının ucunda yükseldi, "Asıl hiç oğlu hiç, hem de hainin haini sensin!" dedi. Kendal'in ıslak kafasına, şaşkın bakışlarına bakıp sarsıla sarsıla güldüm. Kendal de makaraları koyuverdi. Babası, "Kimin kıçı açık ha deyyuslar!" diye bağırdı, kapıyı hızla çarpıp gitti.

Kendal gözlerini bir noktaya diktiğinde şakakları seğiriyordu. Boğuk aydınlık odanın ortasında üçgen çizmişti. Hiçbir şey düşünmeden üçgende yoğunlaştığımda Kendal'in sesiyle irkildim. "Babamı iyi tanırım, bu saatten sonra burada kalamayız, hemen toparlanmalıyız."

Beklemek ölümdü. Akriman da tam sırasıymış gibi evde değildi. Hiç bu denli gecikmezdi. Dakikalar geçmek bilmiyordu; kapısını çal-

dım. Sayı saymaya da gücüm yoktu. Kalın simsiyah bir sisin içinde boğulurcasına odada volta atıp duruyordum. Kanepeye uzanıp, battaniyeyi üstüme çektim. Kaç zaman geçti bilemiyorum, zil sesiyle uyandım. Balçıksı yorgunluğun pençesindeydim. Uyku mahmurluğuyla dürbünden baktım. Kendal'di.

Her an hazır bulundurduğumuz sırt çantamı aldım. Bilincimde düzensiz, bağıntısız bir yığın kuruntu, fantezi ürünü görüntüler başkaldırdı. Kapıyı kilitlerken, Akriman'ı yokladım. Gelmemişti. Boğazım düğümlendi...

Dışarıya çıktığımda sabahın taze kokusunu içime çektim. İç sesimden kurtulmak istercesine gökyüzüne baktım. Bir-iki adım atıp, "Akriman," diye inledim.

Faili meçhul mezarlığının önünden geçtik...

Karı koca rolüyle sınırdaki ilçeye ulaştığımızda gece billur parlaklığıyla çöktü. Dikdörtgen oda soğuktu. Duvarda soluk fotoğraflar vardı. Bir genç kız, iki asker ve evin büyükleri oldukları anlaşılan iki yaşlı hüzünle bakıyordu. Genç kızın çerçevesinden bir tutam gelin teli sarkıyordu. Tezek tenekesiyle içeri giren adam, "Hava çok soğuk," dedi, sonra gazyağı döktü, soba gümbürdeyerek yanmaya başladığında, yüzüne anlamını çözemediğim bir gülümseme ilişmişti.

İkide bir gözüm bir tutam gelin teline takılıyordu. Fotoğraftan bana bakan çatına kaşlı kız yaşamıyordu, biliyordum. Kafam bomboştu. Donmuş bir uskumru gibi hissediyorum kendimi. Somyanın kısalmış nakışlı örtüsünde, güneşe uzanan rahipler ve krallar vardı. Küçükken ne çok korkardım divan altlarından, karanlık kuytulardan. Dedemin anlattığı cinlerin, perilerin seslerini duyar gibi olur, yorganın altına gömülürdüm.

Adam ellerini ovuşturup, "Sis oluşuyor, bu çok iyi," dedi. Sobaya sarımsı, misafir tezeklerinden atarken, yüzünden korkusuzluğun bulutları geçiyordu. "Burası tarihi bir ilçe aslında. Bir Hitit şehri, yapılan kazılarda Roma devrine ait mezarların içinde gözyaşı şişeleri, saray hayatını anlatan kabartmalar bulundu." Derken, parmaklarının arasındaki sigarasının sarımını hızlandırdı, duvardaki fotoğrafı işaret etti, "Kız kardeşimdir, dağdadır," dedi. İçeriye giren iki genç kız eteklerini hışırdatarak sofrayı kurdu. Yemek yedikten sonra yedi dereden su getirerek tartıştık. Zamanın nasıl geçtiğini anlamadık, odayı yoğun bir duman bulutu kaplamış, soba sönmüştü. Yağmurun sesine karışan köpek ürümelerine kulak kabartıp sustuk. Yorgunduk, "Yatmalıyız," dedik. Kalkıp pencereyi açtım, çapraz bir yağmur yağıyordu.

Başımı pencerenin demirine dayayıp karanlığa baktım: Islak damlar ve televizyon antenlerinden başka bir şey görünmüyordu.

Dışarıda oynayan çocukların gürültüsüyle uyandığımda kuşluk vaktiydi. Çok uyuduğumdan, akşam fazlaca yediğimden dolayı utandım. Yatağımı toplayıp odanın içinde gidip gelirken, "Ben nerelerdeyim?" diyordum kendi kendime.

Kendal ile yan yana yürüyorduk. Yollar çamurdu. Bende hep baskı ve esaret duygusu uyandıran sınır boyunu görünce durakladım. Bir anda önümüzde beliren çarşaflı genç kız kalaşnikovu bize verirken, "Allah'ın selameti üzerinize olsun," deyip hızla labirent gibi sokaklara daldı. Yıkıntıların arasında oturduk. Ova ince bir sisle kaplıydı. Bu bizim için çok iyiydi. Adam, "Bazı arkadaşlar da gelecek, onları beklememiz gerekiyor," dedi. Kısa bir sürede on iki kişi oluvermiştik. Aramızda iki genç kız daha vardı. Topalladığını ayrımsadığım adam marazi bir sesle konuştu: "Benim bastığım yere basacaksınız, ateşe ateşle karşılık vereceksiniz, hep ileriye doğru koşmak var, geriye dönüş yok!" derken, her tümcede yutkunup duruyordu.

Teknoloji sınır boyu karanlığını yutmuştu. Elli metrede bir kulübeler vardı. Beyaz badanalı karakolun çevresindeki askerler kara lekeler gibiydi. Dürbün elden ele dolanıyor, soluklar birbirine karışıyordu. Göğü yararcasına geçip giden kuşları izlerken, miğferlerin altındaki yüzlere takılıp kalıyordum. Ah sınır boyu!.. Topal adam kedi gibi çevikti. Cebindeki taşları fırlatırken toprakla sevişip dans eder gibiydi. Dönüp "Suss!" işareti yaparken, kırışık sivri yüzü köstebeği andırıyordu. Tel örgüler konserve kutularıyla donatılmıştı. Sınırı geçerken kutular takırdadı, ıslık gibi bir ses, "Yok bir şey aslanım, hayal görüyon sen!" dedi. Köpekler havladı, genç kızlardan biri tel örgüye takıldı, kurtulmasına yardım ettim. Her an havaya uçacakmış ya da taranacakmış duygusu yüreğime çöreklenmişti. Sonra, arkamı dönüp baktığımda tel örgü geride kalmıştı. Topal, ayağa kalkıp bir kartal gibi kollarını açtı, tek gözünü kısıp şeytansı bir gülümsemeyle kasketini düzelterek, "İleri!" dedi. Vargücümüzle koştuk. Topal bizden daha iyi koşuyordu, ne de olsa eski topraktı. Meşe ağacının altına

ulaştığımızda Topal, "Xelas! "* dedi. Utkulu bir sevinçle soluyorduk. Olduğumuz yere çöktük. Topal, baykuş gibi öttü; ardından marazi, kısık bir kahkaha attı. Çam yarması gibi bir adam, kayalığın arkasından "Alaaddinin Cini" gibi fırladı. Adam omuzundaki silahıyla bizi selamladı. Topal titreyen sivri çenesini sıvazlayıp kısık gözleriyle hepimizi süzdü. "Yolunuz açık olsun, benim görevim buraya kadar," dedi. Çam yarması ürkütücüydü. Yüzünden deliliğin izleri okunuyordu. Eliyle işaret ederek dilsiz olduğunu anlattı. Önden giderken ayaklarının altında yer sarsılıyor gibiydi. On iki kişilik grupta kuşkularımız çağlayan bir nehir, dikkatimiz bilenmiş bir bıçaktı. Durmadan yürüyor ve susuyorduk.

Her şey boğuk gri bir atmosfer içinde gittikçe kararıyordu. Adam ıslık çalıyor, arada bir dönüp bize bakıyor, işaret ederek, "Az kaldı," diyordu. Hafif bir rüzgârla birlikte serpiştiren yağmur umurumuzda değildi. Yorulmuştuk, tabanlarımız acıyordu. Karanlıkta, her an kuyuya düşecekmiş duygusuna kapılıyordum. "Sen kim dayanmak kim!" diyordum. Gök gürültüsüyle birlikte yılan dilli şimşekler, bedenlerimizin çevresinde mavi hâle oluştururken, o an çaktırmadan birbirimize bakıyorduk. Hepimizin yorgun yüzü kazboku rengindeydi. Birbirimize güç vermek istercesine karşılıklı öksürüyorduk. Vadinin yamacından kıvrılan nehrin kıyısına geldiğimizde hışırdayan alacık bir kulübeye zor attık kendimizi. Bacaklarımız bükülmüyor, spor ayakkabılarımızdan taze kan kokusu yükseliyordu.

Adam kalın dudaklarına bir sigara sıkıştırdı, yorgunluktan hiç kimse sigara içemedi. Şimşekler nehir kıyısındaki çakıl taşlarını aydınlatırken acı bir böğürtüyle birlikte yuvarlanan taşlara kulak kabarttık. Adam alacıktan çıkıp çevresine bakındı, yakınlaşan soluğu ve biçimsiz karartıyı ayrımsadık. Adam vahşi bir hayvan gibi uludu. Yeri koklarcasına geçiveren yaban domuzunu kovalayıp silahını ateşledi. Gececi kuşlar korkuyla havalandılar. Sonra, "kalkın" diye işaret etti. Çivi tarlasında yürüyor gibiydim, iğneciklenen, sızlayan ayak-

* "Kurtuluş."

larımın acısı beynimde yürek gibi atıyordu. Köpek ürümelerini duyduğumuzda adam silahını kaldırıp indirdi. Bu, "geldik" demekti.

Köyün gerisindeki fidanlığın kuru dallarında rüzgâr uğulduyor, köpekler delice ürüyorlardı. Kerpiçten yapılmış evlerden ölgün bir ışık sızıyordu. Köyün alt tarafından dolanıp diğer evlerle hiçbir bağlantısı olmayan geniş bahçeli eve ulaştık. Ağıl kokusuyla birlikte, geviş getiren, hapşıran, kanat çırpan hayvan sesleri duyuldu, bahçe kapısı yumuşak açıldı; don gömlekli bir adam fenerle yolumuzu aydınlattı. Arapça ve Kürtçe, "Buyrun," dedi. Orta yaşlı iki kadın yatakları odaya taşıdı. Oda yataklardan görünmüyordu. Sıcak su ve leğen getirdiler. Odanın önündeki küçük eyvanda patlamış kanlı ayaklarımızı yıkadık. Kızlardan biri yığılıp kaldı. Adam yanımıza gelip, fanfanlı bir gülüşle, "Çok yoruldunuz," deyince donup kaldık. Sonra suskunluğunun acısını çıkarmak, saflığımızı yüzümüze vurmak istercesine Türkçe, Kürtçeden başka Arapça ve İbranice de bildiğini söyledi.

Odaya geçtiğimizde çay, yumurta, süzme yoğurt ve pekmezden oluşan yemeğimiz hazırdı. Yediklerimizin tadını alamıyorduk, biraz atıştıran hazırlanmış ev ilacını ayağına sürüp hemen yatıyordu. Uyandığımızda adının Firuze olduğunu öğrendiğimiz bir şarkıcının yumuşak sesi kulaklarımızı okşadı. Kafam bomboştu. İlkin ayaklarıma baktım, hepimizin ayakları kınalı gibiydi. Sırtımızı taş gibi yastıklara dayayıp, eski bir ayıngacı olduğunu söyleyen ev sahibinin kehribar rengi tütününden içtik. İyice dinlenip beslenmiştik. Keyifliydik. Ertesi gün erkence kalkıp dışarıya çıktığımızda tandırın dibine bağlanmış atların burunlarından buğu yükseliyordu. Hava oyun bozanlık etmişti. Rüzgârın etkisiyle havada ağır bir basınç vardı. Kırağı çalmış patikada ilerlerken kalın sis ağır ağır çözülüyor, hayvanların derin toynak izlerindeki ince buzlar çıtırdıyordu. Bizi kesintisiz akışında kuşatan zaman bir insan gibi soluyordu. Yüzümü bıçak gibi kesen soğuk rüzgârın uğultusuna karışan mahmuzların şıkırtısı beni alıp gri bir boşluğa sürüklerken "En güç olan, acı olan, insanın kendisini

değişim nesnesi olarak kavramasıdır" diye düşünüyordum. Yorgunluk tatlı bir uykuya sürüklüyordu.

Uyku ile uyanıklığın arasında, annemin ezik yüzü dikildi karşıma. Halam küfürler savurdu. Mizgin alay etti. Enseler, sayılar birbirine karıştı. Akriman heykelcikler yapıp durdu. Bilincimde habire çoğalan korku otlarından kurtulmak istercesine Medusa yaratıyor, "Hadi, korku otlarını kurut, yiyip bitir!" diyordum.

Ölümün alaycı ıslığını duymuyordum artık. Dağların doruklarında öbeklenen yağmur bulutlarına baktığımda, Kendal, Yekta'nın öldüğünü söyledi; içimdeki acı uzayıp iliklerime dek işledi. Uçsuz bucaksız ovada yürürken, Yekta'nın ölümünü düşünüyordum... Rüzgâr çürümüş ot kokusunu taşıyordu. Akriman, beyaz ayakkabılarıyla çapraz adımlar atıyor, Dara tel örgülerin arkasından el sallıyor, Mizgin "Uuuv na!" diye bağırıyordu.

Cama vuran yağmur pıtırtıları ile uyandığımda boya kokusunu duyumsadım. Ruhani bir ritimle çalan kilise çanları bilincimde uzayıp gitti. Tatlı bir hazla ürperdim. "Özgürleşmek ve sevmek..." Usulca kalktım. Parmak uçlarımda yürüyerek salona geçtim. Rodî'nin odasının ışığı yanıyordu. Koltukta uyuyakalmıştı yine. Çocuksu yüz hatları hırsını gizliyordu. Uzun kirpiklerini saymak geldi içimden. Yanı başına çöktüm. Fırçayı parmaklarının arasından alınca uyanıverdi. Biçimli ağzı gerildi, uykulu bir sesle, "Uyumuş kalmışım, sen de geç uyudun biliyorum." Elimi kavradı, "Elini ilk tuttuğumda soğuktu, şimdi alev alev yanıyor," dedi. Korunmak istercesine kucağına gömüldüm. Bana ilk dokunduğunda kirpi gibi nasıl tostoparlak olduğumu anlatınca güldük.

Birlikte kahvaltı hazırlarken, insanın birbirine ulaşması, üretmesi ne güzel, diye düşündüm. Özgürlüğün ve tutsaklığın o sınır çizgisinde gidip gelsem de, yazmanın, sevmenin tarif edilmeyen doygun- luğu içindeydim. "Biliyor musun, romanımı bitirdim, ama sözlü sınavına giren bir öğrenci gibi güvensizim." Rodî, "Vazgeç bu mükemmeliyetçiliğinden, benim sabırsız Tanrıçam!" dedi. "Ezê te bıkujim!* Tanrıça olmak istemiyorum," diye inledim. Gizli bir çapkınlık taşıyan gözlerini kıstı: "Ezê te bıkujim! İşte bizim acı gerçeğimiz, sevmelerimiz, düşlerimiz, geçmişimiz... Ezê te bıkujim!.."

* "Seni öldüreceğim."

Sonsuzluğa açılan bir gemide gibiyim. Maviliğin içinde büyüyorum. Yıldızlar akıyor, gök tutuşuyor, aydınlığa yürüyorum.

Eylül 2001 - 9 Mart 2004
Diyarbakır

SUZAN SAMANCI

Korkunun Irmağında*

Roman

Suskunluk değil, susturulmuşluk. Ölüm değil, cinayet. Yıllarca korku dolu bir hapishaneye çevrilmiş koca bir bölge. Bölgedekiler için hayat demek, korkmak demek. Dünyanın "öteki" yanı. Ülkenin "öteki" yanı. Ablukaya alınmış bir halk. Kâbus gibi bir gerçeğin; hep uzaktan bakılmış, hep görmezlikten gelinmiş bir kabusun anlatımı...

Suzan Samancı korkunun manifestosunu yazıyor bu kitapta. O korkunç yıllara dair bir mideye yumruk hikâyesi *Korkunun Irmağında*. Vicdanın terk edildiği bir coğrafyanın, gerçek kadar sert anlatılan kara tarihi. Unutturulmaya çalışılan her suskunluk için bir çığlık gibi.

Üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkenin, korkuyla çevrili öteki tarafına dönüyor bu defa yazın: 'Bu roman keşke hiç yazılmasaydı, bu kâbus keşke hiç yaşanmasaydı!'

ISBN 978-975-570-510-1

12 TL

*SEL